

Davvi bieggapárkka huksema váikkuhusat boazodollui Finnmárkkus

2019
suoidnemánnu

NATURRESTAURERING

Samisk næringsforbund / Sámi Ealáhussearvi

Beaivi: 23.7.2019	Raportanr.: 2019-07-23
Raportanamma: Davvi bieggapárkka váikkuhusat boazodollui Finnmárkkus	
Barggaheaddji: Grenselandet AS	
Ráhkadan: Ole Tobias Rannestad (NaturRestaurering), Lemet-Jon Ivvár (Samisk næringsforbund / Sámi Ealáhussearvi) ja Sindre Eftestøl (NaturRestaurering)	
Prošeaktajodiheaddji: Ole Tobias Rannestad	E-poasta: ole.tobias.rannestad@naturrestaurering.no

Maŋŋágo dát raporta gárvejuvvui 2019:s lea čállojuvvon notáhta (2021) mas guohtunkvaliteahta, garvinsonat ja kumulatiiva váikkuhusat orohat 13:i árvvoštallojuvvojit (geahča mielddus 2 maŋimusas raporttas). Daid bohtosiid vuodul lea doaibmaáigodaga váikkuhusgráda orohaga 13:i muddejuvvon veahá vuollelii dán notáhtas (geahča kapihttala “Ođđa árvvoštallamat váikkuhusgrádaid hárrái” mielddus 2:s).

Sisdoallu

1. ČOAHKKÁIGEASSU	5
2. ÁLGGAHUS	8
3. METODA JA DIEHTOVUOĐDU	10
3.1. Dieđuidháhkan.....	10
3.2. Váikkuhusguovllu definišuvdna.....	13
3.3. 0-molssaeaktu	13
3.4. Stáhtusčilgehus.....	13
3.5. Árvoárvvoštallan	14
3.6. Viidodatárvvoštallan	15
3.7. Váikkuhusaid ja váikkuhusdási árvvoštallan	15
4. DOAIBMABIDJOČILGEHUS	17
4.1. Davvi bieggapárka, buot turbiidnačoahkit	17
4.2. Fierpmádatčoavddus ja infrastruktuorra.....	17
4.3. Káijarusttet	21
4.4. Proševtta váldologut	22
5. MÁHTTOSTÁHTUS: GUOHTUMIID ÁRVU JA MUOSEHUHTTIMIID VÁIKKUHUSAT	24
5.1. Máhttostáhtus árvu	24
5.2. Máhttostáhtus muosehuhttin.....	24
5.3. Váikkuhusguovllu definišuvdna.....	26
6. BOAZODOALLU OROHAGAIN	28
6.1. Stáhtusčilgehus – areálageavaheapmi ja doaibma.....	28
6.1.1. Bdo 13 Lágesduottar	32
6.1.2. Bdo 14A Spierttagáisa	36
6.1.3. Bdo 14 Spierttanjarga	38
6.1.4. Bdo 9 Olggut Čorgaš / Oarje-Deatnu	40
6.1.5. Bdo 17 Kárášjoga nuortabealli	42
7. Árvoárvvoštallan	44
7.1. Guovlluid čilgehus	44
7.1.1. Davvi bieggapárka, buot golbma turbiidnačoahki.....	44
7.1.2. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapárkii, oktan fierpmádatčovdosiin	49
7.1.3. Gussanjarga ja Hávdna.....	50
7.2. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 13:i	50
7.2.1. Davvi bieggapárka	50
7.2.2. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapárkii, oktan fierpmádatčovdosiin	56
7.2.3. Gussanjarga.....	58
7.3. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 14A:i	58
7.3.1. Davvi bieggapárka, Oarjedavi turbiidnačoahkki	58

7.3.2. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapávkii oktan fierpmádatčovdosiin	59
7.3.3. Hávdna	59
7.4. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 14:i	60
7.4.1. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapávkii oktan fierpmádatčovdosiin	60
7.4.2. Gussanjárga.....	60
7.5. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 9:i	61
7.6. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 17:i	61
8. Viidodat- ja váikkuhusárvoštallamat.....	62
8.1. 0-molssaeaktu (referánsamolssaeaktu)	62
8.2. Huksehusáigodat.....	63
8.2.1. Bdo 13	64
8.2.2. Bdo 14A	67
8.2.3. Bdo 14	68
8.2.4. Bdo 9.....	69
8.2.5. Bdo 17	70
8.3. Doaibmaáigodat.....	70
8.3.1. Bdo 13	72
8.3.2. Bdo 14A	74
8.3.3. Bdo 14	76
8.3.4. Bdo 9.....	76
8.3.5. Bdo 17	77
9. OPPALAŠ NOAĐUHEAPMI.....	78
10. VÁIDUDEADDJI DOAIBMABIJUT	80
10.1. Doaibmabijut mat leat njuolga čadnon huksemiidda	80
10.1.1. Bealit ovdal huksehusáigodaga: turbiidna-/mástamálliid válljen ja sajusteapmi	80
10.1.2. Bealit ovdal huksehusáigodaga: huksehusáigodagaid válljen	81
10.1.3. Eará bealit ovdal huksehusáigodaga	82
10.1.4. Bealit huksehusáigodagas	82
10.1.5. Bealit doaibmaáigodagas.....	83
10.2. Doaibmabijut mat sáhttet buhttet negatiivvalaš váikkuhusaid, muhto mat eai leat njuolga čadnon huksemiidda	84
11. REferánsat	85
11.1. Čálalaš gáldut	85
11.2. Neahttasiiddut.....	88
11.3. Njálmmálaš gáldut.....	88
12. Miiddus 1: Máhttostáhtus bohccuid ja muosehuhttimiid hárrái.....	90

1. ČOAHKKÁIGEASSU

Grenselandet AS háliida hukset bieggafápmorusttega Finnmárkui, ja sáddii 2017:s dieđu NVE bieggapárkaplánaid birra Lágessuoddara oarjemáttabeale. Rusttegis lea beassangeaidnu Fylkkageainnus 98:s davvin, ja dasa laktojuvvo ođđa 420 kV-linnjá gaskal Skáiddi ja Vuonnabađa. Dasa lassin lea dárbu gáddáibukhtinhápmanii Gussanjárggas Davvisiiddas, vejolaččat maiddái Hávnas Porsáנגgus. Ohccojuvvon huksenmolssaeavttut (oasseguovllut) mat máinnašuvvojit dán raporttas, leat dát: 1) bieggapárkaguovllut juhkkujuvvon golmma turbiidnačoahkkái, oktan gullevaš siskkáldas geainnuiguin, siskkáldas fápmolinnjáiguin (áibmolinnját ja eanajohtasat) ja transformáhtorstašuvnnat, 2) beassangeaidnu Fv 98:s oarjedavi turbiidnačoahkkái, oktan fierpmádatlaktimiin Statnetta linnjás Oarjedavi turbiidnačoahkkái, 3) Gussanjárga ja 4) Hávdna. Dát váikkuhusguorahallan huksema váikkuhusaid birra boazodollui máinnaša huksema buot beliid.

Dán raportta árvvoštallamiid vuodđun leat dieđut iežamet diđoštallamiin plána- ja váikkuhusguovlluin, Kártadoaimmahaga šaddogeardekárttain, dieđut orohagaid doaibmaplánain, dieđut čoahkkimiin orohagaiguin ovddeš guorahallamiid ja areálageavahankárttaid oktavuodas dáppe: www.kilden.nibio.no. Dehálaš dievasmahtti dieđuid lea Sámi Ealáhussearvi Lemet-Jon-Ivvár viežžan guoskevaš orohagaid boazodolliin. Árvvoštallamat sisabahkkenváikkuhusain bohccuide lea vuodđuduvvon ođasmahtton riikkaidgaskasaš dutkanartihkkaliidda ja min iežamet mánggajahkásaš dutkan- ja guorahallanvásáhusaide fágasuorggis.

Huksema fysalaččat čuhcet Boazodoalloorohakkii (Bdo) 13:i, hui unnán Bdo 14A:i, ja Bdo 14 areálat ges gullet váikkuhusguvlui (definerejuvvon 3 km radius ođđa sisabahkkemiid birra). Dasa lassin sáhttet Bdo 9 ja Bdo 17 váikkuhuvvot negatiivvalaččat jus Bdo 13, 14A ja 14 bohccot muosehuhttojuvvojit, dahje jus siiddastallanvuogit rivdet. Bieggapárkka, geainnuid, fápmolinnjá ja hápmanrusttega huksema čuhcet Bdo 13 (njuolggá ja eahpenjuolga), Bdo 14A (eanaš eahpenjuolggá) ja Bdo 14 (eahpenjuolggá) giđđa-, geasse- ja čakčaeatnamiidda. Bdo 9:i ii váikkut huksen, muhto ođđa orohatáidi gaskal Bdo 13 ja Bdo 9 gullá oassái Davvi huksemii, ja dát čuoheá Bdo 9:i. Ii oktage orohagaid deháleamos johtingeainnuin iešguđet eatnamiid gaska váikkuhuvvo njuolggá. Muhtun lunddolaš johtolagat váikkuhuvvojit.

Davvi bieggapárkka plánejuvvon beaktu lea gitta 800 MW, ja das leat gaskal 100 ja 267 bieggaturbiinna mat leat allodagain 500–800 mmb. Bieggapárkka areálain lea ráššaeana ja eará šattohis substráhtat, ja dain lea unnán guohtunárvu. Muđui váikkuhusguovllus (3 km eret bieggapárkkas), namalassii dain guovlluin gos mii navdit leat váikkuhusat láhttemii ja areálageavaheapmái, leat veahá buoret guohtumat. Dát guoská erenoamážit vuolimus vuolládagaide beassangeainnu/fápmolinnjá lahka ja Máttá turbiidnačoahki máttabealde. Iešguđet oasseguovlluid árvu árvvoštallojuvvo unnán gitta muttát.

Huksemaid viidodat lea stuorámuš huksehusbargoáigodagain. Doaibmaáigodagas eat vuordde masá makkárga negatiivvalaš váikkuhusaid fápmolinnjain. Bieggapárkka hárrái lea dilli mánggabeallálat, ja váikkuhusat gitta 3 km, ja muhtumin vel 5 km, leat duodaštuvvon

bieggapárkkaid birra. Davvi lea mealgat stuorat huksehus go ovddeš geahčaduvvon bieggapárkkat, nu ahte ferte vuordit čielga váikkuhusaid maiddá doaimmaáigodagas. Olu oasseguovlluid árvu mearkkaša ahte doaimmaáigodaga váikkuhusat dattetge eai dárbbas šaddat hirmat negatiivvalažžan¹. Lassánan olbmodoaimmaid lassin bieggapárkkas ja dan birra ja beassan-/siskkáldasgeainnuin, de sáhttet maiddá turbiinnain ja daid jorramis leat váikkuhusat. Boazodoallit leat mitalan iežaset vásihit ahte johtasat ja turbiinnat sáhttet muosehuhtit, erenoamážit ealu vuojehemis. Lea dehálaš váldit vuhtii dan ahte Davvi bieggapárka šaddá mealgat stuorat sisabahkken dálá bieggapárkkaid ektui eará sajiin Norggas, ja ahte fragmenteren, caggeváikkuhusat jna. maiddá sáhttet šaddat stuorrát. Iešguđet orohagaide ja oasseguovlluide leat mii árvvoštallan doaimmaáigodaga viidodaga rievddadit ii makkárisge gitta muttágis/stuorra negatiivvalažžan. Dát addá váikkuhusdásiid mat leat Mearkkašmeahtuma rájes gitta muttágis negatiivvalačča rádjai. Bdo 9:i lea orohatáideceggen gaskal Bdo 13 ja 9 unnán positiivvalaš váikkuhus.

Váikkuhusguovllu, viidodaga ja váikkuhusdási árvu boazodollui huksehusáigodagas.

Orohat	Oasseguovlu	Árvu	Viidodat*	Váikkuhusdássi*
13	Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Nuortadavi turbiidnačoahkki	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Mátta turbiidnačoahkki	Unnán/muttát	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Muttágis negatiivvalaš
	Beassangeaidnu fierpmádatčovdosiin	Muttát	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Muttágis negatiivvalaš
	Gussanjárga	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Oppalaččat	Muttát	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Muttágis negatiivvalaš
14A	Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Beassangeaidnu fierpmádatčovdosiin	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Hávdna	Unnán/muttát	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Muttágis negatiivvalaš
	Oppalaččat	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
14	Beassangeaidnu fierpmádatčovdosiin	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Gussanjárga	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Oppalaččat	Unnán	Stuorra–unnán** negatiivvalaš	Mearkkašmeahtun/unnán negatiivvalaš
9	Oppalaččat	Ii makkárga	Ii makkárga/unnán negatiivvalaš	Mearkkašmeahtun**

* Kapihttal 8.2. leat dievasmahtti árvvoštallamat ja eavttut mat leat dáid vuodđun.

** Stuoris áigodagain go leat aktiivvalaš huksehusbarggut, unnán áigodagain go eai leat aktiivvalaš huksehusbarggut (geahča maiddá huksehusáigodaga eavttuid kapihttal 8.2).

*** Eaktuduvvo ahte orohatáide gaskal Bdo 9 ja 13 cegejuvvo (gullá huksenplánaide). Áiddi cegegen sáhtta muosehuhtit veahá.

¹ Háliidat deattuhit ahte buot árvvoštallamat mat leat dahkkon, leat huksema váikkuhusat, beroškeahtá MW-logu huksemis. Danne go dát lea hui stuorra bieggapárka (800 MW), guovllut gosa huksejuvvo leat eanaš ráššaeatnamat ja bieggapárkka sadji lea maiddá guovtti orohaga **rádjaguovlluin**, de mearkkaša dát ahte váikkuhusat juohke MW nammii leat smávvát eanaš evttohuvvon hüksenguovlluid ektui guohtuneatnamiin.

Váikkuhusguovllu, viidodaga ja váikkuhusdási árvu boazodollui **doaibmaáigodagas**.

Orohat	Oasseguovlu	Árvu	Viidodat, doaibmaáigodat	Váikkuhusdási, doaibmaáigodat*
13	Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Nuortadavi turbiidnačoahkki	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Mátta turbiidnačoahkki	Unnán/muttát	Muttát/stuorra negatiivvalaš	Unnán/muttágis negatiivvalaš
	Beassangeaidnu fierpmádatčovdosiin	Muttát	Muttát/stuorra negatiivvalaš	Muttágis negatiivvalaš
	Gussanjárga	Unnán	Ii makkárga	Mearkkašmeahttun
	Oppalaččat	Muttát	Muttágis negatiivvalaš	Muttágis negatiivvalaš (vuolit oassi)
14A	Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Mearkkašmeahttun/unnán negatiivvalaš
	Beassangeaidnu fierpmádatčovdosiin	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
	Hávdna	Unnán/muttát	Ii makkárga	Mearkkašmeahttun
	Oppalaččat	Unnán	Unnán negatiivvalaš	Unnán negatiivvalaš
14	Beassangeaidnu fierpmádatčovdosiin	Unnán	Ii makkárga/unnán negatiivvalaš	Mearkkašmeahttun
	Gussanjárga	Unnán	Unnán negatiivvalaš	Mearkkašmeahttun
	Oppalaččat	Unnán	Ii makkárga/unnán negatiivvalaš	Mearkkašmeahttun
9	Oppalaččat	Ii makkárga	Unnán positiivvalaš	Unnán positiivvalaš**

* Kapihttalas 8.3. leat dievasmahtti árvvoštallamat ja eavttut mat leat dáid vuodđun

** Eaktuduvvo ahte orohatáidi gaskal Bdo 9 ja 13 ceggejuvvo (gullá huksenplánaide). Positiivvalaš váikkuhusat leat dalle váikkuhusguovllu olggobealde sivas go Bdo 9 ja Bdo 13 bohccot unnánat masttadit. Dát lea positiivvaleamos Bdo 9:i, danne go sis leat stuorámus váttisvuodát masttademiid geažil.

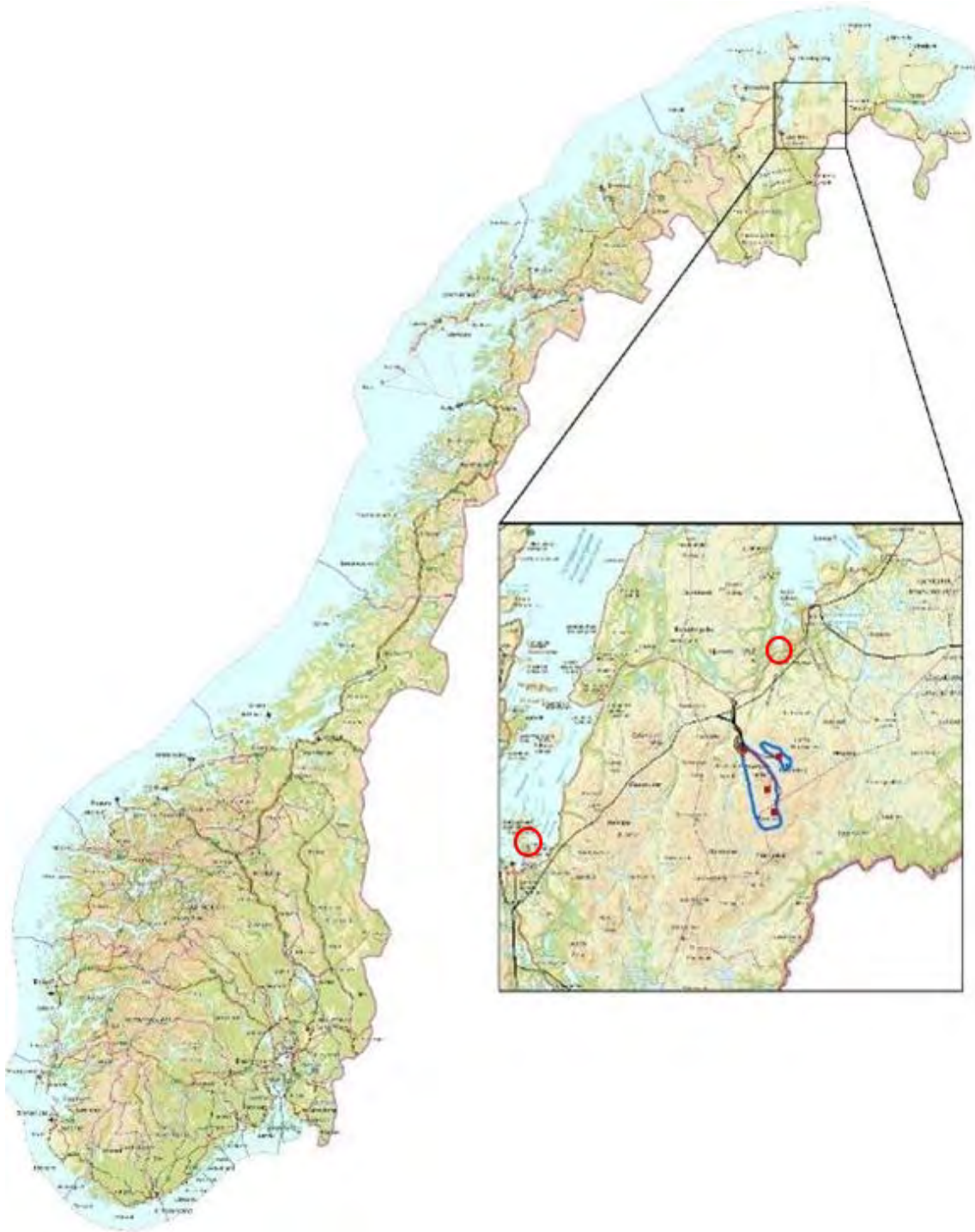
2. ÁLGGAHUS

Doaibmaálggaheaddji Grenselandet AS háliida ásahit bieggafámu Finnmarkui, ja dan oktavuodas lea ovddidan bieggapárkaplánaid duottarguvlui Gáissáide Lágessuoddara oarjemáttabeale guovdu fylkka (gč. NVE dieđáhusa beaiváduvvon miessemánu 10.b. 2017). Bieggapárkka lassin lea NVE:i sáddejuvvon dieđáhus fierpmádatlaktima birra bieggapárkka (beaiváduvvon miessemánu 12.b. 2017) sihke Áttánjoga guvlui davás ja Ohcejoga guvlui máttás. Dáid lassin lei dieđáhusa plána beassangeainnu birra bieggapárkii Fylkkageainnus (Fv) 98:s davvin. Lea dárbu buktit gáddái rusttegiid ja materiálaid, vuosttažettiin Gussanjárgii Davvisiidii ja nuppádassii Hávdnii Porsáŋgui (Govus 1). Áigodagas maŋŋá dieđáhusa lea fierpmádatlaktima viidodat unniduvvon, ja ohccojuvvon huksenmolssaeavttut mat máinnašuvvojit dán raporttas, gusket bieggapárkaguovlluide oktan gullevaš geainnuiguin, siskkáldas fierpmádagain ja transformáhtorstašuvvnaiguin, ja fierpmádatlaktimiin davás Statnetta dieđihuvvon odđe 420 kV-linnjágeinnodahkii gaskal Skáiddi ja Vuonnabađa (dát linnjá lea Davvi-prošeavtta eaktu). Beassangeaidnu bieggapárkka davágeahčen Fv 98:i lea maiddáa mielde.

Bieggafápmorusttega huksen mas installerejuvvon beaktu lea badjel 10 MW, galgá álo váikkuhusguorahallat plána- ja huksenlága kap. V ja lánkaásahusa váikkuhusguorahallamiid birra doaibmabijuide sektorlágaid vuodul. Dákkár váikkuhusguorahallama ulbmil lea fuolahit ahte birrasa, luondduresurssaid ja servodaga vuhtiiváldin váldo mielde doaibmabiju álgoárvoštallamis, ja go mearriduvvo sáhtta go čadahit doaibmabiju, ja vejolaččat maid eavttuid vuodul. Ohccojuvvon sisabahkkemat (namalassii bieggapárka, beassangeaidnu ja fápmolinnját) fysalaččat čuhcet Boazodoalloorohahkii (Bdo) 13:i ja 14A:i, muhto Bdo 9, 14 ja 17 sáhttet maiddáa eahpenjuolga váikkuhuvvot go ealut garvet guhtumiid, masttadit ja vejolaččat muosehuhthuvvojit jodeđettiin.

Dát guorahallan galgá čalmmustahttit doaibmabijuid plána- ja váikkuhusguovvluid árvvu («guorahallanguovlu») boazodoalu hárrái, ja árvvoštallat huksemiid viidodaga ja jáhkehahti váikkuhusaid. Váikkuhusguorahallan lea oassi vásttolaš eiseválddiid vuodus go galget mearridit sáhtta go huksegoahtit, ja vejolaččat maid eavttuid vuodul. NaturRestaurering AS (NRAS) lea ovtta Sámi Ealáhusserviin Lemet-Jon Ivvára bokte ráhkadan rapporta Multiconsult vuollekonsuleantan.

Govus 1. Bajilgovvakárta Davvi bieggapárkkas oktan gullelaš infrastruktuvrrain. Alit sárggis = guokte turbiidnačoahki bieggapárkkas. Čáhppes sárggis = fápmolinnjágeinnodagat. Rukses rieggát = vejolaš káijarusttegat gáddái buktit rusttegiid ja materiálaid; Hávdna (oarjemáddin) ja Gussanjárga (nuortadavvin).

3. METODA JA DIEHTOVUOĐDU

Váikkuhusguorahallama ulbmil lea čielggadit mat váikkuhusat doaibmabijus sáhttet leat birrasii, luondduresurssaide ja servodahkii. Dán raporttas guorahallojuvvo mávssolaš boazodoallu-fáddá Stáhta geaidnodoaimmaha Giehtagirjji V712 (SVV 2015) metodihka vuođul, mii lei gustovaš bagadus go prošeakta álggahuvvui. Metodihka mearkkaša ahte galgá 1) ráhkadit stáhtusčilgehusa, 2) bidjat árvvu guoskevaš guovlluide, 3) árvvoštallat viidodaga, ja 4) árvvoštallat váikkuhusaid ja váikkuhusdási, oktan oppalaš noađuhemiin.

Mii háliidit deattuhit ahte huksema oppalaš váikkuhusat dat leat guorahallojuvvon, namalassii ahte váikkuhusat juohke MW nammii eai leat árvvoštallojuvvon. Sivas go dát lea hirbmat stuorra bieggapárka, de ii leat min mielas riehta buohtastahttit dušše dán váikkuhusguorahallama konklusuvnna eará huksemiid vástideaddji váikkuhusguorahallamiiguin. Dát gusto erenoamážit dalle jus lea nu ahte dihto MW galgá/sáhtta huksehuvvojit Davvi-Norggas. Konsešuvdnaeiseválddit berrejit dákkár oktavuodain árvvoštallat berrejit go leat unnit stuorát bieggapárkkat dan sadjái go máŋga unna. Guorahalli mielas lea rievtti mielde, go geahččá boazodoalu oktilaččat, unnit negatiivvalaš unnit stuorát bieggapárkkaiguin go máŋga unna. Dasto, sivas go váikkuhusdási biddjo juohke ovttaskas huksemii, iešguđet dieđuid deattuheami geažil, ja ain buori muddui subjektiiivvalaččat, de berrejit rivttes eiseválddit buohtastahttit iešguđet huksemiid objektiiivvalaš diehtovuoddu vuođul, ii ge ovttaskas guorahalli konklusuvnnaid/váikkuhusdási vuođul, ovdal go dahkat loahpalaš mearrádusaid huksemiin boazoguohtuneatnamiidda. Objektiiivvalaš dieđut leat danne jáhkkinimis čadnon eanet árvobidjamiin ja sáhttet omd. leat áigodat (gusket go huksema marginála guohtumiidda), guohtunvejolašvuodát (buohtastahttit riikaviidosaš satellihtadieđuid analysaid šaddogerddiin), geográfalaš sajádat (guovddáš ja eanet guoskameahtun guovllut ávdin guovlluid ektui), ja gusket go váikkuhuvvon guovllut erenoamáš dehálaš doaibmaguovlluide (čuohcá go huksen guovlluide gos lea guottet, ragat, čohkkemat, vuojeheamit ja/dahje gárddit mat geavahuvvojit) ja dáid doaibmaguovlluid hearkivuoha huksemiid hárrái².

3.1. Dieđuidháhkan

KU-barggu oktavuodas deháleamos dieđut boazodoalu birra háhkkojuvvojit diđoštallamiin, ságastallamiin guoskevaš boazodolliiguin ja orohagaid ođđaseamos orohatplánain. Dasa lassin vižžojuvvojit dieđut almmolaš areálageavahankárttain (www.kilden.nibio.no), Eanadoalldirektoráhta resursarehketdoaluin ja eará girjjálašvuodas (gč. referánsalisttu kapihttal 11.1).

² Ovdamearka leat dutkosat mat čájehit bieggapárkkaid negatiivvalaš váikkuhusaid bohccuid areálageavahepmái leat vuosttažettiin guottetguovlluin ja dálveorohagain. Dáid sivat sáhttet leat moalkásat, muhto caggeváikkuhusat sáhttet rievdat muohtaboltuma oktavuodas (sihke eanet johtolaga geažil muohtaboltuma geažil ja maidái skálvviid fysalaš cakkiiid geažil), guohtunjuohkin lea earálágan, ja bohccuid hearkivuoha rievddada, vejolaččat sáhtta bieggapárkka muosehuhttin váidat eará muosehuhtti beliid ektui muhtun áigodagain, ovdamearka divrriid áigge.

Čoahkkimat boazodolliiguin leat erenoamáš dehálaččat háhkat ođđaseamos ja dárkilis dieđuid, dása gullet jahkodatguohtuneatnamat, áigodat- ja jahkodatrievddadeamit, geavahanrievdadusat áiggi badjel, ja hástalusat mat leat čadnon iešguđet sisabahkkemiidda ja boraspiriide. Dát lea leamaš hástalusán dán raportta barggus. Áigodagas 2017 miessemánus NRAS guorahallit mángii riņgejedje ja čálle dieđuid ja e-poasttaid iešguđet orohagaid jodiheddjiide ja eará luohhtevašolbmuide, muhto eai ožžon áigái čoahkkimiid eai ge ságastallamiid, earret moadde oanehis telefonságastallama. Prinsihpa geažil eai háliidan muhtumat dadjat maidege ovdal vejolaš proseassašiehtadus doaibmaálggaheddjiin Grenselandet AS:in lei šiehtaduvvon, ja earát ges eai almmuhan makkárge erenoamáš siva. 2017 loahpageahčen doaibmaálggaheaddji ovttasbargagođii Sámi Ealáhussearviin Lemet-Jon-Ivvára bokte, guhte olles 2018:s ja 2019 álggus lea leamaš oktavuoda orohaga áirasiiguin (gč. kap. 11.3). Lemet čađahii maiddái helikopterdiđoštemiid plánaguovllus miessemánu 2.b. 2018 vai beassá kártet Bdo 13 johtingeainnu gidđaeatnamiidda dan jagi. Čađahuvvui maiddái beaivásaš helikopterdiđoštallan borgemánu 29.b. 2018 mas ovttas Bdo 9, 13 ja 14A áirasat girde mánga mátkki plána- ja váikkuhusguovlluin (gč. kap. 11.3 geat ledje mielde). Dán barggu vuodul čállojuvvui sierra sorjjasmeahtun raporta 2018:s mii ođasmahttui 2019 giđa (Lemet 2019). Johtingeainnuid dáfus váldá dát váikkuhusguorahallan boazodoalu birra vuhtii konklusuvnnaid Lemet (2019), Lemet (pers. dieđ.) ja almmolaš boazodoallokárttain (geahča Govus 7 gitta Govus 9). Muđui areálageavaheamis váldit mii vuosttažettiin vuhtii iežamet viežžan dieđuid (Rannestad m.fl. 2012a, Rannestad m.fl. 2012b, Rannestad 2016, almmolaš boazodoallokárttat, doaibmaplánat, šaddogeardeanalysat, gieddediđoštallamat, ja iežamet árvvoštallamat), muhto maiddái dás lea Lemet-Jon-Ivvár (Lemet 2019 ja Lemet pers. dieđ.) viežžan veahá dieđuid. Detálgadieđut dán birra ovdanbuktojuvvojit vuolábealde:

Areálageavahankárttaid www.kilden.nibio.no (gč. Govus 7 gitta Govus 9), orohagaid siiddastallamiid geahčadeami vuodđun leat dieđut mat ledje olámuttus 2017 geasi/čavčča. Dán oktavuodas sáhtta namuhit ahte iešguđet eatnamat boazodoallokárttain áigeaguovdilis guorahallanguovllus Davvi birra ođasmahttojuvvojedje 2016–17 dálvvi³, earret johtingeainnut (Bjørnar Strøm-Hågensen, Eanadoalldirektoráhta, pers. dieđ.). Eanadoalldirektoráhta máhcahemiid vuodul leat «teknihkalaš gáržžideamit» sivvan dasa go johtingeainnut eai leat ođasmahttojuvvon⁴.

Áigeaguovdilis guorahallanguovllu guohtunvuodu lea professor Leif Ryvarden árvvoštallan NRAS botanikhkalaš kártemiid vuodul mat dahkkojedje luonddušláddjivuoda-fágafáttá bálddalas váikkuhusguorahallama ja bajábeale guorahallanbargguid (namalassii Rannestad m.fl. 2012a ja b; Rannestad 2016) oktavuodas. Dáid kártemiid kvalitehtaárvvoštallama oktavuodas leat dasa lassin iešguđetlágan šaddogeardešlájaid gávdnoštumit analyserejuvvon

³ Háliidit namuhit ahte ovdal dán ođasmahttima ii lean masá oktage guovlu badjelis go su. 500 mmb. plánaguovllus merkejuvvon gidđa-, geasse ii ge čakčaeanan. Jáhkkinis eai lean merkejuvvon ovdal go guodohuvvi rievtti mielde unnán dáppe (geahča maiddái sierra šaddogeardeanalysaid áigeaguovdilis guovlluin mañjelis raporttas).

⁴ Lea eahpečielggas maid dát «teknihkalaš gáržžideamit» leat. Min vásáhusaid vuodul ii leat mihkkege iešguđet kártaprográmmain mat čájehivčče «teknihkalaš» erohusaid tevdnejuvvon johtingeainnuin ja eará doaibmaguovlluin.

sihke Davvi plánaguovllus ja dan birra nationála šaddogeardekárttaid vehkiin (Johansen m.fl. 2009, vižžojuvvon www.kartverket.no).

Sivas go mis leat váilevaš dieđut njuolgga boazodolliin, de leat mii šaddan dorvvastit eará gálduide (geahča bajábealde) eanet go eará vástideaddji prošeavttain. Dát dagaha eanet eahpesihkarvuoda árvoárvoštallamii ja nu maiddái váikkuhusárvoštallamii. Dán oktavuodas ferte namuhuvvot ahte Protect Sápmi-vuodđudus Bdo 13 (Eira m.fl. 2017) bargogohččuma vuodul bijai ovdal 2017 juovlamánus sierra KU-raportta Davvi-prošeavtta várás. Raporttas bohtet earret eará ovdan dieđut johtingeainnuid birra Davvi-huksema plána- ja váikkuhusguovlluin mat eai leat merkejuvvon www.kilden.nibio.no:s, eaige leat válldahuvvon orohaga doaibmaplánas. Protect Sápmi-raportta (Eira m.fl. 2017) ja jearahallamiid vuodul iešguđet boazodolliiguin áigodagas 2018–19 leat Lemet (2019) ja Lemet (pers. dieđ.) konkluderen ahte (Eira m.fl. 2017) dieđut unnán heivejit oktii duohtavuhtii. Johtin- ja vuojeangeainnuid oktavuodas geavaha min KU dušše Lemet (2019), Lemet (pers. dieđ.) ja Nibio almmolaš areálageavahankárttaid. Eira m.fl. (2017) ja dan válddaheamit johtingeainnuin eai leat nappo váldojuvvon vuhtii min árvoštallamiin. Rivttes eiseválddit fertejit árvoštallat lea go dát rivttes vuolggasadjji, vai galgá go váldit vuhtii maiddái Eira m.fl. (2017) dieđuid. Dalle fertejit ovttaskas guovlluid árvvuid vejolaččat muddet, ja váikkuhusaid ferte árvoštallat ođđasit.

Vurdojuvvon váikkuhusat boazodollui jus guorahallanguovllus duohtandahkkojit huksemat leat maiddái árvoštallojuvvon ođasmahttojuvvon dieđalaš máhttostáhtusa vuodul bieggapárkka, geainnuid, fápmojohtasiid ja earálágan sisabahkkemiin bohccuide. Mii leat maiddái váldán vuolggasaji NRAS iežas máhtus ja vásáhusain go olu jagiid leat bargan vástideaddji ja sullasaš čuolmmain bohccuid ja gottiid hárrái Norggas. Duodaštusat olbmuid váikkuhusain areálageavaheapmái, guohtumiidda leat vižžojuvvon hálddašemiid ja dutkamiid raporttain ja neahttaresurssain. Gáldut leat referánsalisttus raportta loahpas ja máhttostáhtusis (5. kap).

Dát bealit leat erenoamážit árvoštallojuvvon bohccuid ja boazodoalu dáfus guorahallanguovllus:

- Orohaga plánaguovlluid ja váikkuhusguovllu geavaheapmi
- Guohtumiid viidodat
- Guohtumiid kvalitehta
- Njuolgga ja eahpenjuolga areálamassimat huksemiid geažil
- Iešguđet beliid árvvut mat eai guoskka njuolgga guohtumiidda (omd. johtin- ja vuojeangeainnut)
- Mo huksemat huksehus- ja doaibmaáigodagain sáhttet váikkuhit boazodoalu guovlogeavaheapmái caggeváikkuhusaid, garvimiid, gavdnjema/rieja ja olbmuid eanet johtaleami bokte
- Váidudeaddji doaibmabijut mat sáhttet leat mielde gáržžideamen vejolaš negatiivvalaš váikkuhusaid

Juohke sisabahkkema duohta váikkuhusaid ferte vuordit rievdat veahá áiggi badjel. Sivvan dasa leat go bohcco dagalduvvet mánggalágan sisabahkkemiidda, an̄kke dalle go sisabahkkemis ii rievdda olbmuid guovlogeavaheapmi áktánasat, muhto maiddái dalle go boazodoallu oažžu eanet vásáhusaid das mo bohccot láhttejit muosehuhttingálduid lahka. Eanet vásáhusat sisabahkkemiin bohtet an̄kke johtima, vuojeheami ja čohkkema oktavuodas.

3.2. Váikkuhusguovllu definišuvdna

Doaibmabiju váikkuhusguovlu lea dat guovlu gos doaibmabiju váikkuhusat (njuolgga ja eahpenjuolga) sáhttet oidnot. Njuolgga váikkuhusat nugo guohtunmassin bohtet oidnosii go sisabahkkemat birstevaččat duoguštit areálaid. Eahpenjuolga areálamassin sáhttá leat go boazu ollásit dahje belohakkii garvá guovlluid sisabahkkemiid lahka, dahje go huksejuvvon guovlu cakkada lunddolaš johtima eará guovlluide. Huksemiin mat leat guorahallojuvvon dás, lea plánaguovlu čadnon areálaide gos bieggaturbiinnat, fápmolinnjámásttat, beassan-/siskkáldasgeainnut, káijarusttet, vejolaš bálvalusvittit ja transformáhtorstašuvnnat leat. Váikkuhusguovlui gullet plánaguovllut ja dasa lassin dat areálat gos doaibmabidju sáhttá čuohecat bohccui, ja man boazu oalát dahje belohakkii garvá huksehusaid dahje olbmuid doaimmaid geaži mat leat čadnon daidda. Váikkuhusguovlu lea árvvoštallojuvvon 5.3. kapihttalis.

3.3. 0-molssaeaktu

Huksema váikkuhusat árvvoštallojuvvojit vurdojuvvon dili ektui guovlluin jus huksenplánat eai duohtandahkko. Dát gohčoduvvo 0-molssaeaktun (dahje referánsamolssaeaktun). 0-molssaeavttus lea dálá sisabahkkendilálašvuohta ja dohkkehuvvon boahttevaš plánat (mat eai leat vel huksejuvvon) vuodđun. 0-molssaeavttu lea dehálaš čilget sivas go dálá dilis lea mearkkašupmi odđa sisabahkkemiid váikkuhusaide. Luondduresurssaid guorahallamis lea dábálaš váldit mielde vurdojuvvon dálkkádatlaš beliid 0-molssaeavttu oassin.

3.4. Stáhtusčilgehus

Stáhtusčilgehus lea vuodđun árvvoštallat guorahallanguovlluid árvvu ja nu maiddái huksemiid viidodaga. Das čilgejuvvo bohcco guohtunvuodđu ja geavahandávjodat guovlluin maidda doaibmabijut sáhttet čuohecat. Plána- ja váikkuhusguovlluid galgá geahččat oktilaččat buot bohcco eallinguovlluin, ja mo iešguđet guovlluid geavaheamis lea oktavuohka náli, dálkkádaga, áigodagaid, boraspirevátisvuoda, olbmodahkan muosehuhttimiid ja boazodolliid siiddastallama rievdadusaide. Dasa lassin bohtet oppalaš sisabahkkengovva ja kumulatiiva váikkuhusat. Čilgehusas árvvoštallojuvvojit guohtunvuodđu ja geavahandávjodat. Dát bealit leat erenoamáš dehálaččat:

- Guotteteatnamat, gidđaeatnamat ja ragateatnamat
- Dálveorohagat
- Marginála guohtumat
- Johtin- ja vuojehangeainnut iešguđet guohtuneatnamiin ja daid gaskka
- Bálanguovllut gos bohccot bálgen divrin geasset
- Dálá sisabahkkendilálašvuohta ja oppalaš noađuheapmi

3.5. Árvoárvvoštallan

Mii háliidit deattuhit ahte kultuvrralaš, emotionála ja/dahje oskkolaš árvvut áigevuodilis guovlluin eai leat mielde min árvoštallamiin. Seamma guoská maiddáa ekonomalaš ja energiijapolitihkalaš čuolmmat. Dán guorahallanprográmmas árvoštallet eará guorahallit dieid fáttáid sierra raporttain. Boazodoalu guoskevaš guovllu árvu árvoštallojuvvot resurssaid ja árvvuid vuodul orohagaid areálain, ja makkár doaibma iešguđet guovlluin lea. Oasseguovlluid árvu lea dynámalaš sivas go sáhttet rievddadit jagiid mielde lunddolaš variábeliid geažil (dálkkádat, guohtumat, eallosturrodat jna.), ja rievdaduvvon hálddašanpráksisa dahje olbmodahkan muosehuhttimiid geažil areálain. Árvoštallojuvvon guovllut árvoštallojuvvot skálás mii lea *unnán* rájes gitta *stuorra* árvvu rádjai (Tabealla 1). Ovdamearkka dihtii lea marginála guohtumiin ja guohtumiin mat unnán geavahuvvojit, unnán árvvu, ja olu geavahuvvon guotteteatnamiin lea *stuorra* árvvu sivas go dat leat erenoamáš dehálaččat misiide birget. Resurssat/guohtumat maid bohccot unnán gávdnet, ožžot maiddáa *stuorra* árvvu. Guovlluin gos olbmui leat olu doaimmat dahje huksemat (barttat, geainnut, vázzinbálgát, jna.) sáhttet njeaidit árvvu, sivas go bohccot muhtun muddui garvet jo daid guovlluid muosehuhttimiid geažil.

Jus njuolla lea guovtti árvokategoriija gaskkas, omd. gaskal *unnán* ja *muttát*, de biddjo árvvu *unnán*/*muttát*. Jus njuolla lea gitta gurut ravddas, omd. go olles váikkuhusguovlu lea mealgat guoskevaš orohaga olggobealde, de definerejuvvo dat *Ii makkárga / unnán* árvvu (gč. SVV 2015).

Tabealla 1. Árvoárvvoštallama skálá lea *unnán* rájes gitta *stuoris* rádjai.

Árvvu		
Unnán	Muttát	Stuoris
-----	-----	-----
	▲	

Tabealla 2. Árvoárvvoštallama eavttut boazodoalloguovlluin SVV 2015 vuodul.

Unnán árvvu	Muttágis árvvu	Stuorra árvvu
Boazodoalloguovllut mat unnán geavahuvvojit	Boazodoalloguovllut gos lea muttágis ealáhusbuvttadeapmi	Boazodoalloguovllut gos lea alla ealáhusbuvttadeapmi
Boazodoalloguovllut gosa lea váttis beassat	Boazodoalloguovllut maid muttágis olu geavahit	Boazodoalloguovllut mii olu geavahuvvojit
	Guohtuneatnamat mat geavahuvvojit fásta juohke jagi, muhto mat eai leat marginála guohtumat	Guohtunresurssat mat leat unnán dihto guovllus (guovlu lea marginála guohtunguovlu)
		Guotteteatnamat, ragateatnamat, johtingeainnut, čohkkenguovllut

Guovllu árvu árvoštallojuvvo leat *stuorisin* jus dat deavdá ovttá dahje eanet namuhuvvon eavttuin mat leat bajábeale Tabealla 2 «*stuorra* árvvu»-kolonnas, *muttágin* jus dat deavdá ovttá eavttuin «*muttágis* árvvu»-kolonnas jna.

3.6. Viidodatárvoštallan

Viidodat (Tabealla 3) mearkkaša árvoštallamat dahje meroštallamat das mo huksen sáhttá čuoheat bohccuide ja boazodollui. Dás earuhuvvo doaibmabijuid huksehus- ja doaibmaáigodagain. Sivas go huksehusáigodat dábálaččat lea mealgat oanehat, de árvoštallojuvvojit huksehusáigodaga oanehaččat. Dálá máhttostáhtusa vuodul dánlágan huksemiid váikkuhusaid birra árvoštallojuvvot viidodagat dán hárrái:

- Njuolggareáladuogušteamat ja guohtunmassimat
- Eahpenjuolga areáladuogušteamat (namalassii muosehuhttinguovllut doaibmabiju olggobealde)
- Fragmenteren, várra caggat johtingeainnuid
- Oppalaš noađuheapmi, namalassii sisabahkkemiid váikkuhusat oktan eará olbmodahkan muosehuhttimiin orohagain

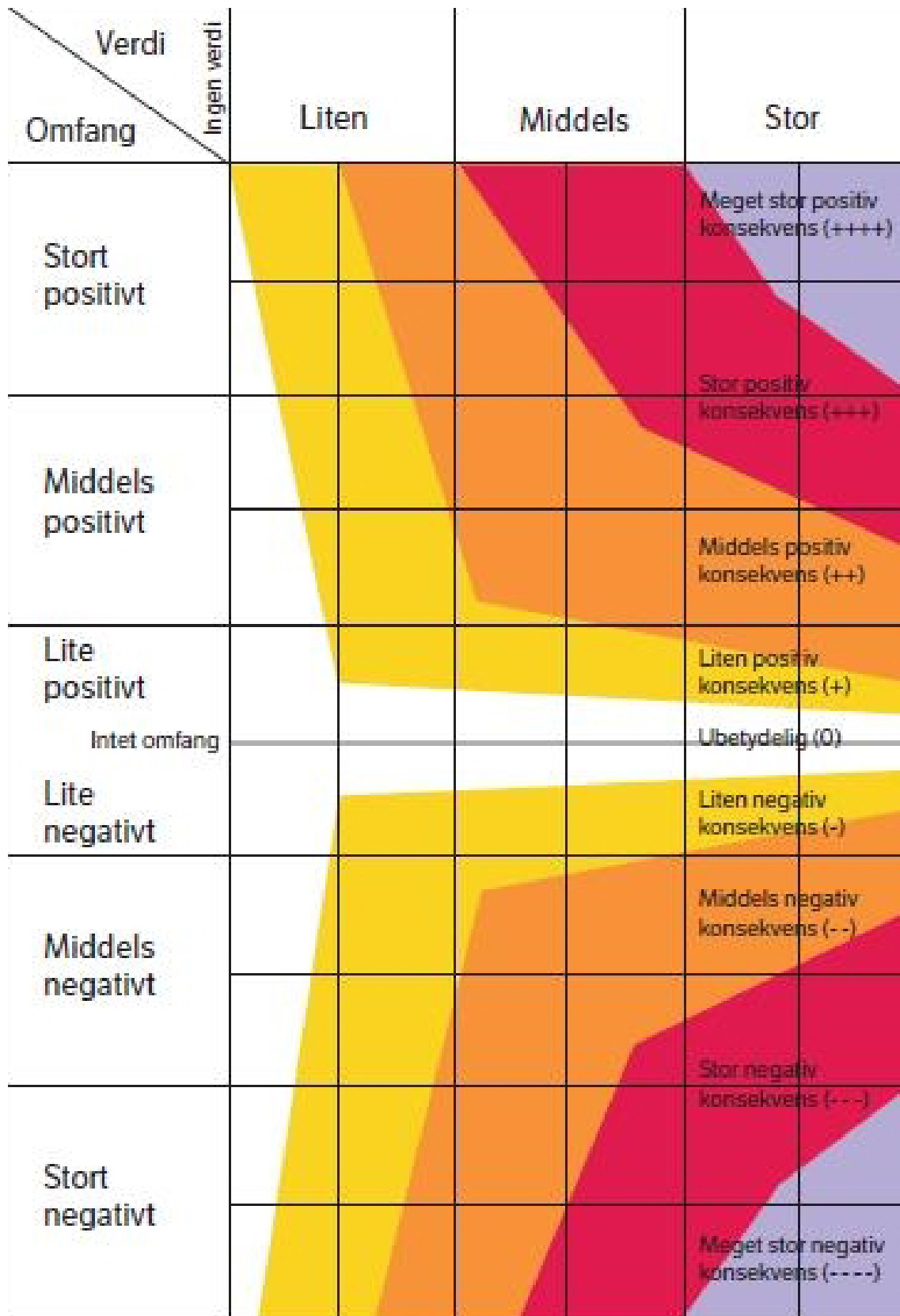
Tabealla 3. Viidodat árvoštallojuvvo skálás mii lea stuorra negatiivvalaš rájes gitta stuorra positiivvalaš rádjai.

Viidodat				
Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárge	Muttágis pos.	Stuorra pos.
-----	-----	-----	-----	-----
▲				

Viidodatdási hárrái lea dát sorjavaš areáladuogušteamis. Dát mearkkaša ahte seammalágan sisabahkkemiin lea iešguđetlágan viidodatdási sisabahkkema sturrodaga vuodul. Jus mahkáš buot eará bealit leat ovttaláganat, de lea bieggapárkkas mas leat 200 turbiinna, definišuvnnas stuorat viidodat go bieggapárkkas mas leat 10 turbiinna.

3.7. Váikkuhusaid ja váikkuhusdási árvoštallan

Huksen sáhttá dagahit iešguđet váikkuhusaid guoskevaš orohagaid lundui, guovlluid funkšuvdnii ja dasa mo nálli, guohtundilit ja muosehuhttimat rievddadit áiggi mielde. Dasa lassin lea maiddái gitta das man muddui bohccot ja boazodoallu sáhttet dagalduvvat dáidda variašuvnnaide. Jáhkehahti váikkuhusaid válddahuvvojit dán vuodul, ja váikkuhusdási čilgejuvvo dalle go guoskevaš guovlluid árvo bohccuide ja boazodollui dásádaddojuvvojit doaibmabiju viidodagain huksehus- ja doaibmaáigodagain. Huksehusáigodat árvoštallojuvvo oanehaččat. Dat dáhpáhuvvá 9-juogut skálás nugo oidno SVV:s (2015) (Govus 2). Sihke árvo ja viidodaga skálá leat lihkeaddji, nu ahte fuomášahttin veara lea ahte oasseguovlluin, mat leat árvoštallojuvvon leat seamma árvo-/viidodatkategoriijas, sáhttet dattetge iešguđet váikkuhusdásit.

Govus 2. Váikkuhusgovva Stáhta geaidnodoaimmahaga Giehtagirjijis V712 (SVV 2015).

4. DOAIBMABIDJOČILGEHUS

Dát raporta máinnaša mánggabealálaš huksenplánaid mat gokčēt stuorra geográfalaš guovllu (Govus 3). Vai sáhtta dahkat árvvoštallamiid dárkilat skálás, de lea raporta juhkkuojuvvon dáid oasseguovlluide (gč. Govus 7 gitta Govus 9 vuolábealde):

- Davvi bieggapárka (juhkkuojuvvon oarjedavi, nuortadavi ja mátta turbiidnačoahkkái)
- Fierpmádatčoavddus bieggapárkkas davás dálá 132 kV-fápmolinnjái, ja beassangeaidnu Fv 98:s bieggapárkii
- Kájarusttet Gussanjárggas
- Kájarusttet Hávnas

Mii čujuhit konsešuvdnaohcamuššii gos leat doaibmabiju dárkilat teknihkalaš válldaheamit.

4.1. Davvi bieggapárka, buot turbiidnačoahkit

Bieggapárkka plánaguovlu lea almmuhuvvon gokčēt areála mii lea su. 78 km² (Govus 3). Dat lea duoddaris su. 50 km Leavnnja nuorttabealde ja su. 30 km Áttánjoga oarjemáttabeale. Plánaguovllu allodat rievddada su. 500–800 mmb. Guovlu lea eanaš ráššaeana. Dán duoddaris eai leat barttat, eai ge ásdogat. Bieggapárkka plánejuvvon oppalaš installerejuvvon beaktu lea gitta 800 MW. Huksejuvvojit gaskal 100 ja 267 turbiinna mas nominála beaktu lea gaskal 3 MW ja 8 MW sorjavaš das mat bieggaturbiinnat leat áigejuvvdilat huksenáigodagas, ja dát juhkkuojuvvojit golmma oasseguvlui/turbiidnačoahkkái. Plánaguovllus eai leat čađahuvvon bieggamihtideamit, muhto Kjeller Vindteknikka čađahuvvon meroštallamat čájehit loažžásat biekkaid jagi áigge mat lea su. 9,3 m/s relevánta turbiinna guovddášallodagas (116,5 m). Huksen huksenplánaid vuodul addá jahkásaš gaskamearrebuvttadeami mii lea su. 3,16 TWh, mii vástida su. 3961 tiibmasaš geavahanáiggi. Dát vástida su. 160 000 dállođu jahkegolaheami, dahje su. 4,8 geardde Áltta fápmorusttega jahkásaš gaskamearrebuvttadeami.

Aiddostahttojuvvo ahte huksejeddji ohcá konsešuvnna hukset bieggafápmorusttega gitta 800 MW rádjai almmuhuvvon plánaguovllus, muhto turbiinnaid málle, lohku ja sajusteapmi ii mearriduvvo loahpaloahpalaččat ovdal go vejolaččat addojuvvo konsešuvdna. Dalle čađahuvvojit dárkilis bieggamihtideamit ja simuleremat mat leat bieggafápmorusttega detáljahábmema vuodđun, juoga mii lea dehálaš sihkarastit dán guovllu bieggaresurssaid optimála ávkkástallama. Loahpalaš huksenplánas sáhttet nappo leat earálágan turbiinnat ja eará lohku, ja eará siskkáldasgeinnodogat, go dat mii lea almmuhuvvon dán raporttas.

4.2. Fierpmádatčoavddus ja infrastruktuvra

Dása gullá beassangeaidnu Fv 98:s davvin, ja fierpmádatčoavddus mas laktá párkka Statnetta fápmolinnjái gaskal Skáiddi ja Vuonnabađa (Govus 3). Dasa lassin bohtet gáddáibukhtinhápmamat Gussanjárggas (bieggaturbiinnat jna.) ja Hávnas (huksehusmašinnat).

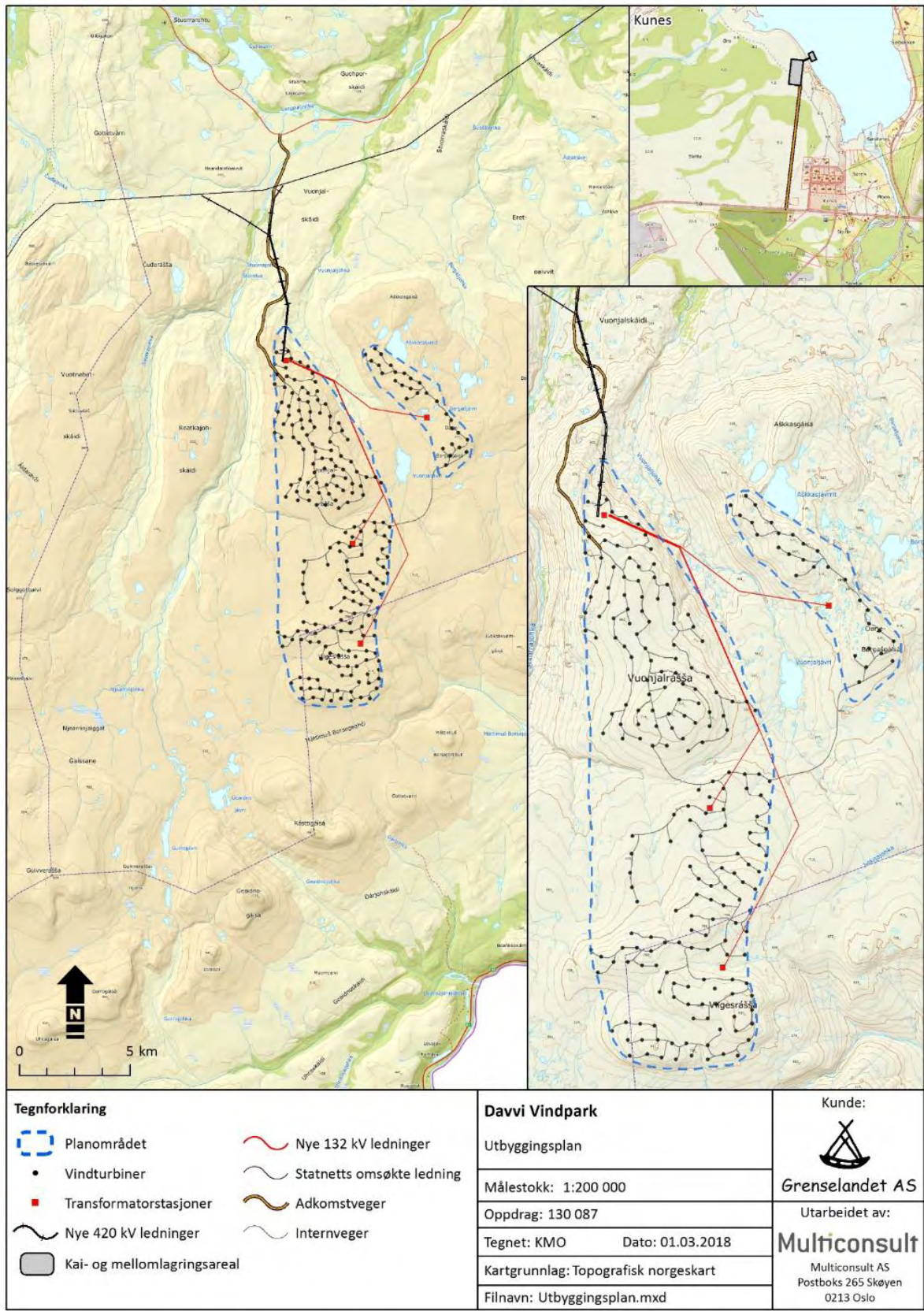
Proševtta ohccojuvvon huksenplánat leat ná:

Eaktuduvvo ahte Statnett hukse ođđa 420 kV-linnjá gaskal Skáiddi ja Vuonnabađa, ja ahte dát linnjá manná Davvi bieggafápmorusttega bokte gaskal Leavnnja ja Áttánjoga. Bieggafápmorusttega fierpmádatlaktima plána fátmastit dalle maiddái dáid rusttegiid:

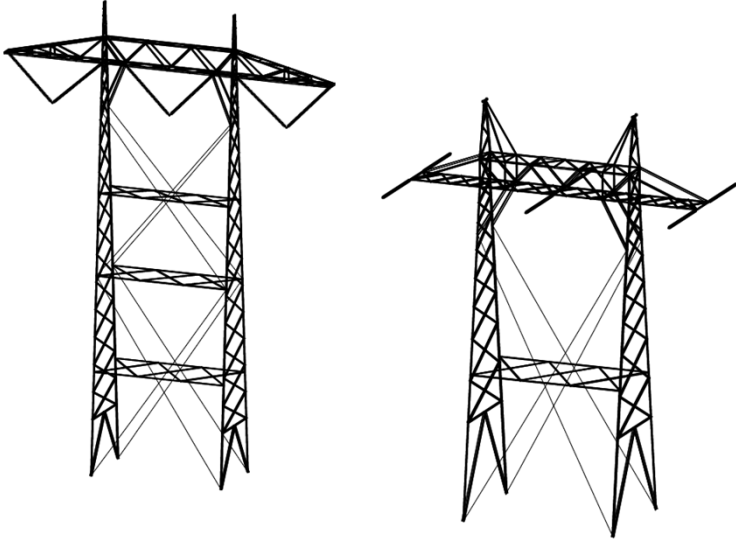
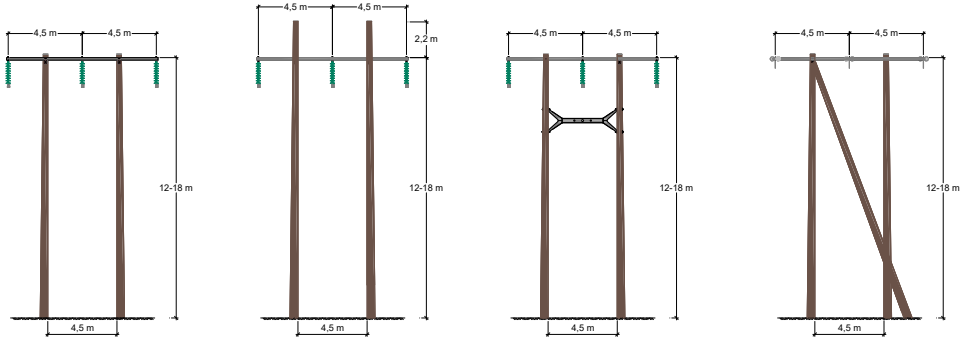
- Guokte 420 kV-linnjá ráhkaduvvojit ođđa váldotransformáhtorstašuvnnas plánaguovllu davit oasis dálá 132 kV-linnjágeinnodahkii Leavnnjas Áttánjohkii; okta Leavnnja guvlui (oarjjas) ja okta Áttánjoga guvlui (nuorttas).
- Bieggafápmorusttega sturrodaga geažil lea dárbbášlaš áсахit oktavuodaid allagealddadásis siskkáldasat bieggafápmorusttegis. Lea ohccojuvvon golbma vuollestašuvnna (132/33 kV), ja nappo golbma 132 kV-linnjá dáin vuollestašuvnnain gitta váldostašuvdnii (420/132 kV) plánaguovllu davit oasis.
- Juohke turbiinnas transformáhtorstašuvnnaide áсахuvvo siskkáldas fierpmádat mii lea 33 kV eanajođasfierpmádat. Dát eanajođasfierpmádat manná huksehusgeaidnoráiggiid mat ráhkaduvvojit fievrredeapmái ja beassamii bieggaturbiinnaid lusa, eai ge dat dagat eanet fysalaš sisabahkkemiid. Oppalaččat ferte vuordit áсахuvvot su. 150 km 33 kV-eanajohtasiid (okta kursa, golbma muttu).
- Okta váldostašuvdna plánaguovllu davit oasis. Das leat njeallje 420 kV fápmotransformáhtora (300 MVA), okta 132 kV fápmotransformáhtor (100 MVA), okta 420 kV-laktinrusttet duppal SSK:in ja guovttebotkkonvuogádagain (6 suorggi) ja okta 132 kV-laktinrusttet duppal SSK:in (8 suorggi). Dulbejuvvon stašuvdnaareála lea su. 30 dekára.
- Guokte vuollestašuvnna oarjjit plánaguovllus, mas leat golbma 132 kV fápmotransformáhtora (80 MVA), okta 132 kV laktinrusttet eaŋkil SSK:in (4 suorggi) ja dárbbášlaš visti dárkkisteapmái, 33 kV rusttet ja doarjjafunkšuvnnat. Dulbejuvvon stašuvdnaareála su. 6 dekára.
- Okta vuollestašuvdna nuorttat plánaguovllus, mas leat guokte 132 kV fápmotransformáhtora (80 MVA), okta 132 kV laktinrusttet eaŋkil SSK:in (3 suorggi) ja dárbbášlaš visti dárkkisteapmái, 33 kV rusttet ja doarjjafunkšuvnnat. Dulbejuvvon stašuvdnaareála su. 4 dekára.

Geahča mástamolssaeavttuid 4. govvosis.

Beassangeaidnu Fv 98:s bieggafápmorusttegi álgá dastán oarjjabeale Sturrajoga dálá šalddi. Dat manná dasto njuolgga máttás, rasttilda Sturrajoga ođđa šalddiin, joatká bajás Vuonjalskáidái gitta plánaguvlui Vuonjalráššas. Beassangeaidnu plánaguvlui šaddá su. 13 km guhkki. Plánaguovllus galget vel huksejuvvot su. 113 km ođđa siskkáldasgeainnut. Geainnut leat čievrageainnut, ja leat 6 m (beassangeaidnu) ja 5 m (siskkáldasgeainnut) govdadat, lassin bohtet vejolaš deavdagat/čuohppamat njoaiddoeatnamiin.

Govus 3. Davvi bieggafäpmorusttega huksenplánat. Layouta vuodđu lea Vestas V117 3,45 MW turbiinnat.

420 kV-linnját	
Mástamálle	
	Siskkáldasat buდეjuvvo stállemásta (Statnett-másta), guoddinmásta gurutbealde ja doallanmásta olgešbealde.
Vuoigatvuodagudji	40 mehtera earkil linnjás ja 80 m paralleallalinnjás
Allodat	Guoddinmásta: Dábálaččat 30 m doaresbielkái + 4,5 m geahčái Doallanmásta: Dábálaččat 24 m doaresbielkái + 6,1 m geahčái
Suorgegaska	Su. 9–11 mehtera.
Mástagaska	Dábálaččat 360–400 m
132 kV-linnját	
Mástamálle	
	Muorrastoalpput ja dássehengen. Gurutbealde: Guoddinmásta, guoddinmásta geahčelinnjáiguin, guoddin riegelcakkiin ja čiehkamásta strebecakkiin.
Vuoigatvuodagudji	30 m
Allodat	Guoddinmásta: Dábálaččat 12–20 m + 2,0 m geahčái Doallanmásta: Dábálaččat 12–18 m + 2,5 m geahčái
Suorgegaska	4,5–5 mehtera.
Mástagaska	Dábálaččat 190–210 m.

Govus 4. Fierpmádatlaktima áigeuvodilis mástamáallet.

4.3. Káijarusttet

Turbiidnakomponenttat buktojuvvojit gáddái odđa čiekŋaliskáijii Gussanjárggas Davvisiidda gielddas (Govus 5 ja 6). Dáppe ráhkaduvvo maiddá su. 10 dekára sturrosaš guovlu turbiidnakomponenttaid gaskarádjui. Go beassan- ja siskkáldasgeainnut leat ráhkaduvvon, de fievrriduvvojit turbiidnakomponenttat erenoamášmohtorfievrruiguin Davvi bieggapárkka plánaguvlui Vuonjalráššas, Vilgesráššas ja Borgašgáissás. Sáhtta maiddá leat áigeuovdil geavahit dálá káija Hávnnas Porsáŋggus buktit gáddái huksehusmašiinnaid ja sullasaččaid ovdal vejolaš huksema (Govus 5 ja 6). Heajos beassangeainnu ja guhkes gaska geažil plánaguvlui, de ii leat nu áigeuovdil Hávnnas buktit gáddái turbiidnakomponenttaid.

Govus 5. Áigeuovdilis hápmanat buktit gáddái mašiinnaid ja materiálaid Davvi bieggapárkka huksema oktavuodas. Rukses rieggát čájehit áigeuovdilis káijarusttegiid (Hávdna: oarjemáddin; Gussanjárga: nuortadavvin). Bieggapárkaguovlu lea alit rektáŋgela siste.

Govus 6. Áibmogovva Gussanjárggas (gurutbealde) ja Hávnnas (olgešbealde). Hávnnas ii leat dárbu ođđa huksemiidda, muhto Gussanjárggas ferte ráhkadit ođđa čiekŋaliskáija ja ásahit su. 10 dekára stuorra guovllu turbiidnakomponenttaid gaskarádju.

4.4. Prošeavtta váldologut

Tabealla 4 čájeha oasi bieggafápmorusttega váldologuin. Mii čujuhit konsešuvdnaohcamuššii gos leat eanet dieđut huksenplánaid birra, dása gullet tehnikkalaš čovdosat, bieggaresurssat, buvttadeapmi, huksengolut, doaima ja bajásdoallan jna.

Tabealla 4. Davvi-huksema váldologut.

Davvi bieggafápmorusttet	
Oppalaš installerejuvvon beaktu	Gitta 800 MW
Turbiidnasturrodát*	3,45 MW
Bieggaturbiinnaid lohku*	231
Guovddášallodát*	116,5 m
Soadjaallodát*	175,0 m
Beassangeainnut	12,8 km
Siskkáldasgeaidnu	113 km
Plánaguovllu sturrodát	77,5 km ²
Gaskamearrebiegga guovddášallodagas	9,3 m/s
Buvttadeapmi (brutto)	3,93 TWh
Buvttadeapmi (netto)	3,16 TWh
Geavahantiimmat	3 961

* Vestas V117 – 3,45 MW vuodul (evttohus ohcamušas)

Bajábeale namuhuvvon doaimbajuid lassin almmuha doaimmaálgaheadji Grenselandet AS ahte Davvi bieggapárkka vejolaš huksema oktavuodas oktan infrastruktuurain ceggejuvvo

maiddái ođđa orohatáidi gaskal Bdo 9 ja Bdo 13 Leavvajogas Idjavutnii (geahča eanet detáljjaid dán birra Dahl m.fl. 2009).

5. MÁHTTOSTÁHTUS: GUOHTUMIID ÁRVU JA MUOSEHUHTTIMIID VÁIKKUHUSAT

Manimus moaddelot jagiin leat čađahuvvon olu dutkosat Davviriikkain ja Davvi-Amerihkás das mo iešguđetlágan huksemat váikkuhit bohccuid, gottiid ja caribouid láhttemii ja areálageavaheapmái. Dáid dutkosiid bohtosat ja konklusuvnnat muhtun muddui vuostálastet, ja dulkojumit leat leamaš iešguđetláganat, muhto dattetge leat bohtán ovdan čielga tendeanssat mo ja man muddui bohccot reagerejit muosehuhttimiidda ja sisabahkkemiidda. Lea dehálaš fuomášit ahte dutkosat dájvja leat fokuseren iešguđetlágan sisabahkkemiidda. Go vástideaddji sisabahkkemat leat dutkojuvvon, de leat dát dájvja čađahuvvon iešguđet guovlluin ja/dahje iešguđet metodalaš bargovugiin. Veahá eahpesihkarvuolta lea diehttelasat čadnon eanaš dutkosiidda. Mii ovdanbuktit dás oasi deháleamos konklusuvnnain go leat geahčadan máhttostáhtusa bohccuid ja muosehuhttimiid hárrái (Mielddus 1).

5.1. Máhttostáhtus árvu

Dát geahčadeapmi lea nyánseren árvoárvvoštallanvuodus mii maiddái bohtá ovdan SVV:s (2015). Geahča maiddái Tabealla 2 bajábealde.

- Gidđaeatnamiid, erenoamážit guotteteatnamiid, árvu biddjo erenoamáš stuorisin go árra bievllain leat dehálaččat dán jahkodagas, ja danne go áldu lea hearki go leat heajos guohtumat, boraspiret ja eará muosehuhttimat dán áigodagas.
- Geasseatnamiid árvu biddjo oalle unnin go dán áigodagas šaddá olu rássi. Spiehkastat lea bálgansajit gos leat buorit guohtumat dahje gos lea lahka buriid guohtumiidda. Bálgansajit leat badjosiin, vuosttažettiin biggosis jasain. Dasa lassin leat jasat ja jiehkkit dehálaččat bohccuide geasset go šattut mat šaddet dakko gokko muohta aiddo lea suddan, leat álbmásat ja sáhttet «čuovvut» suddama geassebotta.
- Čakčaeatnamiid árvu biddjo oalle unnin go čakčat lea unnán muohta ja buorit guohtumat ordda rádjai, muhto ragateatnamiid árvu lea stuorát (muhto unnit go guotteteatnamiin) sivas go dat leat dehálaččat náli laskamii.
- Dálveorohagaid árvu biddjo oalle stuorisin danne go dat leat marginála guohtumat, ja go bohccot leat negatiivvalaš energijabalánsas dálvet. Dálveeatnamat, mat leat goavvejagiid várás, leat maiddái dehálaččat.
- Johtin- ja vuojechangeainnuin lea stuorra árvu danne go boazu ferte johtit iešguđet guohtuneatnamiid gaskka lunddolaš geainnuid mielde. Negatiivvalaš váikkuheapmi dáidda sáhtta dagahit eanet váivášuvvama, ii nu beaktilis guohtunávkkástallamiid ja lassibarggu boazodolliide.

5.2. Máhttostáhtus muosehuhttin

- Muosehuhttimat mat rievdadit láhttema, sáhttet dagahit ahte nálli birge heajut ja laská heajut.
- Muosehuhttimat mat dagahit guohtunmassimiid marginála guohtumiin, sáhttet geahpedit náli ceavzinnávccaid ja nu dagahit heajut buvttadanvuodu boazodoalus.
- Álddut leat hearckibut muosehuhttimiidda go varrásat.

- Guottetáigi lea dat áigodat goas boazu lea hearkkimus muosehuhttimiidda, muhto boazu lea maiddá hearki dálvet go eallá negatiivlaš energijabalánsas dán áigodagas.
- Divrriid áigge lea boazu gierdavaččabut olbmodahkan muosehuhttimiidda go eará áigodagain.
- Boazu ii reagere nu negatiivlaččat muosehuhttimiidda go gottit, seamma guoská maiddá gottiide mat genehtalaččat vulget bohccuin.
- Hirasmuvan ja muđui váivášuvvan sáhttet čuožžilit muosehuhttimiid oktavuodas mat lihkadit, erenoamážit jus leat olbmot eanadagas. Dát lea áigejuovdil huksehus- ja bajásdoallanbargguid oktavuodas.
- Mánnggat dutkosat čájehit ahte eallit garvet guohtumiid mat leat lahka olbmodahkan sisabahkkemiid luonddus, muhto dát váikkuhusat leat stuorámusat jus leat sisabahkkemat main lea olu einnostahtekeahces olbmodahkan doaimmat eanadagas, nugo bartaguovlu. Dán duodaštit mánnggat ođđasat dutkosat GPS-merkejuvvon caribouiin Kanádas ja bohccuin Suomas ja Norggas.
- Buorit guohtumat ja divrrit dagahit ahte bohccot eai garvvaš nu olu olbmodahkan muosehuhttimiin.
- Dutkosat čájehit ahte eallit sáhttet dagalduvvat ođđa sisabahkkemiidda áiggi mielde.
- Eallit dagalduvvet álkibut bissovaš sisabahkkemiidda main leat unnán olbmodahkan doaimmat. Fápmolinnját ja bieggaturbiinnat leat dakkár sisabahkkemat.
- Mánnggaid olbmodahkan sisabahkkemiid oppalaš negatiivlaš váikkuhusat ovttá guovllus sáhttet gavdnjet bohccuid eret dehálaš guovlluin. Go árvvoštallá ođđa sisabahkkema, de ferte váldit vuhtii dálá sisabahkkendilálašvuoda.
- Dutkosat fápmolinnjaid huksemiin guovlluin gos leat bohccot ja gottit, čájehit ahte eallit garvet guovlluid gos leat huksehusbarggut, muhto ahte geavahit guovlluid masá dábálaččat maŋŋá go sisabahkkemat leat ásahuvvon. Eará dutkosat (ee. áibmogovvalohkamat ja guohtunváikkuhusaid meroštallan jeageleatnamiidda) ges raporterejit garvimiid guovlluin maiddá fápmolinnjaid doaibmaáigodagas.
- Ođđa guohtuneatnangarvindutkosiin, main vuodđun leat GPS-merkejuvvon eallit, referánsaguovllut ja guhkitáiggeovdaneamat sisabahkkemiid ovdal, dan áigge ja maŋŋá, leat sihkkareappot diehtovuodđu go dutkosiin mat dahkkojedje ovdal go dákkár metodihka geavahišgohte. Bohtosat čájehit ahte eanet olbmodahkan doaimmat, eanet go bissovaš teknihkalaš rusttegat, muosehuhttet bohcco láhttema ja areálageavaheami, muhto dutkit leat ain veahá sierramielalaččat. Bohtosat maŋimuš jagiin čájehit ahte fápmolinnját hui unnán dahje eai veaháge váikkut bohccuide doaibmaáigodagas, muhto ahte bieggaturbiinnain leat negatiivlaččabut váikkuhusat su. 3–5 km radiusas go maid moadde jagi dás ovdal navde.
- Lahkoneapmi váttisvuodaide mat leat čadnon UV-čuovgga/koronaridjii/elektromagnehtalaš guovlluide lea hypotesadásis ja unnán diedalaččat dutkojuvvon, muhto sáhttet (dat lea vuos maid boahhtevaš dutkan gávnna) leat árvvoštallanbealli boahhteáiggis.

5.3. Váikkuhusguovllu definišuvdna

Buot árvo- ja viidodatárvoštallamat 7. ja 8. kapihttaliin leat dahkkon váikkuhusguovllu hárrái, namalassii dan guovllus gos dihto sisabahkken njuolggah dahje eahpenjuolga sáhtta váikkuhit boazodollui. Oppalaš árvoštallama vuodul máhttostáhtusis (gč. kap. 5.1. ja 5.2. ja Tabealla 12.1 gitta 12.3 1. mildosis), mas mii leat deattuhan ođđasat almmuhuvvon dutkosiid mat máinnašit bieggapárkkaid ja fápmolinnjáid, leat mii árvoštallan ahte negatiivlaš váikkuhusat sáhttet oidnot guovlluin mat leat gitta 3 km eret ođđa sisabahkkemiin (gč. omd. Skarin m.fl. 2016 ja 2018; Eftestøl m.fl. 2018 ja 2019). Mii leat dán raporttas defineren váikkuhusguovllu dan mielde. Dat ii mearkkaš ahte váikkuhusat eai oidno dobbelaččas, ja Skarin m.fl. (2016 ja 2018) duodaštedje unnit váikkuhusaid guottetaiggi gitta 5 km duohken. Gaskaboddosaš bohtosat guottetaiggis, mat leat Eftestøl m.fl. (2018 ja 2019), čájehit ahte bieggaturbiinnaid váikkuhusat sáhttet leat veahá stuorrát go mii lea navdojuvvon, muhto ahte bealit nugo áigodat, topografii, siiddastallan jna. maiddái váikkuhit dasa. Davvi guorahallanguovlu lea juhkkujuvvon nugo čájehuvvo govvošii 7–9, ja nugo lea čilgejuvvon 4. kapihttalis. Iešgudet oasseguovlluid sturrodas leat ovdanbuktojuvvon Tabeallas 5.

Tabealla 5. Areálat mat gullet iešgudet oasseguovlluid váikkuhusguovlui (guorahallanguovlui) dán raporttas. Buot logut leat +/-5 %. Hávdna (guoská dušše Bdo 14A:i) ii leat mielde.

Oasseguovlu	Váikkuhuvvon areála, oktan 3 km váikkuhusguovlluin	Bdo 13	Bdo 14A	Bdo 14	Bdo 9	Bdo 17
Davvi, Oarjedavi turbiidnačoahkki	64,0 km ²	57,8 km ²	6,2 km ²	0 km ²	0 km ²	0 km ²
Davvi, Nuortadavi turbiidnačoahkki	62,0 km ²	62,0 km ²	0 km ²	0 km ²	0 km ²	0 km ²
Davvi, Máttá turbiidnačoahkki	104,0 km ²	104,0 km ²	0 km ²	0 km ²	0 km ²	0 km ²
Beassanskáidi Vuonjalskáiddis Davvá, oktan fierpmádatčovdosii	71,0 km ²	31,2 km ²	30,2 km ²	9,6 km ²	0 km ²	0 km ²
Gussanjárga	14,5 km ²	6,5 km ²	0 km ²	8 km ²	0 km ²	0 km ²
Oppalaš areála	315,5 km²	261,5 km²	36,4 km²	17,6 km²	0 km²	0 km²

Lea dehálaš deattuhit ahte sisabahkken ii dárbbas váikkuhit juohke oasseguovlui olles váikkuhusguovllus. Oppalaččat leat stuorámuš garvimat proseantan váikkuhusguovllus huksehusáigodagas ja/dahje gidđat. Mii meroštallat ahte huksehusáigodagas gidđat geahppána areálageavaheapmi sisabahkkema birra gitta 75 % dábalaš geavaheami ektui, ja huksehusáigodagas ges gidđat/čakčat ja bieggapárkka doaibmaáigodagas gidđat geahppána areálageavaheapmi su. 50 %:in. Bieggapárkka doaibmaáigodagas čakčat meroštallat mii garvima leat su. 25 %. Doaibmaáigodagas lea fápmolinnjáid garvin oalle mearkkašmeahtun, muhto turbiinnaid garvin lea eanet. Oppalaččat lea garvin stuorámuš sisabahkkemiid lahka, ja garvin dábalaččat unnu mađi guhkkelis sisabahkkemiin leat váikkuhusguovllu ravddas. Dát leat min meroštallama vuodul nana navddut maid vuodđun leat girjjálašvuohta (gč. Miellidus 1) ja iežamet vásáhusat.

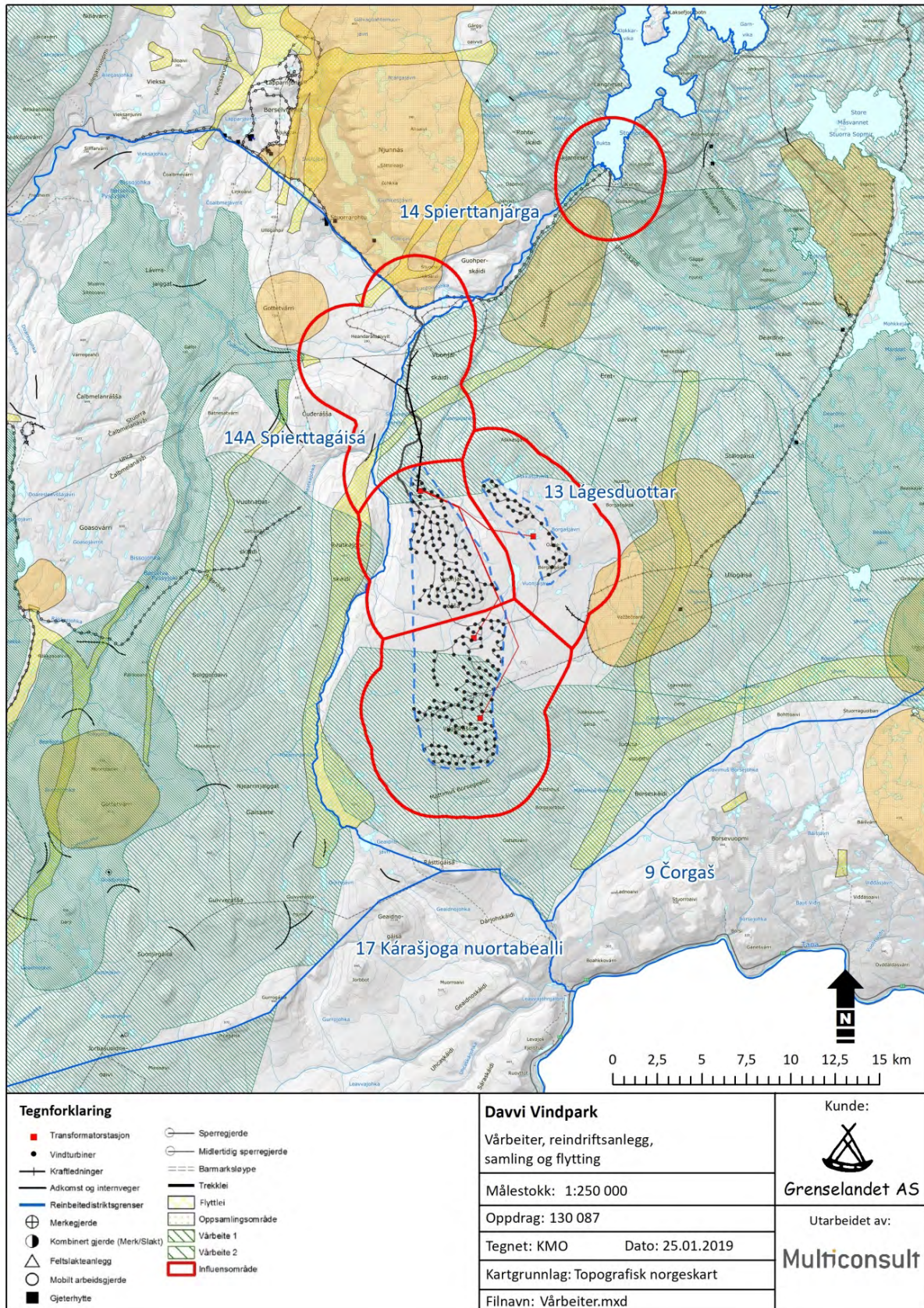
Johtingeainnuid caggamis váikkuhusguovllus sáhttet leat guhkitáigásaš váikkuhusat maiddái dobbelat guovlluin. Oppalaččat lea min mielas unnán jáhkehahtti ahte turbiinnat áktánasat váikkuhit johtimiidda mat leat eanet go 3 km duohken, ii aŋkke dalle jus dat mannet bieggapárkka buohta (eaige njuolgga dan guvlui). Jus johtimat leat lagabus, vejolaččat rasttildit iešguđet guovlluid njuolgga, de sáhttet šaddet váttisvuodát. Jus dát adnojuvvo vejolažžan, de leat dat digaštallojuvvo ja váldon mielde vuolábeale árvvoštallamiin.

6. BOAZODOALLU OROHAGAIN

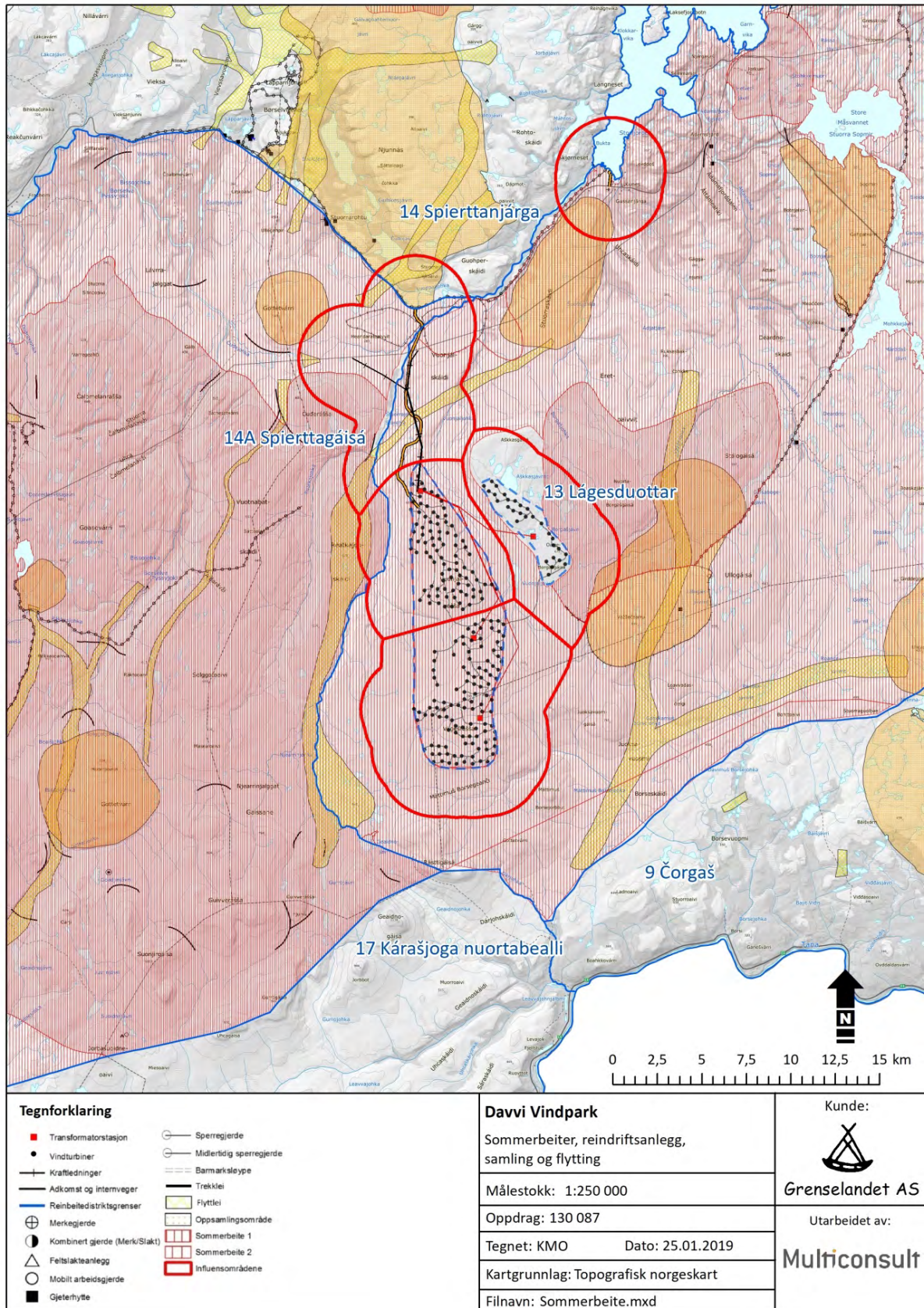
6.1. Stáhtusčilgehus – areálageavaheapmi ja doaibma

Orohagain, maida Davvi bieggapárrkka huksen oktan gullevaš infrastruktuurain váikkuha njuolgga dahje eahpenjuolggá, lei 2017 badjelaš 25 000 bohcco badjelaš 12 000 km² oppalaš guovllus. Bdo 13, Bdo 14A ja Bdo 9 johtet gaskal čakča- ja dálveeatnamiid siseatnamis Kárášjogas ja Deanus, ja gidđa-/geasse-/árračakčaeatnamat riddoleappos. Bdo 14 jođii ovdal seamma láhkai, muhto leat heaitán sivaidd geažil mat leat čilgejuvvon teakstabihtás orohaga birra vuollelis. Bdo 17 lea Bdo 13 ja Bdo 14A, ja ovdal maddái Bdo 14, oktasaš dálveorohat.

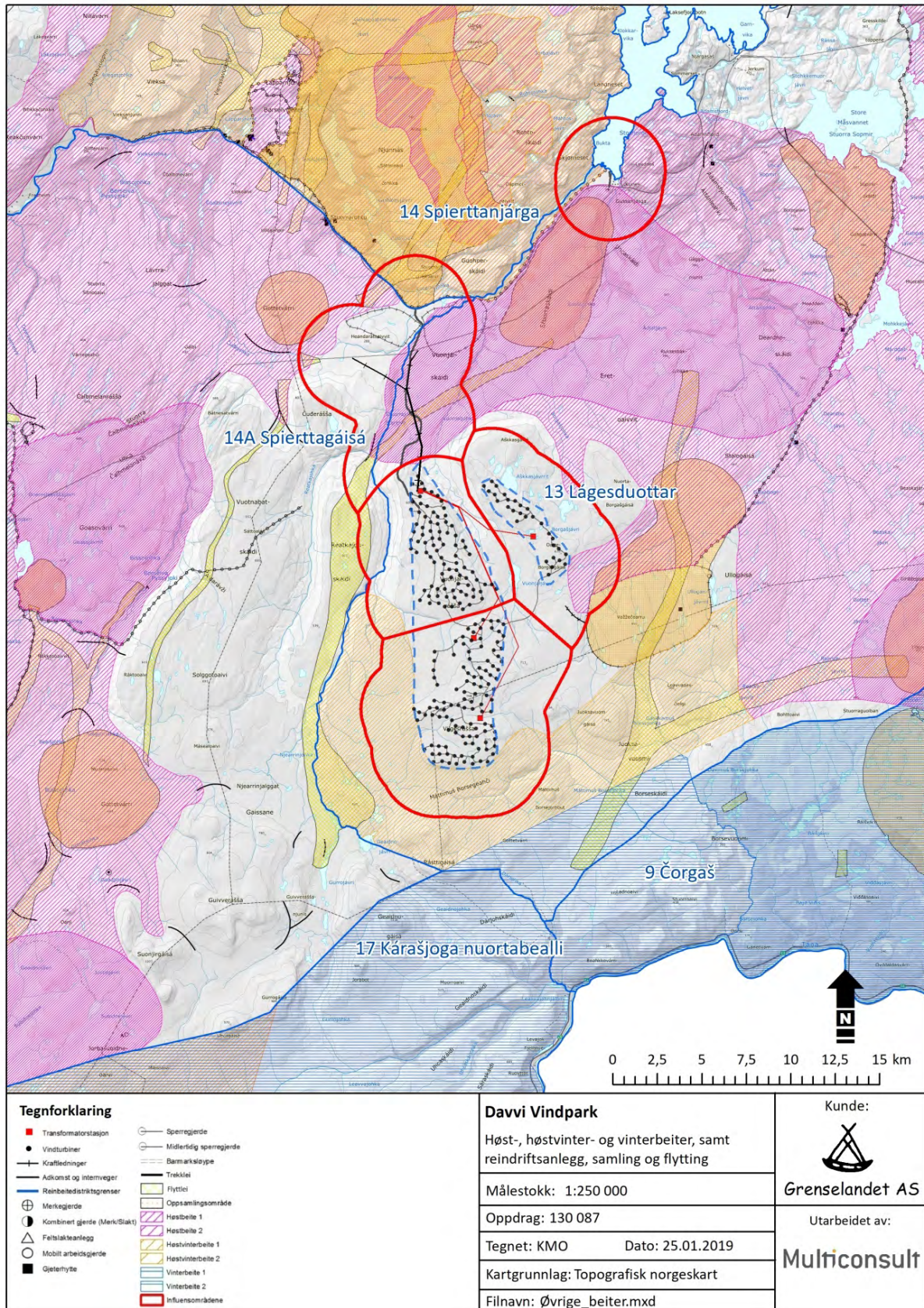
Areálageavahanminsttar ja praktihkalaš boazodoallu lea dynámalaš ja sáhttet rievdat jagis jahkái. Areálageavahankárttat siidduin www.kilden.nibio.no (Govus 7–9 vuolábealde) ja čuovvovaš geahčadeapmi guoskevaš orohagain leat vuodđuduvvon gállduide ja dieđuide mat leat čilgejuvvon 3. kapihtalis bajábealde.

Govus 7. Giddaematnamat ja detáljjat mat gusket boazodoallorusttegiidda, čohkkemiidda ja johtimii orohagain 13, 14A, 14, 9 ja 17 plánejuvvon sisabahkemiid birra mat leat máinnašuvvon dán raporttas. Gáldu: www.kilden.nibio.no.

Govus 8. Geasseatnamat ja detáljjat mat gusket boazodoallorusttegiidda, čohkkemiidda ja johtimii orohagain 13, 14A, 14, 9 ja 17 plánejuvvon sisabahkkemiid birra mat leat máinnašuvvon dán raporttas. Gáldu: www.kilden.nibio.no.

Govus 9. Čakča-, skábma- ja dálveeatnamat ja detáljjat mat gusket boazodoallorusttegiidda, čohkkemiidda ja johtimii orohagain 13, 14A, 14, 9 ja 17 plánejuvvon sisabahkkemiid birra mat leat máinnašuvvon dán raporttas. Gáldu: www.kilden.nibio.no.

6.1.1. Bdo 13 Lágesduottar

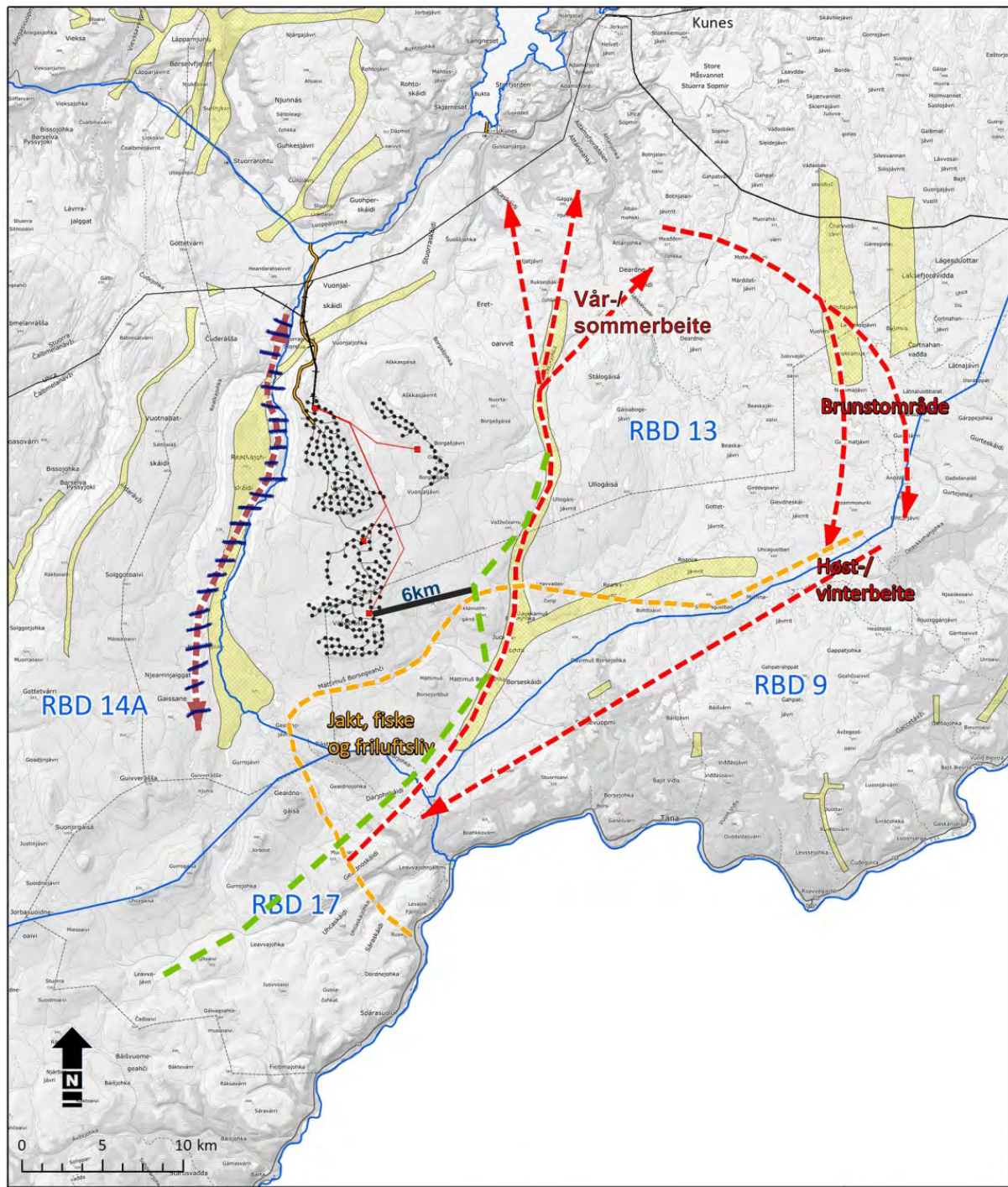
Dán govvádusa vuodđun lea Resursarehketdoallu (2016), Bdo 13 2017–2018 doaibmaplána, almmolaš areálageavahankártaid dutkosat ja dieđut maid guorahalli Lemet-Jon Ivvár lea háhkan ságastaladettiin orohaga áirasiiguin (Lemet 2019 ja Lemet, pers. dieđ.).

Doaibmabidju váikkuha Bdo 13:i danne go Davvi bieggapárkka golbma turbiidnačoahki ja Gussanjárgga káijarusttet leat orohagas. Dasa lassin leat eanaš beassangeaidnu Fv 98:s ja ohccojuvvon 420 kV-linnját orohagas.

Orohat gullá Kárášjoga nuorttabeallái ja lea Davvisiidda, Gáŋgaviikka ja Deanu gielddain. Ráját leat Rásttigáissás máddin gitta Nuorrái davvin, ja Stuorrajogas/Lágesvuonas oarjin gitta Lágesduoddarii nuortan. Orohat lea 3 192 km² stuoris, ja mearriduvvon alimus boazolohku lea 10 000. Orohagas ledje (njukčamánu 31.b. 2016) 10 527 bohcco dálvesiiddas, mii lea juhkkujuvvon 19 siidaoassái mas leat oktiibuot 102 olbmo. Orohagas lea 1 geasseiida ja 6 dálvesiidda. Boazolohku lea njiedjan badjelaš 15 000 bohccos 10 000 bohccui maŋimuš 10 jagis (Resursarehketdoallu 2016). Orohagas lea dábálaš eallu, unnán varrásat (4 %), olu álddut (81 %) ja loahppa leat miesit (15 %). Miesseproseanta lei mannan jagi 83 %. Oppalaš boazomassin, oktan rávis bohccuiguin, lei 25 %, mii lea eanet go gaskamearri Nuorta-Finnmárkkus (17 %). Eanaš bohccuid goddet ráfáidahtton boraspireset (87 % misiin ja 82 % rávis bohccuin). Mii deattuhit ahte loguid vuodđun lea orohagaid iežas raportereren logut, ja dávjá sáhtta leat eahpesihkarvuohta čadnon duohta massinsivaide dákkár loguin (omd. Tveraa m.fl. 2013). Dát gusto olles boazodoalloealáhussii ja buot orohagaide. Bdo 13:s leat njuovvandeattut buot bohccuin ja sohkabeliin maŋimuš 10 jagi leamaš seamma dásis go gaskamearis Nuorta-Finnmárkkus, muhto varrásat leat veahá losit (+1–2 kg) ja miesit leat veahá geahppasat (su. -1 kg) go gaskamearri.

Bdo 13 dálveorohat lea guovlluin gaskal Iškorasa ja Anárjoga Suoma rájá alde, máttimusas oktasašorohaga 17:s Kárášjogas. Áigodagas njukčamánu miessemánu álgui (sorjavaš dilálašvuodain) johtet ealut davás gidđa- ja geasseorohagaide. Johtingeaidnu čuovvu eanaš oarjeleamos ruvtto mii lea merkejuvvon rukses sárgáin vuolábeale 10. Govvosis (mii lea vižžojuvvon Lemet, 2019). Dát manná davás Rásttigáissá nuorttabealde viidáseappot Gáissáid vuoli ja Skadjajávriide Áttánjogas. Nuorttit johtingeaidnu manná Bdo 9 orohatrájá mielde, muhto dat ii geavahuvvo gidđat go lea bahá masttadit Bdo 9:in.

Govus 10. Johtingeainnut maid Bdo 13 ja Bdo 14A geavahit Lemet (2019) dieđuid vuodul. Govus gávdno Lemet (2019). Njuolat mat čujuhit davás, čájehit johtima gidđaorohagaide, ja njuolat máttás ges čájehit johtima dálveorohagaide. Kárta lea skoválaš, ja das sáhttet leat spiehkastagat. Lemet (2019) ja Lemet (pers. dieđ.) árvvoštallan lea nappo ahte oarjejohtingeaidnu ii geavahuvvo šat. Dát váikkuhusguorahallan lea almmatge váldán vuhtii dán johtingeainnu ja árvvoštallan váikkuhusaid dan vuodul ahte dat sáhtttá ain geavahuvvot muhtun jagiin, vejolaččat ahte dan sáhttet geavahišgoahit fas boahhteáiggis (konsešuvdnaáigodagas). Sivvan dása lea dat ahte boazodoalloláhka sáhtttá suodjalit merkejuvvon johtingeainnu.

Go ealuin johtet davás gidđat, de manná deháleamos johtingeaidnu guovdileappot guovlluin orohagas, su 5–10 km nuorttabeali golbma turbiidnačoahki (Govus 10, Lemet (2019) ja Lemet (pers. dieđ.). Johtingeainnu mii lea merkejuvvon areálageavahankárttain plánaguovllu oarjjabealde, leat rievtti mielde heaitán geavaheames gidđat (Lemet 2019 ja Lemet, pers. dieđ.), muhto sivas go merkejuvvon johtingeainnut sáhttet leat suodjaluvvon boazodoallolágas, de leat mii dattetge árvvoštallan daid nu ahte daid sáhttet geavahit muhtun jagiin (muhto hárve), vejolaččat ahte dan sáhttet geavahišgoahit fas boahteáiggis. Go eallu joavdá gidđaeatnamiidda, de luitet ealu vai čoavjjehat sáhttet gávdnat heivvolaš sajiid guoddit; doppe gos guohtumat leat buorit, ja gos lea nu unnán muosehuhttin go vejolaš. Eanaš oassi Bdo 13:s lea merkejuvvon gidđaeanan (Govus 7, gč. maiddái www.kilden.nibio.no), earret máttimus oassi (Gáissát). Muhtun bohccot sáhttet dán áigodagas leat Bdo 13 ja Bdo 14 orohatrájá alde, bieggapárkka davábealde, muhto dát johtet dábálaččat nuortadavás ovdal guotteha. Orohaga deháleamos guotteteana lea rievtti mielde Fv 98 davábealde Idjavuonduoddaris (Lemet pers. dieđ.), muhto leat maiddái guotteteatnamat Idjavuonduoddara máttabealde. Deháleamos guotteteatnamat Idjavuonduoddara máttabealde leat gaskal Skadjajávrrit ja Uhca Sopmi, ja dasa gullá Áttánleahki. Dát guovllut leat eanet go su. 8–10 km lagamus plánejuvvon turbiinnain. Dát guotteteana rumšoguvllut lea gos bievlá árrat. Dáppe leat unnán sisabahkkemat ja muosehuhttimat ja buorit vejolašvuodát bohccuide johtit go váivášuvvet. Guovllut leat nu iešguđet allodagain ahte eanaš jagiin lea vejolašvuolta gávdnat buriid guottetsajiid ja seammás ii leat nu guhkki buriid guohtumiidda. Gitta nuortan, sihke Lágessuoddara mátta- ja davábealde, leat maiddái viiddes guotteteatnamat, gitta davás Fv 98 rádjai Idjavuonduoddaris. Čoavjjehat sáhttet maiddái jáhkkimis guoddit duoppil dáppil gidđaorohagas, muhto ii nu olu. Čoavjjehat mat guddet Áttánleagi birra, johtet dávjá jodánit gidđa- ja geasseeatnamiidda davábealde Fv 98 Idjavuonduoddaris, ja earát ges bissot gidđaorohagas Idjavuonduoddara máttabealde maiddái maŋná guotteha. Boazodoallit guođohit veahá gidđat, vuosttažettiin danne vai eai masttat eará orohagaide, muhto maiddái geahpedan dihtii boraspirevahágiid.

Maŋná guotteha go miesit leat sturron dan mađe ahte sáhttet johtit guhkit gaskkaid, de vuojuhuvvojit eanaš álddut mat gudde máttabealde Fv 98, badjel Idjavuonduoddara davás geasseorohakkii davábeale geainnu. Dát dáhpáhuvvá dábálaččat suoidnemánu gaskamuttus. Idjavuonduoddaris nuorttas lea áidi Fv 98 guora mii doalaha bohccuid rivttes beale geainnus/duoddaris. Bohccot mat báhcet Fv 98 máttabeallái Idjavuonduoddaris, guhtot eanaš orohaga máttimus oasis (Govus 8), oktan areálaiguin mearragáttis Áttánvuonas ja Gussanjárggas, gos varrásat leat. Badjosat, maiddái Davvi bieggapárka gos lea eanaš ráššaeana ja/dahje eará heajut šaddogeardešlájat, geavahuvvojit maiddái muhtun muddui, muhto dalle vuosttažettiin bálganbáikin bálgun. Bohccot sáhttet maiddái veahá johtit badjosiin.

Borgemánus merkejuvvojit miesit gárddis Skadjajávrriin Idjavuonduoddaris. Gárdi ođasmahttojuvvui jagiin 2014–2015, ja das leat soaját, guohtongárdi, girdno ja mearkungárdi. Mearkuma maŋná vuojuhuvvo eallu ruovttoluotta Fv 98 máttabeallái Idjavuonduoddaris. Mearkunáiggi bistu lea dan duohken man stuorra čorragat ain leat háválassii gárddis. Čakčamánus vuojuhuvvo eallu guohtongárdi Skadjajávrriin. Čohkkema ulbmil lea njuovvat. Čohkkensajit leat goappašiid bealde Fv 98 Idjavuonduoddaris (Govvosat 7–9, ja kilden.nibio.no). Njuovvamiid maŋná eallu guohtu Idjavuonduoddara máttabealde, ovdalگو

lunddolaččat johtigoahtá máttás dálveorohagaide. Árračakčeatnamat leat eanaš guovlluin Idjavuona mátta- ja nuorttabealde, ja dasa gullet Áttánleahki ja Uhca Sopmir. Ragatguovllut leat belohakkii ávdin guovlluin čakčaorohagas, Áttánvuona máttabealde, ja dasa lassin eanaš Bdo 9 orohatrájá alde, Lágesduoddara nuorttabealde. Eanaš ragat lea maiddá Bdo 9 orohagas, ja dát lea leamaš guhkes riidogaskaoapmi dán guovtti orohaga gaska (Dahl m.fl. 2009). Ragatáiggi golggotmánus ja skábmamánu álggus lea oassi ealus jo orohagas 17:s. Vaikko turbiidnačoahkki lea menddo badjin njuolgga váikkuhit čakčeatnamiidda, de leat skábmáeatnamat masá gitta Máttá turbiidnačoahki alde máttabealde (Govus 9).

Mii háliidit deattuhit ahte vaikko eanaš eallu čuovvu dán válđojohtima čakčat, de leat álo bohccot mat báhcet geasseorohakkii ja vuolládagaide maŋná njuovvamiid ja mearkuma. Dát bohccot čohkkejuvvojit čohkkenguovlluide, earret eará vuollin Áttánleagis ja Gussanjárgga máttabealde. Čorragat sáhttet maiddá johtit gitta oarjjás orohagas, gitta Stuorraskáidái/Vuonjalskáidái (bieggapárkka davábealde), čakčat, muhto ii leat sáhka go čorragaččas (Lemet pers. dieđ). Lemet-Jon Ivvar árvoštallan lea, nugo ovdal lea namuhuvvon, ahte johtingeainnu oarjin eai šat rievtti mielde geavat (Gov. 10, Lemet 2019, Lemet pers. dieđ.), dat mearkkaša ahte bohccot mat mannet oarjjás ovdal johtima dálveorohakkii, vuojuhuvvojit ruovttoluotta nuorttas ellui (Lemet, pers. dieđ.). Dattetge, nugo ovdal namuhuvvon, sivas go dát johtingeaidnu min oainnu mielde jáhkkimis lea suodjaluvvon boazodoallolágas, de leat buot min árvoštallamat váldán vuolggasaji das ahte dan ain sáhtta geavahit go leat stuorra čorragat oarjin, ja go leat rivttes dálkkit ja siivvut.

Čohkken lea dábálaččat skábmamánu loahpas, ja bohccot vuojuhuvvojit gárdái Sohpparvađas orohaga 17 máttimus oasis. Dáppe rátket ealuid dálvesiiddaide, ja eará orohagat čanadit Bdo 13:s. Bdo 13:s lea okta oktasaš geassesiida, muhto juovlamánus, rátkkašeami maŋná Sohpparvađas, johtet dálvesiiddat iežaset ealuiguin iežaset dálveorohagaide orohagas 17:s Kárašjoga máttabealde. Okta gárdi lea merkejuvvon boazodoallokárttain su. 3–9 km nuortamáttabeale nuortadavimus turbiidnačoahkis (Gov. 9). Dát gárdi ii gal geavahuvvo dál (Lemet, pers. dieđ.).

Dála sisabahkkendilálašvuohta

Nugo eanaš orohagat, de olu sisabahkkemat ja muosehuhtimat čuhcet maiddá Bdo 13:i. Olu dain (omd. turisttat, bivdit, guolásteaddjit jna.) lea váttis mihtidit viidodaga. Erenoamážit mearragáttis leat ássanguovllut, muhto eanaš dain leat leamaš doppe guhká. Orohaga dieđuid vuođul lea Davvisiidda giella dohkkehan guokte ođđa bartaguovllu (Gussanjárggas ja Davvisiiddas), ja dát guoddaluvvo Fylkkamánnái. Ođđasat sisabahkkemat ja muosehuhtimat mat leat čuohean orohaga boazodollui, leat fápmorusttegat Sarvvesjogas, Sarvvesjávrris ja Miessejávrris. Leat maiddá jo fápmorusttegat Áttánjogas ja Irgavuonjogas mat leat buđđon guohtuneatnamiid ja buktán huksehusgeainnuid, eanet johtolaga ja rieja. Áttánvuona fápmorusttet plánejuvvo stuoriduvvot. Fv 98:s Váddaváris manná 35 km guhkkosaš asfalterejuvvon geaidnu Lágesduoddarii. Dat lea rabas geaidnu suoidnemánu 20.b. rájes dassái go muohtta. Geainnu geažil lea johtolat lassánan sakka, ja Bdo 13 lea dan geažil ferten rievdadit siiddastallama mángga geassesiiddas ovttá geassesiidan, ja sirdit ealu geasseorohakkii orohaga davimussii.

Irgavuonas lea smávit čáhcefápmorusttet veajetbuvttadeapmái. Mánnggat smávva-fápmorusttegat leat plánejuvvon orohakkii. Digermulen ja Laksefjorden bieggapárkkaid, mat goappašagat galget leat Fv 98 davábealde, leat eiseválddit dál meannudeamen. Áttánjogas Levdnjii manná 132 kV-fápmolinnjá, ja Statnett pláne viiddidit fápmolinnjá dán gaskkas, maiddá hukset ođđa transformáhtorstašuvnna. Áttánjogas leat, olu fápmohuksemiid geažil dán guovllus, olu fápmolinnját gaskal Áttánvuona, Áttánleagi, Uhca Sopmira ja Stuorra Sopmira. Dasa lassin manná 66 kV-linnjá gaskal Áttánvuona ja Čorgasnjárjga.

6.1.2. Bdo 14A Spierntagáisa

Dán govvádusa vuodđun lea Resursarehketdoallu (2016), Bdo 14A 2017–2018 doaibmaplána, almmolaš areálageavahankárttaid dutkosat ja dieđut maid guorahalli Lemet-Jon Ivvár lea háhkan ságastaladettiin orohaga áirasiiguin (Lemet 2019).

Doaibmabidju váikkuha Bdo 14A:i danne go oassi beassangeainnus Fv 98:s Davvá lea davábeale Stuorrajoga, mii lea orohagas. Dasa lassin manná ođđa 420 kV-linnjá nuppi mohkki bieggapárkkas plánejuvvon ođđa Statnett-linnjái Skáiddis Vuonnabahtii 2–3 km Bdo 14A sisa. Hávdna lea maiddá orohagas, muhto bohccuin ii leat guohtunriekti dáppe, earret erenoamáš jagiin. Earret dán de leat vejolaš váikkuhusat mat leat čadnon muosehuhttimii, vuosttažettiin huksehušáigodagas, ja vejolaš «dominováikkuhus» bohccuid muosehuhttimiid geažil kránnjáorohagain, vuosttažettiin Bdo 13:s.

Orohat gullá Kárášjoga nuorttabeallai ja lea Porsánjgu gielddas. Ráját leat Skuvvanváris máddin gitta Bissojohkii davvin ja Leavnnjas oarjin gitta Rásttigáisaí nuortan. Orohat lea 2 003 km² stuoris, ja mearriduvvon alimus boazolohku lea 6 300. Orohagas ledje (njukčamánu 31.b. 2016) 6 265 bohcco dálvesiiddas, mii lea juhkkajojuvvon 21 siidaoassái mas leat oktiibuot 139 olbmo. Orohagas leat 2 geassesiidda (Háلكavári ja Čálbmelanrášša siida ja Muŋkavári siida) ja 9 dálvesiidda. Boazolohku lea rievddadan gaskal badjelaš 9 000 bohccos gitta badjelaš 6 000 bohccui maŋimus 10 jagis, ja lohku lea njiedjan 2010 rájes (Resursarehketdoallu 2016). Orohagas lea dábaláš eallu, unnán varrásat (3 %), olu álddud (83 %) ja loahppa leat miesit (15 %). Miesseproseanta lei mannan jagi 84 %. Oppalaš boazomassin, oktan rávis bohccuiguin, lei 25 %, ja dát lea 8 % eanet go gaskamearri Nuorta-Finnmárkkus. Eanaš bohccuid goddet ráfáidahtton boraspiret (84 % misiin ja 76 % rávis bohccuin). Varrásiid ja áldduid njuovvandeattut leat maŋimus 10 jagi leamaš 1–3 kg stuorát go gaskamearri Nuorta-Finnmárkkus, ja misiid njuovvandeaddu lea leamaš gaskameari sulaid.

Orohat johtá gaskal gidđa-/geasse- ja dálveeatnamiid Bdo 14A:s ja Bdo 17:s. Guođohanáigi Bdo 14A:s lea njukčamánu 1.b. rájes gitta juovlamánu 1.b. rádjai. Skábma- ja dálveeatnamat, ja dálverátkin, leat Bdo 17:s Ástejogas Rv 92 máttabealde gaskal Kárášjoga ja Guovdageainnu ja Golggus/Skabmas. Eallu lea doppe golggotmánu loahpageahčen gitta gidđajohtin geasseorohagaide Bdo 14:s cuoŋománus, ovdal guotteha. Gidđajohtin lea viehka muddui dálkkiid ja guohtuma duohken ja ovttaskas siidda rádiin. Maŋimus jagiin lea Bdo 14A johtán dálveorohagain Kárášjogas árat go ovdal. Sivvan dasa leat heajos guohtumat, ee. cuoŋu. Dan geažil leat johtán árat gidđeatnamiidda, muhtumin jo guovvamánus. Johtingeainnut davás/máttás guovdileamos osiin orohagas (gč. gurut govvaravdda Govvosiin 7–9), ja lea maid

okta johtingaidnu Stuorrajoga nuorttabealde (Govus 10). Orohaga deháleamos guotteteatnamat leat váriin Muŋkavári birra ja Bissojohleagis, ja Bissojohduoddaris davvin gitta Gáissáide máddin (unnimustá su. 10 km eret bieggapárkkas). Giđđat sáhttet sihke Bdo 13 ja Bdo 14A (ja muhtun muddui Bdo 14) bohccot leat guovlluin Fv 98 máttabealde Bdo 14A:s ovdal go johtet iežaset guotteteatnamiidda. Eanaš loahppaguovlluin Bdo 14A:s sáhttet maiddái leat muhtumin guottehat, ja masá olles Bdo 14A lea muhtunlágan giđđaorohat. (Govus 7, gč. maiddái kilden.nibio.no). Varrásat, vuotnjalat, varihat ja čearpmahat johtet eanet go álddud ja geavahit eanaš vuolládagaid, maiddái gitta fiervvá Porsáŋgguvuonas gos runiida árat. Olles Bdo 14A geavahuvvo geasseorohahkan (Govus 8 ja kilden.nibio.no). Guovdileamos várit orohagas leat dehálepmosat áldduide ja dat leat dehálaš guohtumat olles geasi, dasa lassin leat bálganbáikkít dáppe. Vuolládagaid Leavnnja guvlui, Porsáŋgguvuona nuorttabealde ja vulos Fv 98:i Bissojohduoddaris geavahit eanaš varrásat, vuotnjalat, varihat ja čearpmahat. Geasseorohakkii gullá maiddái Vasis Porsáŋgguvuonas.

Miessemearkun lea dávjjimusat mearkungárddis Hálkavársteallis, muhto leat maiddái njuovvan-/mearkungárddit Hálkaváris, Čorvošrođus ja Hálkavársteallis (badjel 20 km bieggapárkkas eret). Čakčageasseatnamat leat eanaš miehtá Bdo 14A, gitta vulos Kárášjohkii Bdo 17:s, muhto válđočakčaeatnamat leat guovdu orohaga, Bissojohduoddaris davvin gitta Hálkavárrái máddin. Ovdal ledje maiddái dehálaš guohtumat gitta vulos Leavnnja čeahkkebáikkái, muhto muosehuhttimat ja sisabahkkemat leat gáržžidan viidodaga maŋimus moaddelot jagiin. Čakčanjuovvamat leat Čorvošrođus čakčamánuš/golggotmánus. Ragatguovllut rievddadit veahá jagis jahká, muhto leat dávjjimusat oalle vuollin ja gokčēt eanaš čakčaeatnamiin. Ragat lea gaskal Idjajávri ja Geaidnojohka oarjin Bdo 17 davit oasis, muhto leat maiddái ragatguovllut gitta máddin Bdo 14A:s, ja maiddái Bissojoga oarjjabealde Goasováris (Govus 9 ja kilden.nibio.no). Ragada maŋjá čohkkejit ealu ja johtet Ástejoga guvlui. Luovosváris (Skuvvanváris) manná čakčáidi gitta Kárášjohkii E6 guora. Bdo 17 Kárášjogas lea dálveorohat.

Dálá sisabahkkendilálašvuohta

Nugo eanaš orohagat, de olu sisabahkkemat ja muosehuhttimat čuhcet maiddái Bdo 14A:i. Olu dain (omd. turisttat, bivdit, guolásteaddjit jna) lea váttis mihtidit viidodaga. Erenoamážit mearragáttis leat ássanguovllut, muhto eanaš dain leat leamaš doppe guhká. Sisabahkkemat, huksemat, johtolat ja muosehuhttimat leat erenoamážit geasseorohagas Leavnnja lahka. Eanadoallu ja sávzadoallu (omd. Njárggahuošas Porsáŋgguvuonas) dagaha riidduid boazodoaluin. Suodjalus, oktan Iŋggášguolbaniin ja Hálkavári báhčínšiljuin, dahká 183 km² orohagas, ja doaimmat mat leat čadnon dáidda guovlluide, leat guhká čuocean boazodollui huksemiid, geainnuid ja báhčimiid bokte. Boazu sáhtta guohtut Hálkaváris, muhto muosehuhtindássi lea nu stuoris ahte geavaheapmi lea sakka geahppánan. Suodjalusas ja 14A:s lea maŋggaid jagiid leamaš proseassašiehtadus guovllu ovdáneami hárrái.

Orohagas leat olu fápmolinnját. Stuorámuš lea 132 kV-fápmolinnjá Áttánjogas Levdnjii, ja Statnett pláne viiddidit fápmolinnjá dán gaskkas. Stuorra oassi guovllus gaskal Hálkavári báhčínšilju ja Leavnnja čeahkkebáikki, Gáirresguolbanis, leat olbmodahkan doaimmat, eaige bohccot geavat guovllu nu olu dál go ovdal. Dáppe lea odđa doappargiedáhallasrusttet, siviila

báhčínšillju ja crossašillju. Luostejoga fápmorusttet, oalle guovdu orohaga, huksejuvvui 1950-logus, ja leat orohaga dieđuid vuodul dagahan guhkesáiggevahágiid mat ain vuhttojit.

Huksejuvvojit maiddá eanet barttat mángga sajis mearragáttis, omd. Roddenjárggas, Bissojogas, Skuvvanváris ja Lávkajárriis. Bdo 14A lea maiddá fuolastuvvan Rávttošnjárgga álbmotmeahci garra suodjalanmearrádusaide kránnjorohagas 16:s, sivas go kránnjáguovlluide suodjalanstáhtus haga, maiddá Bdo 14A:s, šaddet eanet sisabahkemat. Orohaga dieđiha alddiset leat stuorra boraspireváttsvuodát, gonagasgoaskimat ja mearagoaskimat. Dát oidno massinraporttain Resursarehketdoalus (2016).

6.1.3. Bdo 14 Spierttanjárga

Dán govvádusa vuodđun lea čoahkkin orohatovdaolmmožiin John Aslak Aslaksen Sara 2016 geasi ođđa 132 (420) kV-linnjá váikkuhusguorahallama oktavuodas Leavnnjas Áttánjohkii (Rannestad, 2016), Resursarehketdoallu (2016), Bdo 14 2017–2020 doaibmaplána ja almmolaš areálageavahankárttaid dutkosat.

Davvi bieggapárka oktan gullelaš infrastruktuvrrain ii čuoza njuolgga Bdo 14:i, muhto oassi orohagas gullá váikkuhusguvlui Gussanjárggas ja beassangeainnu birra. Bdo 14 bohccot guhtot maiddá Fv 98 máttabealde muhtun áigodagain jagis, ja dalle doaibmabidju čuočá eanet. Earret dán vásiha orohat «dominováikkuhusaid» kránnjorohagain 13 ja 14A. Jus ovddeš johtingaidnu dálveorohakii Kárášjohkii geavahuvvogohtá fas, de Bdo 14A johtingaidnu Davvi plánaguovllu oarjjabealde gullá bieggapárkka váikkuhusguvlui (Govus 10).

Orohat gullá Kárášjoga nuorttabeallai ja lea Porsánggu, Davvenjárgga ja Davvisiidda gielddain. Ráját leat Bissojohduoddaris máddin gitta Spirtii davvin ja Porsángguvuonas oarjin gitta Lágesvutnii nuortan. Orohat lea 1 649 km² stuoris, ja mearriduvvon alimus boazolohku lea 5 000. Orohagas ledje (njukčamánu 31.b. 2016) 2 847 bohcco dálvesiiddas, mii lea juhkkuojuvvon 12 siidaoassái mas leat oktiibuot 62 olbmo. Orohagas lea 1 geassesiida ja 1 dálvesiida. Boazolohku lea rievddadan gaskal 6 587 ja dálá logu mañimuš 10 jagi (Resursarehketdoallu 2016). Orohagas lea dábálaš eallu, unnán varrásat (7 %), olu álddud (69 %) ja loahppa leat miesit (24 %). Miesseproseanta lei mannan jagi 92 %. Oppalaš boazomassin, oktan rávis bohccuiguin, lei 22 %, mii lea veahá eanet go gaskamearri Nuorta-Finnmárkkus (17 %). Eanaš bohccuid goddet ráfáidahtton boraspiret (91 % misiin ja 78 % rávis bohccuin). Varrásiid, áldduid ja misiid njuovvandeattut leat mañimuš 10 jagi leamaš seamma dásis go gaskamearri Nuorta-Finnmárkkus, dahje moadde kilo eanet.

Orohat jođii ovdal gaskal giđđa- ja geasseorohagaid dálá Bdo 14:s (Fv 98 davábealde), ja gaskal čakča- ja dálveorohagaid ovddeš oktasašorohagas Bdo 17/18:s máddin Kárášjogas. Dán siiddastallanvuogi eai leat čuvvon mañimuš 10–15 jagis go dálveguhtunvuoigatvuodát leat eahpečielgasat Bdo 17:s. Nappo lea Bdo 14 dál ollesjagiorohat, mas máttageavahanrádjá lea Fv 98 gaskal Porsángguvuona ja Áttánvuona. Orohaga 2017–2020 doaibmaplána vuodul lei árbevirolaš dálveorohat bajimusas Anárjohleagis, muhto orohat ii leat geavahan dan sivas go eará orohagat leat johtán dohko. Bdo 14 massii iežas árbevirolaš dálveorohaga Bdo 16:i 2000-logus boares Bdo 17/18 ođđasisorganiserema oktavuodas. Bdo 14 almmuha iežaset bargat

Finnmárkkukommišuvnna hárrái sihkkarastin ja oažžun dihtii orohaga dálveorohaga ruovttoluotta Kárášjogas.

Dál lea eanaš dušše okta eallu Fv 98 davábealde. Dalle go orohat ain jodii, de johte ealuin gidđaeatnamiidda ja guotteteatnamiidda Fv 98 davábealde cuoŋománu gaskamuttus (kilden.nibio.no; ovdaolmmoš J.A.A. Sara, pers. died.), muhto dál bohccot leat oalle veaiddalassii dán guovlluin birra jagi. Skábman ja gidđat sáhttet Bdo 14, muhtun muddui Bdo 13 ja Bdo 14A, bohccot leat guovlluin Fv 98 máttabealde ovdal go johtet iežaset guotteteatnamiidda. Jus lea leamaš garra dálvi ja guohtumat mearragáttis leat ain heajut, de leat guovllut Fv 98 máttabealde dehálaččat. Bohccot bissot dáppe mánggaid vahkuid (eai álo buot bohccot).

Bdo 14 deháleamos guotteteatnamat leat guovlluin Muotkki máttabealde, Porsáŋgguvuona rájes gitta Lágessvutnii, ja guovddáš, oarjjit ja davit osiin Spierttanjárggas. Eará dehálaš guotteteatnamat leat Fv 183 davábealde gaskal Dážagietti ja Čiestái. Gidđaorohat lea rievtti mielde miehtá orohaga, muhto lunddolaš sivaid geažil (omd. muohtasuddama ja árra rahttá) leat gidđaeatnamat ja guotteteana vuolládagaid legiin ja máttabealegilggain muosehuhttimiid dobbelaččas. Geasseorohat lea rievtti mielde olles orohat Fv 98 davábealde, ja erenoamážit Spierttanjárga davvin (kilden.nibio.no). Badjosat Muotkki máttabealde leat maiddá dehálaš bálganbáikkis geasset. Eallu čohkkejuvvo mearkumii gárddis Dážagiettis borgemánu álggus. Eallu luitojuvvo čorrageid mielde guohtongárdái, gos bohccot leat dassái buot miesit leat merkejuvvon. Eallu dasto vuojuhuvvo áideguora njuovvamii gárddis Fv 98 guora Bissojohduoddaris čakčamánu álggus. Dán gárddis njuvvet, merkot ja rátkkašit. Ovdal čohkkejuvvui eallu čakčamánu/golggotmánu johtit čakčaeatnamiidda dálá Bdo 17:s Kárášjogas Fv 98 máttabealde, go ragat maiddá lei, muhto nugo namuhuvvon de ii leat dát dáhpáhuvvon maŋimuš 10 jagis. Árračakčaorohat lea dál eanaš orohagas Fv 98 davábealde, earret alimus várrečohkat, ja dehálaš ragatguovlu lea váriin gaskal Sáltesávju ja Bissojohduoddara, Sávzavári guvlui ja maiddá Vieksa birra. Dasa lassin leat Spierttanjárgga guovddáš ja máttit oasis dehálaččat ragadii. Bdo 14 bohccot geavahit maiddá muhtumin guovlluid geainnu máttabealde čakčat. Olles orohat lea áidojuvvon Fv 98 guora, muhto dan sáhttá rahpat go eará orohagat leat johtán lulás dálveorohagaide. Ragada maŋŋá lávejedje ovdal johtit ealuin dálveorohakkii, gos árbevirolaččat ledje gitta cuoŋománu gaskamuddui, muhto dál lea Bdo 14 ollesjagiorohat, ja ealu ferte biebmát dálvet. Árbevirolaš johtin orohagaid gaskkas dáhpáhuvai guovtti váldojohtingeainnuin Fv 98 máttabealde dálveorohakkii. Čakčat geavahedje 14A-johtingeainnu Reatkajohskáiddi badjel dastán Davvi oarjjabealde (Govus 10), ja muhtun jagiin ges oarjelis, Bissojohleagis. Orohat dárbašii ovdal mánga johtingeainnu (erenoamážit čakčat) go fertejedje váldit vuhtii dálkkiid ja guohtundili, gos kránnjáorohaga ealut ledje, maid guovlluid orohat ieš geavahii čakčat ovdal johtima jna. Johtináigi rievddadii maiddá, ja orohat sáhtii johttát gaskal golggotmánu ja juovlamánu. Bdo 14 deháleamos johtingeainnut Fv 98 davábealde leat dál vumiin gaskal Bissojohduoddara ja Vieksa. Bdo 14:s lea áidi Fv 98 guoras Bissojogas gitta Gussanjárgii ja Silffargoržžis merrii Áilegas šalddi bokte.

Dálá sisabahkkendilálašvuhta

Sisabahkkendilálašvuhta orohagas lea seammalágan go eará orohagain, ássanguovllut, veahá eanadoallu, barttat (erenoamážit Stohkkavuonas, Leaibejogas, Siskkit Breanjás, Dážagiettis ja

Boskagohpis/Boskanjárggas), smávit fápmolinnját ja geainnut. Statnett pláne viiddidit fápmolinnjá orohaga čađa oktan gullevaš muffastašuvnnain jus njulgeš johtasa Porsáŋgguvuona rastá. Geaidnu lea gáddeguoras Bissojogas gitta Sáltésávjui, ja seamma gusto maiddáai eanaš huksemiidda ja dálá fápmolinnjáide. Muđui lea eanaš oassi orohagas ávdin. Nuortarittus ja Spierttanjárggas leat gal smávit, geainnohis bartaguovllut. Orohat rahčá getkkiin, albašiin, gonagasgoaskimiin ja mearragoaskimiin, ja massinlogut leat eahpedábalaš stuorrát, ja dat oidno Resursarehketdoalu (2016) statistihkain. Vurdojuvvo maiddáai ahte orohaga siiddastallan lea šaddan váddásat maŋŋá go heite johtimis dálveorohahkii Kárášjohkii ja Bdo 14 šattai ollesjagiorohat. Dálvebiebmangolot leat ovdamearka.

6.1.4. Bdo 9 Olggut Čorgaš / Oarje-Deatnu

Dán govvádusa vuodđun lea Resursarehketdoallu (2016), Bdo 9 2016 doaibmaplána ja almmolaš areálageavahankártaid dutkosat, ja dieđut maid guorahalli Lemet-Jon-Ivvár lea háhkan ságastaladettiin orohaga áirasiiguin (Lemet 2019). Veahá dieđut leat maiddáai vižžojuvvon Rannestad m.fl. (2012b).

Doaibmabijut eai čuoza njuolgga Bdo 9:i (lagamus guohtumat leat su. 8 km bieggapárkkas eret ja 5 km eret bieggapárkka váikkuhusguovllu ravddas), muhto Bdo 9 sáhhtá vásihit «dominováikkuhusaid» jus kránnjáorohagaid, erenoamážit Bdo 13, bohccot muosehuhthtojuvvojit.

Orohat gullá Kárášjoga nuorttabeallai ja lea Davvisiidda, Gáŋgaviikka ja Deanu gielddain. Orohagas leat guokte sierra oasseguovllu, Čorgas ja Oarje-Deatnu. Čorgasii gullá olles Čorgasnjárga Nuori davábealde, ja Oarje-Deatnu ges vuolga Deanunjálmis gitta Leavvajohkii. Oarje-Deatnu lea dat masa Davvi bieggapárka oktan gullevaš infrastruktuurain čuoheá njuolgga. Orohat lea oktiibuot 2 841 km² stuoris, ja mearriduvvon alimus boazolohku lea 5 800. Orohagas leat (njukčamánu 31.b. 2016) 4 974 bohcco dálvesiiddas, mii lea juhkkuojuvvon 10 siidaoassái mas leat 77 olbmo. Orohagas lea 1 geassesiida ja 3 dálvesiida. Boazolohku lea rievddadan gaskal su. 6000 ja su. 4500 maŋimus 10 jagis (Resursarehketdoallu 2016). Orohagas lea dábalaš eallu, unnán varrásat (3 %), olu álddud (79 %) ja loahppa leat miesit (19 %). Miesseproseanta lei mannan jagi 92 %. Oppalaš boazomassin, oktan rávis bohccuiguin, lei 16 %, mii lea sullii seamma go gaskamearri Nuorta-Finnmárkkus (17 %). Eanaš bohccuid goddet ráfáidahtton boraspiret (87 % misiin ja 81 % rávis bohccuin). Mii deattuhit ahte loguid vuodđun lea orohagaid iežas raporterén logut, ja dávjá sáhhtá leat eahpesihkarvuolta čadnon duohta massinsivaide dákkár loguin (omd. Tveraa m.fl. 2013). Dát gusto olles boazodoalloaláhussii ja buot orohagaide. Bdo 9 varrásiid njuovvandeattut leat maŋimus 10 jagi leamaš máŋga kilo eanet go gaskamearri Nuorta-Finnmárkkus, ja áldduid ja misiid njuovvandeattut leat leamaš sullii seamma go gaskamearri dahje veahá eanet.

Geasset ja čakčat/skábman lea olles orohat ovtas. Rátkima maŋŋá dálvet šaddet máŋga smávit siidda, mat leat iežaset árbevirolaš dálveorohagain dassái fas johtet geasseorohahkii Čorgasii cuoŋománus/miessemánus. Johtima oktavuodas Nuori badjel gidđat lea rievttálaš šiehtadus giddet johtolaga Reddjoráiggis. Doppe lea maiddáai čohkkenguovlu ovdal go vuojehišgohtet ealu nuori badjel. Go eallu lea geasseorohagas, de giddejit Nuori áidtiin vai eai masttat Bdo 13

ealuin mii guohtu nuori máttabealde. Orohat johtigoahtá geasse-/čakčaorohagas dálveorohagaide čakčamánuš/golggotmánus.

Čorgasis lea buorre geasseorohat. Doppe lea olu bákti ja juovva, muhto maiddá ruonas. Erenoamáš dehálaš guohtumat leat jogažat, giettádagat ja njeaššeeatnamat. Guottetguovllut leat vuolládagain Čorgasis gos álggos runiida. Lieggaseamos geassemánuin go leat olu divrrit, de mannet eanaš bohccot badjosiidda Ráššii ja Gidnái, gos leat buorit bálganbáikkít, muhto seammás leat giettádagat lahka gosa ihkku njidjet go gáluda. Čakčamánuš mearkugohtet misiid ja njuvvet njuovvanbohccuid. Eallu luitojuvvo Nuori badjel čakčamánu loahpas / golggotmánu álggus. Dán sáhttet guohtun- ja/dahje muohtadilálašvuodát rievdadit. Čorgasis lea unnán jeageleana, nu ahte sii johtájit lulás go rássi nohká ja/dahje go rásit goldnet vuosttaš galbmaijaid maŋŋá. Orohat johtá lulás Bdo 13 davimus oasi čađa. Čakčaeatnamat leat vuovdeguovlluin gaskal Deanuvuona ja Deanuleagi, ja boazu guohtu guobbariid ja rási vuovdeguovlluin nu guhká go lea unnán muohta. Vuovdeavádat Fv 98 oarjjabealde gaskal Ruostafielmmá ja Deanušalddi ja guovlu Golggotvuopmi-Geinnodatvárri-Máskejohleahki geavahuvvo erenoamážit ragatáigge ja čakčaeanan. Dasto guohtugoahtá suoinni ja jeahkáliid. Go šaddá oppas vuovdeguovlluin, de johtá eallu duoddarii ja lulás Lákšjoga guvlui Sirmá davábealde. Dálveorohat lea eanaš orohat Deanuvuona máttabealde, gitta Dárjohkii Leavvajoga bajábealde, mii dál lea orohatrádjá Kárášjohkii ja Bdo 17:i. Bdo 9 dálveeatnamat leat dálkkádaga dáfus oalle stáđismeahttun guovlu, doppe lea sihke siseanadálkkádat mas lea olu muohta ja bistevaš buollašat dálvet, ja bivvalat riddodálkkádat gos áigodagain arvá ja lea garra bieggá mii dagaha ahte dálveeatnamat jikŋot. Orohaga dieđuid vuodul leat olu vejolaš dálveeatnamat ovddeš jeagelguolbbaravddain Deanuleagis jávkan eanadoalu, geainnuid ja eará huksemiid ja ássamiid geažil. Dálveeatnamat leat orohaga marginála guohtumat. Orohat čohkke ealu Gárpejogas/Lákšjogas máttás Gahpaide/Geahčoivviide ovdal go rátkkašit Levsses. Ođđajagimánuš/guovvamánuš rátkkašit dán gárddis, mii lea 7–8 km Ohcejoga davábealde. Váldogárddis Levsses vulos E6:i lea ráhkaduvvon gudji gokko gessojuvvon njuovvanbohccuid vuojehit geidnu ja viidáseappot njuovvahakkii. Smávit rátkkašan- ja njuovvangárdi mii maiddá geavahuvvo dálvet, lea Uvjalánjás Deanušalddi oarjjabealde. Rátkináigi lea sorjavaš guohtundilálašvuodas ja man olu bohccuid kránnjorohagat leat mastán Bdo 9:i. Rátkima maŋŋá šaddet dábaláččat 3–5 dálvesiidda. Siiddat guhtot dalle sierra árbevirolaš guovlluin dassái go fas johtet geasseorohakkii cuoŋománuš/miessemánuš. Guovllut Levsse davábealde, belohakkii Lágessuoddaris ja Šuoššjogas/Deanodagas geavahuvvojit čohkkenguovlun ovdal johtima.

Bdo 9 lea guhká rahčan Bdo 13 bohccuid masttademiiguin (Dahl m.fl. 2009), ja lea guhká háliidan cegget áiddi orohagaid gaskii. Bdo 9 ulbmil áiddiin lea caggat Bdo 13 bohccuid guohtumis Bdo 9 dálveorohagain geasset. Dát guohtun dagaha ahte dálveguohtuneatnamat eai bálle doarvá šattus šaddat geasset. Bdo 9 2016 doaibmaplána vuodul lea addon lohpi dása. Dákkár áiddi ceggen lea doaibmaálgaheaddji Grenseland AS dieđuid vuodul oassin Davvi bieggapárkka huksemis oktan gullevaš infrastruktuurain, ja dán raporttas dat árvvoštallojuvvo bieggapárkka vejolaš huksema njuolga váikkuhus.

Dálá sisabahkkendilálašvuohhta

Orohagas leat leamaš mánggat smávit ja stuorát sisabahkkemat, omd. geaidnohuksema, bieggafápmu, fápmolinnját, ođđa ássan- ja bartaguovllut ja biedggus goahtehuksema (erenomážit Deanu gielddas) jna. Dasa lassin johtet eanet olbmot, dása gullet mohtorjohtolat, bivdu (erenomážit ealggabivdu, mii muosehuhtá ragada čakčaorohagas ja dagaha ahte bohccot mannet badjelli go galggašedje), beatnatvuodjimat, čuoigamat, meahccesihkkelastin ja vázzinbálgát. Erenomážit gaskal Sirpmá ja Buolbmága leat olu bálgát ja olu olmmoš. Bivdodeatta lea stuorámuš Hillágura bievlageainnus davás vuovdeavádaga guvlui Deanodagas/Ráttovutnii/Ruostafielbmái. Dán guovllu dat boazu geavaha bivdoáigodagas. Lea huksejuvvon bieggafápmorusttet 17 turbiinnain ja geainnuiguin geasseorohagas Roahtoviiknjárggas Gilevuona lahka. Guokte bálddalas allagealddalinnjá mannet Nuoris surggiiguin Gilevutnii ja Donjevutnii/Gánjavviikii. Manjimuš huksen dáhpáhuvai 2000:s. Orohaga doaibmaplána vuodul leat plánat hukset 240 kV-fápmolinnjá Čorgasis Statnetta koordinerenfierpmádahkii Idjavuonduoddaris go plánejuvvo eanet bieggafápmu. Boraspiret leat váttisvuohta Bdo 9 boazodollui, ja orohat háliida geahpedit getkkiid, albasiid ja gonagasgoaskimiid.

6.1.5. Bdo 17 Kárášjoga nuortabealli

Dán govvádusa vuodđun lea Bdo 17 2017 doaibmaplána, almmolaš areálageavahankártaid dutkosat ja telefonságastallamat Bdo 17 stivralahtuin (dál ovdaolbmui) Petter Nilsen Sarain 2017 geassemánus ja ovddeš ovdaolbmui Amund L. Antiin 2017 skábmamánus. Bdo 17 lea Bdo 13, Bdo 14A ja Bdo 14 oktasaš dálveorohat (muhto Bdo 14 ii leat geavahan dan mángalot jahkái). Huksen ii čuoza njuolgga guovlluide (lagamus lea su. 3 km eret váikkuhusguovllu máttimus ravddas Máтта turbiidnačoahki lahka). Vuolábeale govvádus lea almmatge váldon mielde vai addá ollislaš gova guohtungeavaheamis dain orohagain main Bdo 17 lea dálveorohat. Orohat lea 2 433 km² stuoris ja ásaheavvui 2004:s go ovddeš Bdo 17/18 juhkkovuvvui nuorta- ja oarjeorohahkan. Alimus boazolohku orohagain, main lea guohtunriekti, lea 2017 doaibmaplána vuodul oktiibuot 21 300 bohcco. Kárášjohka gaskal Kárášjoga čoahkkebáikki ja Deanušalddi lunddolaččat ráddje Bdo 17, dat oassi mii lea davábealde joga, lea áigegeovdileamos Davvi bieggapárkka huksemii oktan gullelaš infrastruktuurain. Orohaga davimus oasis vuojehuvvojit Bdo 13 ja Bdo 14A bohccot dálveorohagas geasseorohahkii, ja guovlu lea danne vuosttažettiin skábma- ja giđđadálveeatnamat. Davimus oasis geavaha dušše Bdo 13. Bdo 13 johtá masá álo nuortajohtingeainnus Bdo 9 rájá alde čakčat, ja giđđat ges johtá oarjeleappos (Govus 10). Mearriduvvon guođohanáigi dan oasis Bdo 17:s mii lea Kárášjoga davábealde, lea čakčamánu 15.b. rájes gitta geassemánu 1.b. rádjai, earret ovttá siiddas Bdo 14A:s mas lea guođohanáigi skábmamánu 1.b. rájes gitta miessemánu 1.b. rádjai. Dát siida geavaha guovlluid Váddevári birra masá ollesjagiorohahkan. Dábálaš jagiin leat Bdo 14A ja Bdo 13 buot ealut dálveorohagain Kárášjoga máttabealde manjimustá juovlamánus gaskamuttus.

Dála sisabahkkendilálašvuohta

Stuorámuš sisabahkkemat Bdo 17 davit oasis leat Kárášjoga čoahkkebáiki oktan geainnuiguin. E6 ássanguovlluiguin ja bartaguovlluiguin «birasta» orohaga davimus oasis sihke oarjin, máddin ja nuortan. Kárášjoga urbaniseren lea hui negatiivvalaš stuorámuš johtingeainnuide čoahkkebáikki nuortabealde. Stuorát fápmolinnját čuvvot E6 orohaga oarjerájás. Eanadoallu

lea duoguštan guohtuneatnamiid, erenoamážit Deatno- ja Kárašjohgáttiin. Muđui lea lassánan mohtorjohtolat váttisvuohta. Ealggabivdu (erenoamážit Vuomis) ja rievssatbivdu (erenoamážit orddas ja duoddaris) muosehuhttet čakčat, ja seamma gusto maiddái luovosbeatnagiidda. Boraspireválttisvuodát leat stuorrát orohagas.

7. ÁRVOÁRVVOŠTALLAN

7.1. Guovlluid čilgehus

7.1.1. Davvi bieggapárka, buot golbma turbiidnačoahki

Golbma turbiidnačoahki plánaguovlu ja váikkuhusguovllut daid birra mat dagahit Davvi bieggapárkka, leat eanaš 500 mmb., ja alimus čohkat leat su. 800 mmb. Finnmárkkus vástida dát gaska- ja allaalpiidna avádaga, mii mearkkaša ahte ii gávdno oktilis šaddogeardegovčas (Govvosat 1–3). Organismaide mearkkaša dát hui garra fysalaš dili, oanehis šaddanáigodaga ja nappo hui unnán nálleriggodaga. Kvartsihitta dominere baktevuodu, ja bajildus lea masá 100 % ráššaeana, erenoamážit plánaguovllu oarje- ja máttaoasis. Vel geađgegatna lea hárvanaš ekstrema dálkkádaga, suvrra ja geafes baktešlájaid ja ráššaeatnamiid geažil, mas njuoskkadat masá seammás golgá eret. Ráššaeatnama geađgesturrodad rievddada veahá, ja gaskkohagaid leat maiddái unnit geađggit. Dat veahá šaddogeardi gullá vuosttažettiin epilihtalaš jeagelšaddogeardái. Geađggiin vuolládagain leat geađgeganat, erenoamážit skártaganat, ja muhtumin návlogatna, mii lea áidna lastajeagelšládja suodjásat bávttiin. Muđui ráššaeatnamis leat báikkuid šaddogeardi čáhppesmurjjiiguin, dihkkerásiiguin, suorjeievttiguin, duolbadaknasiin, ja njuoskasat sajiin muhtumin gironlasttat (Leif Ryvarden, pers. dieđ.).

Govva 1. Ráššaeana ja jávri Nuortadavi turbiidnačoahki lahka Davvi bieggapárkka plánaguovllus.

Govva 2. Čielgi gosa Nuortadavi turbiidnačoahkki galgá, go geahččá máddin. Aškkasjávri oidno olgeš govvaravddas.

Govva 3. Ráššaeana Vuonjalrášša davábealde, dakko gokko beassangeaidnu Fv 98:s manná Davvi bieggapárkii.

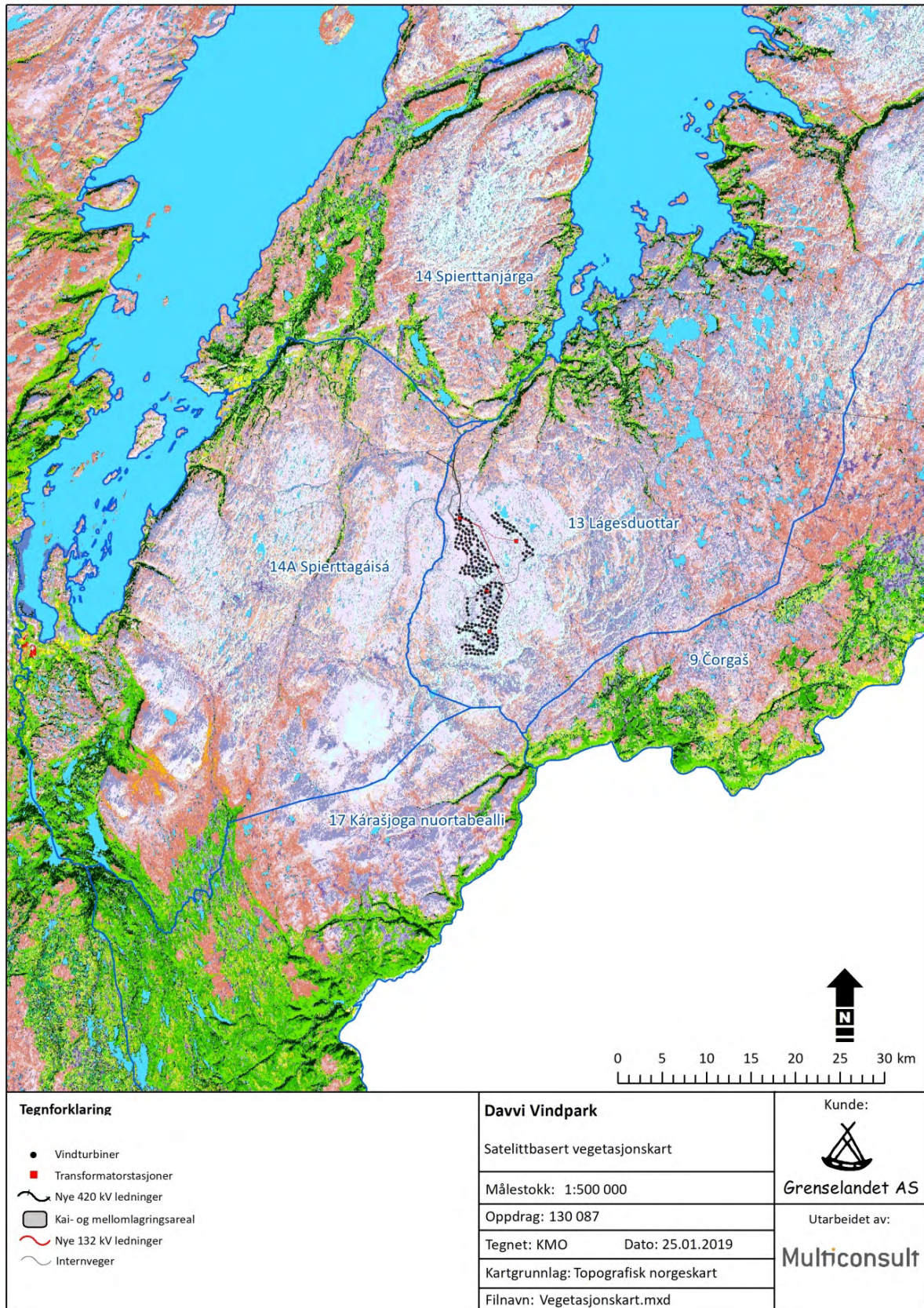
Gitta davvin plánaguovllus ja Vuonjalrášša nuorttabealde (guokte davimus turbiidnačoahki guovllus) leat smávit oasis gos lea láiraráktu mii lea seaguhuvvon kvartsihtain ja sáttogedggiiguin, muhto maiddá dát leat masá šaddogearddi haga, ja leat eanet dego mollašuvvan eana, gos biedgguid leat čáhpesmuorjedanas, gironlasttat, duolbadakņasat ja suorrejievttat. Siva váilevaš šaddogeardái láirarávttu alde lea (earret allodat meara bajábealde) váttis čilget, muhto ruosta muhtun sajiin gedggiin ja čievrras muitalit dihto ruovdesisdoalus. Olu ruovdi hehte šattuid šaddama, ja dát dat sáhtá dagaheamen guorba substráhta. Didošteamit almmustahte áibbas unnán gáddešaddogearddi maiddá čáhcegálduid birra Davvi plána- ja váikkuhusguovllus. Muhtun sajiin lei veahá sámil, suorrejiekta ja gironlasta. Jogašgáttiin lei seamma ollislaš govva. Dáidda čuohcá muohtasuddan garrasit, ja olusat dain goiket masá jo oalát čakčageasi. Jogažiin mat golget gorssaid čađa, ii sutta jiekņa ovdal go gitta mealgadii geassemánus, juoga man geažil šaddá hui ráddjejuvvon šaddošaddan oanehis áiggis. Plánaguovllus eai leat jeakkit, muhto duolbasat gurain ja stuorát jávriid birra lea láktasat eana mas lea muhtun muddui čáhcešaddogeardi.

Dilli lea seammalágan guorahallanguovllu máttimus oasis. Kotes badjel ja su. 700 mmb. lea dušše ráššaeana masá šaddogearddi haga. Illá gávdnojit geađgeganat ekstrema dálkkádaga, suvrra ja geafes bákteslájaid ja ráššaeatnamiid geažil, mas čáhci masá seammás golggiha eret go heaitá arvimis (Leif Ryvarde, pers. dieđ.). Ráššaeatnama vuollelis lea allaalpiidna avádat, mas šaddogeardi lea biedgguid ráššaeatnamiid, sádduid ja čievraguovlluid gaskkas. Šaddogeardi lea eanaš guorbbas ja fátmasta slájaid mat gávdnojit viidát váris suvrra ja minerálahis bákteslájain. Njuoska eatnamis lea čielga girselihkadeapmi, ja groava polygonaeana gávdno viidát. Dát sakka ráddje moanaid šaddošlájaid. Dábálemos slájat leat čuopmajas, suorrejiekta, lieđdedanas ja duolbadanas. Jasain dominerejit gironlasta ja sámilruvdorássi, ja sámilruvdorássi lea oalle dábálaš. Gaskaalpiidna avádagas lea olu oktilis šaddogeardi, ja manná su. 650–700 mmb. sieđgaavádaga bajábeallái, mii geinnodagas guoras lea su. 400 mmb. Eanadagas leat čáhcegolgamat ja njoaiddojeakkit ja goikásat geađgeeatnamat main lea vástideaddji molsašuddi šaddogeardi (Govva 4). Goikásat osiin gos leat čievra ja eanet geađgi, lea flora oalle seammalágan go allaalpiidna avádagas, muhto lagežat ja čuopmajasat dominerejit ja šaddet allageappot.

Govva 4. Girseeana Gottetvári davábealde, gitta guorahallanguovllu máttimus ravddas. Dákkár guovlluin leat buorit guohtumat giđđat bievlan ja geasset ja čakčageasi.

Min iežamet didošteiid govva duođastuvvojit nationála šaddogeardekárttain (Johansen m.fl. 2009, vižžojuvvon dáppe www.kartverket.no). Šaddogeardekárttaid analysat čájehit ahte 1 km radiusas bieggaturbiinnaid birra leat badjel 99 % «eai guohtumat» ja 3 km radiusas ges 95 %, dát mearkkaša ahte šaddogeardi lea definerejuvvon juogo jiehkkin ja muohtan, báljes geađgeatnamat, ráššaeana ja bávtit eanagierraga alde, ekstremajasat dahje jávrrit (Govus 11 ja Tabealla 6).

Govus 11. Nationála šaddogeardekártá siidduin www.kartverket.no. Ruoná guovllut leat vuovddit. Vilges guovlluin lea unnimus šaddogeardegovččas. Geahča Johansen m.fl. (2009) dárkileappot ivdnekodaid ja šaddogeardešlájaid. Vuolábeale Tabealla 6 vuodđun leat dán satellihttagova dieđuid analysat.

Tabella 6. Šaddogeardešlájaid juohku (%) evttohuvvon turbiidnasajiid gaska hárrái. Logut gusket dušše Bdo 13 guohtuneatnamiidda. Analysat leat dahkkon nationála šaddogeardekárttaid vuodul (Johansen m.fl. 2009).*

Guohtumat / gaska turbiinnaide	1 km	2 km	3 km	0–3 km lotnola sat	4 km	5 km	6 km	7 km	8 km	9 km	10 km	> 10 km
Ii guohtuneana (jehkit, muohta, báljes geađgeatnamat, ráššaeana, bávttit eanagierraga alde, ekstremajasat ja čáhci)	99,2	95,1	87,1	95,3	80,7	78,3	69,0	62,5	65,1	62,8	62,0	50,6
Iešgudetláganat guohtumat (maiddái suoidne- ja gironlastajasat)	0,8	4,9	12,9	4,7	19,3	21,7	31,05	37,5	34,9	37,2	38,0	49,4
Oppalaččat (%)	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Oppalaš areála (km²)	112,6 km ²	65,1 km ²	54,5 km ²	229,9 km ²	55,5 km ²	57,8 km ²	55,0 km ²	45,4 km ²	45,7 km ²	44,6 km ²	40,3 km ²	2616,7 km ²

* Geahča mairddái guohtunšlájaid juogu juohke turbiidnačoahki lagašguovllus Tabeallain 7, 9 ja 11.

7.1.2. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapávkii, oktan fierpmádatčovdosiin

Fápmolinnjageinnodat Vuonjalskáiddis Davvi bieggapávkii oktan beassangeainnuin čuoheá njuolggá vuosttažettiin Bdo 13:i, muhto beassangeaidnu čuoheá mairddái Bdo 14A:i gaskal Sturrajoga ja Fv 98.

Eanadagas leat lássát gearddástuvvamiiguin ja bávttiiguin ja čievraguovlluiguin (Govva 5). Fiidnásat materiálat leat dearpmit ja morenat. Lea oalle unnán šaddogeardi eanaš sajiin geinnodaga guoras, ja soagit šaddet bohtun, eanaš ájarokkiin ja láddožiin. Dáppe leat mairddái smávit murddut. Guhkes goikevilttiin ja -čilggiin lea unnán šaddogeardi mas reatkkát, heavušdakņasat, skázirluktit, skierrasat, čuopmajasat, duolbadakņasat, ehtemasat ja gáiccasepmonat dominerejit. Iešgudet jeagelšlájat (*Cladonia* sp.) botkkoda goikáseamos sajiid.

Govva 5. Jalgasat osiin Fv 98 máttabealde beassangeaidnoguoras leat morenat, jorbageadggit ja doppe lea mealgat buoret guohtumat go bieggapárkaguovllus.

7.1.3. Gussanjárga ja Hávdna

Goappašat vejolaš hápmanat gáddái buktit rusttegiid ja mašiinnaid lea jo huksejuvvon guovlluin gos leat olu huksehagat, káijarusttegat, geainnut ja eará infrastruktuorra.

7.2. Guorahallanguovllu árvoárvoštallan Bdo 13:i

7.2.1. Davvi bieggapárka

Eanaš guorahallanguovlu Davvi bieggapárkka birra guoská Bdo 13:i (Tabealla 5). Juohke oasseguovllu geavaheapmi ja árvu lea čilgejuvvon vuolábealde.

7.2.1.1. Oarjedavi turbiidnačoahkki

Oarjedavi turbiidnačoahkki lea Bdo 14A orohatrjá lahka. Dákkár rádjaguovllut dávjá unnit geavahuvvojit, masttadanvára geažil kránnjorohagaiguin, ja dain lea nappo veahá unnit árvu guovdileappot guohtumiid ektui. Areálageavahankártaid vuodul gusket váikkuhusguovllu ravddat gidđaeatnamiidda (vuollelat guovlu gitta davágeahčen, eanaš badjel 1 km eret turbiidnačoahkis), geasseorohaga (masá olles guovlu), čakčaorohaga (davvin, badjel 1 km eret turbiidnačoahkis) ja skábmaorohaga (unnit ja vuollelat guovlu Storrajojogas oarjemáddin, badjel 1 km eret turbiidnačoahkis).

Vaikko olles guovlu mii fátmasta turbiidnačoahki ja váikkuhusguovllu birra, leat merkejuvvon muhtunlágan guohtumin, de ferte guohtunárvvu váikkuhusguovllus árvoštallat

minimálan. Sivvan dasa lea go dát lea eanaš ráššaeana, erenoamážit turbiidnasajiid birra ja 1 km eret dain (Tabealla 6). Okta spiehkastat sáhtta leat njoaski gaskal Vuonjalrášša ja Reatkajohskáiddi, muhto dát lea orohatrjá alde, dasa lassin leat dat oalle smávva guovllut (dat lea maiddá badjel 1 km eret turbiidnasajiin).

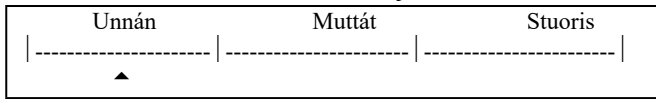
Ii sáhte guođdit vuhtiiválddekeahhtá ahte sáhtta leat leamaš guottet váikkuhusguovllu davimus oasis, muhto dát ii leat merkejuvvon boazodoallokártaide, ja sivas go leat olu ráššaeana, de ferte árvvoštallat oasseguovllus leat unnán árvvu guotteteanan. Gidđaeatnamat Vuonjalskáiddi davágeahčen leat árvvolaččat, muhto dat oasis mat gullet Oarjedavi turbiidnačoahki váikkuhusguovlui leat gaskaalpiidna guovlluin ja leat dehálaččat gidđat muohttaga geažil ja gidđageasi. Dieđuid vuodul, maid Lemet-Jon Ivvár lea háhkan, geavaha su. 10 % Bdo 13 ealus dán guovllu gidđajohtimis. Eallu dábálaččat johtá davás bieggapárkka plánaguovllu nuorttabealde, muhto muhtun bohccot mohkastit oarjjás guovlui mii lea bieggapárkka davábealde, ja beassangeainnu ja odđa fápmolinnjá geinnodahkii. Dáppe guhtot moadde beaivvi gidđat.

Geasseatnamiid árvvu árvvoštallat mii hui unnin, erenoamážit guovlluin lagat go 1 km sisabahkkemiin, sivas go dan guovllus lea masá dušše ráššaeana. Árvi badjana veahá bálanguovlun, erenoamážit varrásiidda. Bdo 13 doaibmaplánas čuožžu ahte eanaš ragat lea Bdo 17:s, nu ahte ragatviidodat lea jáhkkimis maiddá ráddjejuvvon Oarjedavi turbiidnačoahki davábealde. Dán duodašta maiddá dat go ragat lea maiddá Bdo 9 lahka Lágesduoddara nuorttabealde. Čakča lea dasa lassin dakkár áigi goas boazu orru guovlluin gos lea mañimus ruonas ja gos sáhttet guobbariid guohtut. Finnmárkkus lea soahkevuovdeavádat ja ordarjá vuollelat oasis árvvolepmosat sihke guohtumii ja ragadii. Oarjedavi turbiidnačoahki váikkuhusguovlu lea eanaš menddo badjin ja doppe muohtta menddo árrat ahte sáhtášii leat čakčaorohat ja skábmaorohat. Dán duodaštit maiddá almmolaš areálageavahankárttat (kilden.nibio.no), gos dušše bás oasis čakča- ja skábmaorohagain leat Oarjedavi turbiidnačoahki váikkuhusguovllus (Govus 9). Dasa lassin, nugo lea namuhuvvon badjelis, leat eanaš bohccot orohagas Bdo 17:s dán muttus mañnit jagis. Dát ráddje vel eanet árvvu čakča- ja skábmaeanan. Eai leat eará boazodoalloeameanttat (gárddit, čohkkenguovllut jna.) mat gullet Oarjedavi turbiidnačoahki váikkuhusguovlui.

Tabealla 7. Guohtuneatnamat Oarjedavi turbiidnačoahki váikkuhusguovllus. Logut iešgudet guovlluin leat meroštallojuvvon njuolgga nátionála šaddogeardekárta vuodul (Johansen m.fl. 2009).

	0–1 km	1–2 km	2–3 km	0–3 km lotnolasat
Ii guohtuneana (jiekkit, muohta, báljes geađgeatnamat, ráššaeana, bávttit eanagierraga alde, ekstremajasat ja čakci)	38,4 km ²	14,9 km ²	7,2 km ²	60,5 km²
Iešgudetláganat guohtumat (maiddá suoidne- ja gironlastajasat)	0,6 km ²	1,2 km ²	0,7 km ²	2,5 km²
Ii definerejuvvon / suoivva	0,3 km ²	0,6 km ²	0,1 km ²	1,0 km²
Oppalaš areála	39,3 km ²	16,7 km ²	8,0 km ²	64,0 km²

Tabealla 8. Árvu Bdo 13:i, Oarjedavi turbiidnačoahkki*

*Árvu lea oppalaččat stuorámus váikkuhusguovllu ravddas.

7.2.1.2. Nuortadavi turbiidnačoahkki

Nuortadavi turbiidnačoahkki lea eambo guovdu orohaga duon guovtti eará turbiidnačoahkki ektui.

Nuortadavi turbiidnačoahkki plánaguovlu lea belohakkii merkejuvvon gidđaeanan, muhto muđui guovlu ii leat merkejuvvon áigodateanan boazodoallokárttain. Sivvan dása leat jáhkkimis mánggat stuorát jávrrit ja ráššaeana, čievra ja ráktu šaddogeardegokčasa haga⁵. Areálageavahankárttaid vuodul guoská dán turbiidnačoahkki váikkuhusguovlu aiddo dal de čohkkenguovllu nuortan, gidđaeatnamiid davvin (gitta turbiidnačoahkki lahka), geasseatnamiid (masá olles guovlu earret ieš turbiidnačoahkki) ja čakčaorohaga (smávva guovllut nuortan).

Guohtunvuodđu váikkuhusguovllus lea unnán. Dán duodaštit nationála šaddogeardekárttat ja min iežamet didošteamat (Tabealla 6). Guohtumiid árvu badjana maiddái váikkuhusguovllu ravddas (badjel 2 km turbiidnasajiin), gos leat eanet iešguđetlágan áigodateatnamat, muhto maiddái dáppe leat guovllus olu impedimeanta, ja das lea unnán árvu guohtumin. Veahá geađgegatna sáhtá gávdnot gidđat, muhto leat hui unnán bohccot mat johtet dáid guorba guovlluin mat leat mánga čuodi km² gitta oarjin orohagas. Muđui leat hui unnán guohtumat, erenoamážit badjosiin gidđat/geasset, ovdalگو rásit ja gironlastajasat ihtet.

Ii sáhte guođdit vuhtiiválddekeahhtá ahte sáhtá leat leamaš guottet váikkuhusguovllu davimus oasis, muhto dát ii leat merkejuvvon boazodoallokártaide. Dat oassi váikkuhusguovllus mii lea merkejuvvon gidđaeanan, lea almmatge badjelis go 500 mmb., ja doppe lea dábalaččat guhká muohta. Go geahčá dán guovllu sierra, de dan árvu árvvoštallojuvvo veahá unnibun guorba eatnamiid ja unnán guohtunvuodđu dihtii, muhto gidđaeatnamat galget definišuvnna mielde addit stuorra árvvu. Dasa lassin sáhtá leat anti-boraspirestrategiija go guottet lea badjosiin, ovdal go áldu johtá vulos guohtuneatnamiidda dakka maŋŋá guotteha.

Masá olles guovlu lea merkejuvvon geasseanan, muhto guovllus lea eanaš ráššaeana, geađggit, čievra ja čáhci. Ravddain lea veahá eanebuš guohtumat, ja guohtunárvvut mat leat dás, leat danne váikkuhusguovllu gitta ravddas, ja erenoamážit várra nuortan. Mii árvvoštallat árvvu geasseorohahkan/bálganguovlun unnin, erenoamážit 1 km eret sisabahkkemiin, sivas go dán guovllus lea eanaš ráššaeana (Tabealla 6).

⁵ Mii eat oainne makkárga erohusaid šaddogeardegokčasis oarjedavi, nuortadavi ja mátta turbiidnačoahkiin (dán duodašta maiddái šaddogeardeanalysisa man vuodđun lea Dahl m.fl. 2009). Dán oktavuodas lea áigeguovdil namuhit ahte dalle go bieggapárkka sadji välljejuvvui, de dat earret eará dahkkui Bdo 13 areálageavahankárta ovdeš veršuvnna (pre-2016) Nibios. Dán kártaveršuvnna ii lean oarjedavi iige mátta turbiidnačoahkki merkejuvvon guohtuneanan. Eanadoallodepartemeantas leat mii ožžon dieđuid ahte kárttat rievdaduvvodedje dálá veršuvnii 2016/2017 dálvvi. Lea lunddolaš ahte areálageavaheamat rivdet áiggi mielde, muhto dát almmatge duodašta ahte dán guovlluin ii leat leamaš áktánas árvu.

Čakčaorohat lea eanaš váikkuhusguovllu ravddas, sivas go guohtunvuodđu lea menddo unni badjelis. Bdo 13 doaibmaplánaš čuožžu ahte eanaš ragat lea Bdo 17:s, nu ahte ragat lea jáhkkinis ráddjjuvvon Nuortadavi turbiidnačoahki nuorttabeallai. Dán duodašta maiddá dat go stuorra oasi ragadis lea maiddá Bdo 9 lahka Lágesduoddara nuorttabealde. Čakča lea dakkár áigodat goas boazu orru guovlluin gos lea mañimus ruonas ja gos sáhttet guohtut guobbariid. Finnmárkkus lea soahkevuovdeavádat ja ordarájá vuollelat oasis árvvoplemosat sihke guohtumii ja ragadii. Nuortadavi turbiidnačoahki lea eanaš menddo badjin ja doppe muohtá menddo árrat ahte sáhtášii leat dehálaš čakčaorohat ja skábmaorohat.

Borgemánus golggoimánui johtet bohccot mat leat luitojuvvon gárddis Skadjajávriin, Idjavuonduoddaris máttás. Muosehuhtimiid ja belohahkii billašuvvan johtingeainnuid geažil Áttánjoga-buodđumiid ja geainnuid geažil Lágesduoddarii, de johtet bohccot Stuurra Sopmira nuorttabeale ja Mohkkejávrii máttabeale. Dasto johtet oarjjás čakčeatnamiidda ja ragatguovlluide Gussanjárgga máttabealde. Eanaš bohccot vuojuvvojit nuorttas fas ragatguovlluide Bdo 9 rájá lahka, muhto muhtun bohccot báhcet juohke jagi. Dát johtet belohahkii bieggapárgaguovllu čađa máttás dálveorohahkii. Bohccot mat guhtot bieggapárgka davábealde čakčat, njulgejit ruoktot; namalassii máttás gura čađa gaskal nuortadavi ja oarjedavi turbiidnačoahkiid.

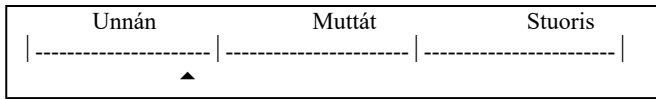
Nugo Govus 10 čájeha, de geavaha Bdo 13 vuosttažettiin guokte stuorrát johtingeainnu dálveorohahkii ja fas davás. Oarjjit johtingeaidnu manná nuortadavi turbiidnačoahki meattá, muhto lea ollásit unnimus 5 km eret lagamus turbiinnas. Váikkuhusguovllus nuorttit ravddas Ullogáissá vuolde lea stuorra čohkkenguovlu oktan guohtongárddiin (guohtongárdi lea su. 2,5–9 km eret turbiidnasajiin). Gárdi ii geavahuvvo dál (Lemet, pers. dieđ.) ja danne ii biddjo dán gárdái árvi nugo gárddiide mat geavahuvvojit orohagas⁶. Eai gávdno eará boazodoalloeameanttat mat leat Nuortadavi turbiidnačoahki váikkuhusguovllus. Vaikko johtingeainnu ja guohtongárddi árvvut leat iešalddis sturrát, de lea nappo árvi váikkuhusguovllus árvvoštallojuvvon minimálan ja unnin/muttágin stuorra unnimusgaskkaid geažil (erenomážit johtingeidnui).

Tabella 9. Guohtuneatnamat Nuortadavi turbiidnačoahki váikkuhusguovllus. Logut iešgudet guovlluin leat meroštallojuvvon njuolggá nationála šaddogeardekártta vuodul (Johansen m.fl. 2009).

	0–1 km	1–2 km	2–3 km	0–3 km lotnolasat
Ii guohtuneana (jehkit, muohta, báljes geađgeatnamat, ráššaeana, bávttit eanagierraga alde, ekstremajasat ja čáhci)	21,1 km ²	21,4 km ²	16,9 km ²	59, 4 km²
Iešgudetláganat guohtumat (maiddá suoidne- ja gironlastajasat)	0,3 km ²	0,8 km ²	1,4 km ²	1,5 km²
Ii definerejuvvon / suoivva	0,2 km ²	0,5 km ²	0,4 km ²	1,1 km²
Oppalaš areála	21,6 km ²	22,7 km ²	18,7 km ²	62,0 km²

⁶ Jus gárddi plánejit geavahišgoahit fas boahhteáiggis, de eaktudit ahte lagamus turbiidnasadji sirdojuvvo unnimus 3 km duohkái (gč. eavttuid, doaibmaáigodat), danne ii váikkuat dát anjke áktánasat árvui váikkuhusguovllus.

Tabealla 10. Árvu Bdo 13:i, Nuortadavi turbiidnačoahkki*

*Árvvut mat gullet váikkuhusguvlui, leat gitta ravddas, vuosttažettiin čohkkenguovllu hárrái nuortan (gárdi lea váikkuhusguovllu olggobealde), ja gidđaeatnamiid hárrái davvin. Dáid guovlluid árvu lea iešalddis árvvoštallojuvvon stuorisin ja muttágin, muhto lea nu unna oasáš masa váikkuhusguovlu čuočcá ahte váikkuhusguovllu árvvu obalohkái dattetge árvvoštallojuvvo unnán. Árvu lea oppalaččat stuorámus váikkuhusguovllu ravddas davvin ja nuortan.

7.2.1.3. Máttá turbiidnačoahkki

Máttá turbiidnačoahkki lea lahka Bdo 14A orohatrjá. Dákkár rádjaguovllut eai geavahuvvo nu olu sivas go lea bahá masttadit kránnjáorohagaiguin, ja danne das lea veahá unnit árvu eará guovdileappot guovlluid ektui.

Máttá turbiidnačoahki plánaguovlu lea eanaš merkejuvvon gidđaeanan, olles guovlu lea merkejuvvon geasseanan, ja stuorra oassi váikkuhusguovllus 0–3 km oarjjás ja máttás lea merkejuvvon skábmaeanan. Lea vuosttažettiin váikkuhusguovllu ravddas mas lea árvu, muhto dáppe lea unnán guohtunvuodđu. Dán duođaštit nationála šaddogeardekárttat (Tabealla 6) ja min iežamet diđošteapmi.

Gidđaorohat lea areálageavahankártaid vuodul merkejuvvon 600–800 mmb. Vilgesráššas stuorra oasis Máttá turbiidnačoahki plánaguovllus, muhto lea váttis govahallat man muddui dát leat mávssolaš gidđaeatnamat. Areála gullá jáhkkimis stuorát oktavuhtii mas bohccot leat badjosiin ja guhtot guorba šaddogearddis gos muohta suddá álggos, ovdal go njidjet badjosiin buoret guohtumiidda vilttiid mielde vulos Borsejohkii ja Geaidnojávraí. Guorba eatnamiid geažil ii leat áktánas guottet Máttá turbiidnačoahki guovllus ja dan birra, eaige álddut biso dáppe áktánasat vejolaš guoddima maŋŋá sivas go lea heajos guohtun. Guottet dán guovllus ii lea merkejuvvon kártaide, eaige namuhuvvon orohaga doaibmaplánas. Muohta bistá eanaš jagiid guhká dáppe, ja šaddogeardegovččas muohttaga vuolde lea marginála. Badjosiin lea unnán árvu.

Váikkuhusguovllu ravddas, **guras** gaskal Rásttigáissá ja Vilgesrášša (Govva 6) ja Stuurrajogas leat gidđaeatnamiin stuorát árvu. Oppalaš gidđaeatnamiid árvu árvvoštallojuvvo oppalaččat leat muttágin, stuorámus árvu gitta máddin (vuolábeale 500 mmb.) ja unnimus (minimála) guovdu ja davvin. Mii diehtit ahte gidđaeatnamiidda dábálaččat galgá bidjat stuorra árvvu, muhto min iežamet diđoštemiid ja botanikhkalaš kártemiid vuodul guovllus, de lea váttis oaidnit ahte Vilgesrášša badjosat leat dehálaš gidđaeatnamat. Váikkuhusguovllu ravdaguvlluin lea stuorra árvu.

Govva 6. Vilgesrášša, go geahččá oarjemáddin (29.8.2018). Sullii gasku gova oaidná gokko lea rádjá gaskal ráššaeatnama (bajit oassi) ja buriid guohtuneatnamiid (vuolit oassi). Leat maiddá dohkálaš/buorit guohtumat legiin ráššaeatnamii, muhto daid kvalitehta hedjona mađi badjelii joavdá.

Olles Máttá turbiidnačoahki areála lea merkejuvvon geasseanan, muhto eanaš guovlu lea ráššaeana, erenoamážit lagat go 1 km turbiidnasajiin (Tabealla 6). Árvvut leat danne vuosttažettiin váikkuhusguovllu ravddas nuortan, máddin ja oarjin, ja maiddá lea hui unnán. Muohta bistá dán guovlluin gitta geassái, ja vaikko eanaš muohta lea suddan, de lea šattuid šaddan bieggapárkkas ja dan birra oalle ráddjejuvvon. Nugo eará vástideaddji sajiin, de bohccot leat dábálaččat badjosiin beaivet ja de njidjet buoret guohtumiidda bieggapárkaguovllu birra ihkku go temperatuvra njiedjá ja divrrit nohket veahá. Mii árvvoštallat árvvu geasseanan/bálganguovlun unnin, erenoamážit lagat go 1 km sisabahkkemiin, danne go dán areálas leat masá dušše ráššaeana ja geađggit.

Skábmaeatnamat lea turbiidnačoahki birra oarjin ja máddin. Bdo 13 doaibmaplánas čuožžu ahte eanaš bohccot leat orohagas Bdo 17:s dán muttus maŋŋit jagis, nu ahte skábmaorohaga árvu lea jáhkkimis ráddjejuvvon Máttá turbiidnačoahki birrasii, erenoamážit badjosiin. Dát duodaštuvvo

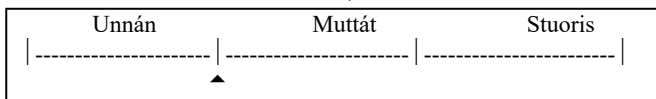
das go stuorra oassi ragadis lea Bdo 9 nuorttabeale Lágessuoddaris. Muhtun bohccot, maid eai leat nagodan čohkket, leat Bdo 13 dieđuid vuodul muhtun jagiin orron dain guovlluin Rásttigáissá davábealde.

Johtingeainnut leat dehálaččat boazodollui ja dain lea stuorra árvu, muhto gaska geažil váikkuhusguvlui árvoštallojuvvo daid árvu váikkuhusguovllus mearkašmeahtumin. Eai gávdno eará boazodoalloeameanttat (gárddit, čohkkenguovllut jna.) mat gullet Oarjedavi turbiidnačoahki váikkuhusguvlui.

Tabealla 11. Guohtuneatnamat Máttá turbiidnačoahki váikkuhusguovllus. Logut iešguđet guovlluin leat meroštallojuvvon njuolgga nationála šaddogeardekárta vuodul (Johansen m.fl. 2009).

	0–1 km	1–2 km	2–3 km	0–3 km lotnolasat
Ii guohtuneana (jiekkit, muohta, báljes geađgeatnamat, ráššaeana, bávttit eanagierraga alde, ekstremajasat ja čáhci)	51,9 km ²	22,9 km ²	21,9 km ²	96,8 km²
Iešguđetláganat guohtumat (maidđái suoidne- ja gironlastajasat)	0,1 km ²	1,6 km ²	3,7 km ²	5,4 km²
Ii definerejuvvon / suoivva	0,0 km ²	0,9 km ²	1,0 km ²	1,9 km²
Oppalaš areála	52,0 km ²	25,4 km ²	26,5 km ²	103,9 km²

Tabealla 12. Árvu Bdo 13:i, Máttá turbiidnačoahkki*

*Árvvut mat gullet váikkuhusguvlui, leat máttá ja nuorta ravddas, vuosttažettiin gidđa- ja skábmaeatnamiin. Dáid guovlluid árvu lea iešalddis árvoštallojuvvon muttágin ja unnin, muhto lea nu unna oasáš masa váikkuhusguovlu čuočá ahte váikkuhusguovllu árvvu obalohkái dattetge árvoštallojuvvo unnán/muttát. Maidđái árvu geasset lea oppalaččat stuorámus váikkuhusguovllu ravddas ja unnu mađi eambo lahkona turbiidnasajiid.

7.2.2. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapárkii, oktan fierpmádatčovdosiin

Beassangeainnu ja ođđa fápmolinnjá geinnodat dálá 132 kV-linnjás / ođđa Statnett-linnjás Davvi Oarjedavi turbiidnačoahkkái lea Bdo 14A orohatrjá lahka. Vaikko oasseguovlu lea merkejuvvon sihke, dálve-, geasse- ja čakčaeanan, ja oppalaččat doppe leat dohkálaš guohtumat, de dákkár rádjaguovllut dávjá unnit geavahuvvojit, ja dain lea nappo veahá unnit árvu guovdileappot guohtumiid ektui. Sivvan dasa go lea bahá masttadit kránnjáorohagaiguin ja eará vejolaš doaibmaváttisvuodát.

Go Bdo 13 joavdá bievlaealáhahkii gidđat, de johtet bohccot dábálaččat davás bieggapárkka plánaguovllu nuorttabeale, muhto muhtun bohccot mohkastit oarjjás guvlui mii lea bieggapárkka davábealde, ja guvlui gos beassangeainnu ja ođđa fápmolinnjá geinnodat lea (Lemet, pers. dieđ.). Dáppe bohccot guhtot oanehaš (14A ja 13 orohatrjás) ovdal go johtet viidáseappot nuortadavás ovdal guotteha. Johtingeaidnu Stuoarrajohráigge bieggapárkka oarjjabealde, mii rasttilda Bdo 13 bieggapárkka davábealde, ii geavahuvvo gidđat (Lemet, pers.

died.)⁷, muhto mii leat almmatge bidjan vuodđun ahte dát lea johtingeaidnu mii ii geavahuvvo olu, ii geasset iige čakčat. Daid jagiid go johtingeaidnu sáhtta geavahuvvot, de lea dábálaš areálageavaheapmi guovllus jáhkkimis mealgat stuorát go dalle go dat ii geavahuvvo. Almmatge eai leat makkárga dehálaš guotteteatnamat mat váikkuhuvvojit. Oppalaččat biddjo árvu unnán gitta stuoris gidđat, dat lea vuos geavahuvvo go johtingeaidnu mii lea merkejuvvon oarjjabealde, vai ii.

Mii árvvoštallat geasse-/bálganeatnamiid árvvu unnin sivas go geasseatnamat dábálaččat leat buorit orohagas ja oasseguovlu lea belohahkii dálá infrastruktuorra / ollásat rádjaguovllus ja lea Bdo 14A rájá alde.

Čakčaorohat gokčá masá olles oasseguovllu ja dasa gullá ragateatnamat (Govus 9). Ii leat almmatge deháleamos ragateana (Lemet pers. died.). Dán duođašta Bdo 13 doaibmaplána mas čuožžu ahte eanaš ragat lea Bdo 17:s. Ragada viidodat lea danne jáhkkimis unnán ná guhkkinn davvin orohagas. Dát duođašta dan go stuorra oassi ragadis maiddái lea Bdo 9 lahka nuortan ja Lágésduoddaris. Čakča lea dasa lassin dakkár áigi goas boazu orru guovlluin gos lea mañimuš ruonas ja gos sáhttet guohtut guobbariid. Finnmárkkus lea soahkevuovdeavádat ja ordarájá vuollelat oasis eanemusat geavahuvvon sihke guohtumii ja ragadii, ja dákkár guovllut leat Vuonjalskáiddis ja dan vuolde. Čorragat sáhttet danne ravgat ealus ja johttát oarjjás Stuorraskáidái/Vuonjalskáidái dán áiggis jagis. Boazodoallit gal geahččalit vuojehit dáid bohccuid ruovttoluotta nuorttas ellui (Lemet pers. died.), muhto jus dálkkit dahje siivvut leat dakkárat, de čohkkejuvvojit dát čorragat doppe gos leat ja vuojejuvvojit johtingeaidnoráigge plánaguovllu oarjjabealde. Sivas go dát lea merkejuvvon johtingeaidnu, de boazodoalloláhka jáhkkimis dan suodjala, nu ahte mii leat váldán vuhtii ahte dát johtingeaidnu sáhtta geavahuvvot. Guovllu árvu čakčat lea danne árvvoštallojuvvon muttágin (gč. maid juolgenohta 8).

Mii leat váldán vuolggasaji das ahte Vuonjalskáidi lea gidđa-, geasse- ja čakčaeatnamat mat rievtti mielde unnán geavahuvvojit guovdileappot guovlluid ektui. Eai gávdno boazodoalloeameanttat (gárddit, čohkkenguovllut jna.) mat gullet váikkuhusguvlui beassangeainnu birra oktan fápmolinnjain, muhto gárdi, mii ii geavahuvvo šat, lea Fv 98 lahka dakko gokko beassangeaidnu álgá. Gidđat ja čakčat sáhtta leat veahá johtin dákkko, muhto mii árvvoštallat dattetge nu ahte guovllus ii leat makkárga erenoamáš doaimmaid guđege áigodagas. Dan oasis mii lea buot lagamus Fv 98, lea jáhkkimis maiddái veahá gáržžiduvvon árvu muosehuhttimiid geažil geainnus, muhto geinnodat muđui lea kotes gos leat dohkálaš guohtumat gidás gitta čakčii. Ii sáhte guodđit vuhtiiválddekeahttá ahte dáppe sáhtta leat guottet, muhto dát ii leat merkejuvvon boazodoallokártaide, ja mii navdit ahte lea hui unnán guottát.

Oppalaččat biddjo árvu muttágin, muhto práksisas rievddada gaskal unnán ja stuoris ja lea dan duohken geavahuvvo go johtingeaidnu bieggapárkka oarjjabealde vai ii⁸. Dat lea maiddái

⁷ Mii háliidit gal namuhit ahte Protect Sapmi-raporttas (Eira m.fl. 2017) čuožžu ahte dát johtingeaidnu geavahuvvo gidđat. Rivttes eiseválddit fertjit árvvoštallat dán dárkileappot bealálaččaiguin.

⁸ Vaikko vel johtingeaidnu oarjin ii geavahuvvo šat, de árvvoštallojuvvo dat almmatge smávit johtingeaidnun, sihke gidđat ja čakčat. Sivvan dasa lea go boazodoalloláhka jáhkkimis suodjala dan. Odđa giehtagirjji V712 vuodul leat *hárvvit geavahuvvon johtingeainnuid* árvu biddjon muttágin.

dobbelaččas dálá infrastruktuurras (Fv 98:s ja 132 kV-fápmolinnjás) go buohtastahtta lagat dálá infrastruktuurain.

Tabella 13. Árvu Bdo 13:i, beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapárkii oktan fierpmádatčovdosiin*

Unnán	Muttát	Stuoris
-----	-----	-----
	▲	

*Dáin guovlluin lea dihto árvu, erenoamážit gidđaeanan. Guovlluin lea maiddá árvu čakčaeanan ja geasseanan. Árvu unnu veahá go lea lahka dálá infrastruktuurii, leat dieđut mat mitalit ahte unna oasáš ealus guohtu dáppe, ja dat lea lahka orohatrjá (bealli váikkuhusguovllus ii guoska njuolgga Bdo 13:i).

7.2.3. Gussanjárga

Ođđa káijarusttet Gussanjárggas šaddá Bdo 13 almmolaš rájaid olggobealde, muhto áidi Stuurrajoga máttabealde čájeha ahte Bdo 14 dat geavaha Gussanjárgga davit oasi (namalassii Stuurrajohnjálmmis vuonas). Guovlu ja váikkuhusguovlu birra lea registrerejuvvon Bdo 13 gidđa-, geasse- ja čakčaeanan. Áidi davvin, vuotna ja huksehagat nuortan ja belohakkii Fv 98 máddin, vaikko geaidnu ii leat beaktilis caggi, ráddje guovllu, man Bdo 13 geavaha. Gussanjárga ja guovlu birra lea guovlu gos varrásat, vuotnjalat, varihat ja čearpmahat muhtun muddui guhtot gidđat ja geasset, muhto doppe lea menddo olu muosehuhttin guottehii ja áldduide. Seamma gusto maiddá ragadii. Oppalaččat árvvoštallojuvvo árvu unnán.

Tabella 14. Árvu Bdo 13:i, Gussanjárga*

Unnán	Muttát	Suoris
-----	-----	-----
▲		

* Dálá huksehagaid ja eará sisabahkkemiid muosehuhttimiid geažil lea dáin guovlluin vuosttažettiin árvu varrásiidda, vuotnjaliidda, varihidda ja čearpmahiidda gidđat ja geasset.

7.3. Guorahallanguovllu árvoárvoštallan Bdo 14A:i

Davvi beassangeaidnu ja okta dain ođđa fápmolinnjámohkiin čuhcet njuolgga Bdo 14A:i. Earret dán gusket maiddá oasis Oarjedavi váikkuhusguovllu turbiidnačoahki váikkuhusguovllus, beassangeainnus (oktan fierpmádatčovdosiin) orohaga nuortarádjái.

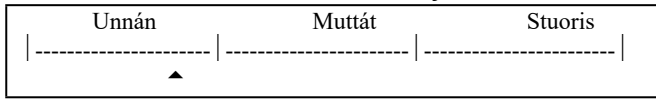
Dat oasseguovllut mat eai čuoza orohakkii, eai njuolgga eaige eahpenjuolga (váikkuhusguovllu bokte) eai ovdanbuktojuvvo vuolábealde.

7.3.1. Davvi bieggapárka, Oarjedavi turbiidnačoahkki

Oassi Bdo 14A aiddo dat de guoská Davvi váikkuhusguovlui Reatkajohskáiddis ja Čuđerášša oarjjabealde. Dieđuid vuodul maid Lemet-Jon Ivvár lea háhkan ságastallamiin orohagaid áirasiiguin (gč. kap. 11.3), lea dát guovlu dehálaš johtingaidnu Bdo 14A:i. Guohtunvuoddu lea heittot, ja guovlu lea gitta orohatrjá alde. Reatkajohskáidi lea merkejuvvon gidđaeanan, muhto ii fal guotteteatnamin. Bdo 14A dieđut čájehit ahte dáppe dattetge lea veahá guottet. Gidđaeatnamat leat heittogat, muhto gávdno jeageleana biggosis guovlluin gos lea unnán muohta, ja bohccot sáhttet maiddá leat guovllus go ohcet iešguđet allodagain rahtá. Olles guovllus leat geasseatnamat, ja boazu sihkkarit gávdná dohkálaš guohtumiid legiin birra ja maiddá osiin Reatkajohskáiddis, muhto guovlu lea orohaga rádjaguovlluin ja dan geažil sáhtta

unnit geavahuvvot go lea bahá masttadit Bdo 13:in. Alimus guovlluin leat bálanguovlun báhkkan geasset. Oppalaččat árvvoštallojuvvo árvu unnán.

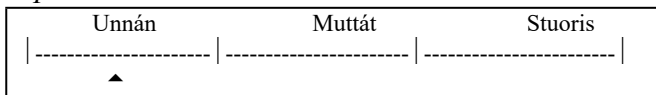
Tabealla 15. Árvu Bdo 14A:i, Oarjedavi turbiidnačoahkki

7.3.2. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapáarkii oktan fierpmádatčovdosiin

Beassangeaidnu Sturrajogas Fv 98:s čuohcá njuolgga Bdo 14A gitta davvin. Dasa lassin manná nubbi ođđa 420 kV-linnjá bieggapáarkkas plánejuvvon Statnett-linnjái Leavnnjas Áttánjohkii 2–3 km Bdo 14A sisa. Davvi beassangeainnu geinnodat manná unna guvllon čađa (su. 1–2 km) mii gullá Bdo 14A:i, ovdal go rasttilda joga ja manná Bdo 13:i. Dasa lassin gullá 2–3 km govddu avádat, mii gullá Bdo 14A:i Sturrajoga oarjjabealde, Davvi fápmolinnjá ja beassangeainnu váikkuhusguvlui. Namuhuvvon areálat leat vuosttažettiin geasseatnamat main lea unnán árvu, muhto topografii ja šaddogeardešlájat čájehit ahte oassi gidđa- ja čakčeatnamiin lea eanet árvu go vurdojuvvon, vaikko dát ii boađe ovdan almmolaš areálageavahankárttain. Lea dehálaš deattuhit ahte stuorra areálat Čuđerášša oarjjabealde leat merkejuvvon guotteteanan. Dát areálat leat vel 2–3 km oarjeleappos váikkuhusguovllus. Vaikko lea jáhkehahti ahte soames bohcco maiddái guddet váikkuhusguovllus Čuđerášša lahka, de ii árvvoštallojuvvo váikkuhusguovllu árvu guotteteanan nu stuorisin. Ovdal lei gárđi, mainna orohat juogadii Bdo 13:in, váikkuhusguovllus Fv 98 guoras, muhto dat ii geavahuvo šat. Oppalaččat, jus masá jo olles beassangeaidnu (ja fierpmádatčoavddus) lea orohatrjá nuorttabealde, de árvvoštallojuvvo guovllu árvu unnán.

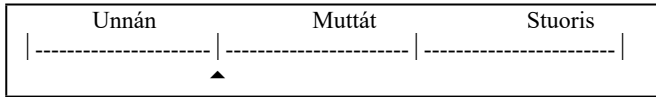
Tabealla 16. Árvu Bdo 14A:i, beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapáarkii oktan fierpmádatčovdosiin

7.3.3. Hávdna

Hávdna lea Njárggahuošas Porsáŋggu gielddas 14A-orohagas. Su. 2/3 oassi njárggas gullá 3 km-váikkuhusguvlui kájarusttega birra. Areála lea merkejuvvon gidđaeanan areálageavahankárttain. Njárggahuošas ii leat leamaš lohpi guođohit 1934–5 rájes go doppe guhtot sávzzat, ja boazodoallu sáhtta geavahit njárgga dušše goavvejagiin (Henrik Kristoffersen, Porsáŋggu giella, pers. dieđ.). Mañimustá 2017:s guhto bohccot dáppe, muhto dat dáhpáhuvai eiseválddiid gustovaš mearrádusa haga, ja Bdo 14A celkkii alddis leat heahdedilli hui heajos gidđeatnamiid geažil orohagas (Henrik Kristoffersen, pers. dieđ.). 2017:s lei maiddái veahá guottet doppe. Guovllu árvu ovdal ráfáidahttima lea jáhkkimis leamaš stuoris, muhto ráfáidahttinmearrádusaid geažil dábálaš jagiin lea guovllus dál unnán árvu orohahkii. Goavvejagiin gal lea guovllus stuorra árvu. Kompromissan bidjat mii árvvu unnánin/muttágin.

Tabealla 17. Árvu Bdo 14A:i, Hávdna*

*Goavvejagiin sáhtta árvu leat stuoris gidđat. Eará jagiin (ja áigodagain) ii leat makkárge árvu.

7.4. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 14:i

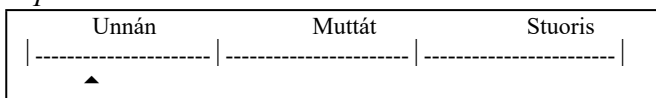
Bdo 14 doaibmá dál ollesjageorohahkan Fv 98 davábealde, ii ge dasa čuoza Davvi bieggapárka iige Hávdna. Eará sisabahkkemiid váikkuhusguovlu gullá muhtun muddui Bdo 14 areálaide. Dušše dat árvoštallojuvvojit vuolábealde. Mii deattuhit ahte buot árvoštallamat leat dahkkon siiddastallanvuogi vuodul mii lea leamaš orohagas mángalot jagi, namalassii ahte Bdo 14 doaibmá ollesjageorohahkan Fv 98 davábealde. Eará orohagat leat midjiide mitalan ahte Bdo 14 bohccot maiddá jamma guhtot Fv 98 máttabealde muhtun osiin jagis (erenamážit dálvet), muhto dassái go orohat dan ieš duođašta, ja Bdo 13 ja 14A leat miehtan dasa, de leat mii välljen vuhtiiváldit almmolaš orohatrájaid.

Dat oasseguovllut mat eai čuoza orohakkii, eai njuolgga eaige eahpenjuolga (váikkuhusguovllu bokte) eai ovdanbuktojuvvo vuolábealde.

7.4.1. Beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapáarkii oktan fierpmádatčovdosiin

Váikkuhusguovlu das rájes go beassangeaidnu plánejuvvo máttás Fv 98:s čuočá Bdo 14 čakča- ja skábmaeatnamiidda gitta máddin. Dáppe eai leat merkejuvvon eará áigodateatnamat, iige leat ragatguovlu. Guhká lea leamaš áidi Fv 98 davábealde miehtá olles orohatrájá. Lea jáhkehahti ahte bohccot guhtot eanaš guovlluin Fv 98 davábealde mañnit jagis ja unnit fylkkageainnu lahka. Gárdi Bissojohduoddara oarjjabealde lea badjel 5 km eret Davvi beassangeainnus, iige dasa čuoza geaidnu. Dán gárdái gullá orohagas stuorát čohkkenguovlu oktan johtingeainnuiguin mat leat váikkuhusguovllu davimusas. Fv 98 ja áidi geaidnuguoras ráddje almmatge dáid guovlluid, ja buot ođđa sisabahkkemat mat leat čadnon Davvá, šaddet danne dobbelaččas dáid guovlluin dálá sisabahkkemiid ektui. Johtingeaidnu lea maiddá badjel 2 km eret ođđa sisabahkkemiin. Oppalaččat árvoštallojuvvo árvu unnánin.

Tabealla 18. Árvu Bdo 14:i, beassangeaidnu Vuonjalskáiddis Davvi bieggapáarkii oktan fierpmádatčovdosiin *

* Váikkuhusguovllu davimus oasis lea stuorra árvu johtingeainnu ja čohkkenguovllu geažil, muhto dat lea Fv 98 davábealde. Oppalaččat árvoštallojuvvo árvu unnin.

7.4.2. Gussanjárga

Ođđa káijarusttet Gussanjárggas šaddá Bdo 13 almmolaš rájaid sisa, muhto áidi Sturrajoga máttabealde dagaha ahte Bdo 14 geavaha Gussanjárgga davit oasi, namalassii guovllu áiddi davábealde. Sturrajohnjálmmi rastá manná johtingeaidnu, su. ovttá km oarjjabeale áigegeuvdilis káijaguovllu, ja danne Bdo 14 bohccot johtet dáikko. Guohtunvuoddu lea seamma go Bdo 13:i, nappo gidđa-, geasse- ja čakčeatnamat, muhto ii leat guottet, iige ragat. Bdo 14

doaimmá dál ollesjageorohahkan, ja Gussanjárga lea danne maiddá muhtun muddui skábmaeatnan. Doaimbidju ii čuoza ovttagé gárdái iige čohkkenguvlui. Dálá infrastruktuorra lea njeaidán árvvu sihke Bdo 13:i ja Bdo 14:i. Oppalaččat árvvoštallojuvvo árvu unnánin.

Tabealla 19. Árvu Bdo 14, Gussanjárga*

Unnán	Muttát	Stuoris
-----	-----	-----
▲		

* Dan oasis váikkuhusguovllus mii guoská gidđeatnamiidda, lea stuorra árvu, muhto vuosttažettiin váikkuhusguovllu oarjeravddas sivas go dálá infrastruktuorra njeaidá árvvu Gussanjárgga lagašguovllus. Johtingeainnus mii manná Sturrajoga badjel, lea stuorra árvu. Guovllus gárddi oarjjabealde lea maiddá dihto árvu muđui jagis, erenoamážit go eallu lea skábmaorohagas. Guovlu lea almmatge nu unni ja doppe leat unnán huksehagat, ahte árvu árvvoštallojuvvo unnin.

7.5. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 9:i

Váikkuhusguovlu Davvi bieggapárkka birra lea lagamusas 5–6 km eret Bdo 9 guohtuneatnamiin, ja leat danne mealgat eret sisabahkkemiid váikkuhusguovllus nugo dat leat definerejuvvon dán raporttas. Oppalaččat árvvoštallojuvvo guorahallanguovllu buot oasseguovlluid árvu Bdo 9 várás ii makkáringe.

Mii háliidit deattuhit ahte dát ii mearkkaš ahte doaimbijus eai šatta negatiivlaš váikkuhusat Bdo 9:i. Doaimbidju sáhtá, erenoamážit huksehusáigodagas, duvdit Bdo 13 bohccuid nuorttas, mii fas sáhtá daga duolmástuvvan eatnamiid Bdo 9:i ja dán guovtti orohaga bohccot masttadit (eanet dán birra 8. ja 10. kapihttaliin).

Tabealla 20. Árvu Bdo 14:i, olles guorahallanguovlu.

Unnán	Muttát	Stuoris
-----	-----	-----
▲		

7.6. Guorahallanguovllu árvoárvvoštallan Bdo 17:i

Váikkuhusguovlu Davvi bieggapárkka birra ii leat Bdo 17 orohagas. Bdo 17 lea oktasaš dálveorohat mángga eará orohakkii. Vejolaš relevánta árvvoštallamat leat danne kapihttaliin eará orohagaid birra.

8. VIIDODAT- JA VÁIKKUHUSÁRVVOŠTALLAMAT

Máhttovuodu vuodul (Mielddus 1) leat mii vuhtiiváldán váikkuhusguovllu mii lea 3 km radiusas sisabahkkemiin. Vuolábeale čilgejuvvon viidodatdásiid galgá atnit olles váikkuhusguovllu gaskamearrin, ja viidodatdássi lea eanaš stuorámuš gitta sisabahkkemiid lahka, ja prinsihpas dat unnot mađi guhkit eret sisabahkkemiin lea. Erenoamáš oktavuodain (erenomážit helikoptergirdima, bávkalahhtima ja deattaáibmobovrra geavaheami oktavuodas huksehusáigodagas) sáhtta váikkuhusguovlu stuorrut, ja dát lea digaštallojuvvon dalle go dat orru áigejuvvo dil. Jáhkehahti váikkuhusaid bohccuid hárrái váikkuhusguovllus bieggafámu, geainnuid ja fápmolinnjaid huksema áigge ja dan maŋŋá, de čujuhit mii 5. kapihttala čoahkkáigeassu ja 1. mildosii.

Váikkuhusárvvoštallamiid eavttut

Eaktuduvvo ahte doaibmaálgaheaddji cegge orohatáiddi gaskal Bdo 9 ja Bdo 13 Leavvajogas Idjavutnii (gč. muđui Dahl m.fl. 2009) Davvi bieggapárkka huksehusáigodaga álggus. Dát jávkadivččii vejolaš negatiivvalaš mastadanváikkuhusaid mat sáhttet čuožžilit jus Bdo 13 bohccot gavdnjejuvvojit nuorttas muđui huksehusáigodagas.

Eará eavttuid oaidná kapihttaliin 8.2 (huksehusáigodat) ja 8.3 (doaibmaáigodat).

8.1. 0-molssaektu (referánsamolssaektu)

Dan golmma turbiidnačoahki váikkuhusguovllus, mat dagahit Davvi bieggapárkka, eai leat sisabahkkemat. Dál dat lea ávdin guovlu. Beassangeainnus Fv 98:s Oarjedavi turbiidnačoahkkái Davvis leat dál sisabahkkemat nugo Fv 98 ja 132 kV-fápmolinnjá. Muđui leat Bdo 13: ja Bdo 14A:s dál sisabahkkemat nugo Fv 98 ja Statnetta 132 kV-fápmolinnjá. Ođđa Statnett-fápmolinnjá Skáiddis Vuonnabahtii lea oassin 0-molssaevttus dán raporttas, vaikko konsešuvdna ii leat vuossámuš addon. Doaibmaálgaheaddji vuodul sivvan dasa lea go ohccojuvvon linnjá lea Davvi-prošeavtta njuolggá eaktun; jus ii šatta ođđa Statnett-linnjá, de ii šatta Davvi. Máŋggat čáhcefápmorusttegat bohtet lassin. Manná asfáltageaidnu Fv 98:s Váddavári vuolde Lágesduoddarii. Áttánjoga guovllus leat olu fápmolinnját gaskal Áttánvuona, Áttánleagi, Uhca Sompira ja Stuorra Sompira. Dasa lassin manná 66 kV-linnjá Áttánvuonas Čorgasnjárgii. Sihke Hávnas ja Gussanjárggas leat huksehagat, geainnut, elrávdnji, káijarusttet jna., ja dat leat okta dain urbánamus ja huksejuvvon guovlluin olles guorahallanguovllus. Vánddardeaddjit, bivdit, lustabivdit ja eará olgodaddanobmot geavahit buot oasseguovlluid unnit eanet, muhto viidodaga lea váttis meroštallat. Sisabahkkemiid hárrái ii leat 0-molssaektu earálágan dálá dilis ja definerejuvvo *ii makkárga viidodat*.

Dálkkádatlaš beliid vurdojuvvon rievdadusat gullet maiddá 0-molssaektui. Luonddušládjivohta Finnmárkkus jáhkkimis rievdá dálkkádatrievdadusaid geažil boahhtevaš jagiin, ja dát čuočá boazodollui. Guorahallanguovllu prognosat jagi 2100 rádjai (geahča www.miljøstatus.no) čájehit ahte guorahallanguovllus lassána jahketemperatuvra 3–3,5 °C:in, ja šaddet gaskal 10 ja 65 unnit muohtabeaivvi jagis (sorjavaš mehteriin meara bajábealde) ja 15–20 % eanet njuoskkádat. Bieggapárkkaid konsešuvdnaáigodat lea dábálaččat 25 jagi. Dálkkádatlaš beliid vurdojuvvon rievdadusat, ja dat váikkuhusat mat das ležžet boazodollui, lea

diehttelasat unnit go jagi 2100 prognosat, muhto stuorát go dál. Lea čielggas ahte maiddái dálkkádatlaš beliid smávit rievdadusat maiddái čuhcet luondduvuđđui (Forsgren m.fl. 2015). Dát guoská maiddái bohccuide ja boazodollui guorahallanguovllus ja muđui regiovnas. Šaddanáigodat jáhkkimis guhkku ja nu buorránit bievlaealáhat. Nuppi dáfus sáhttet divrrit šaddat dehálat negatiivvalaš bealli, ja orohagat sáhttet šaddat sorjavaččat buriin bálanguovlluin buriid guohtumiid lahka. Guohtumiid jiekun skábman sáhtta maiddái stuorrudit viidodaga, aŋkke muhtun jagiin. Oppalaččat siiddastallamat jáhkkimis hedjonit jus dálkkádatprognosat dollet deaivása, muhto lea váttis árvádallat man muddui lagamus 20–30 jagis.

8.2. Huksehusáigodat

Konsešuvdnaohcamuš fátmasta su. 13 km huksehusgeainnu Fv 98:s Davvi bieggapárkii, ja huksejuvvojit su. 113 km siskkáldasgeainnut. Fierpmádatčoavddus fátmasta guokte ođđa 420 kV-mohki eaktuduvvon ođđa Statnett-linnjái ja bieggapárkka siskkáldasfierpmádahkii. Turbiinnaid lohku šaddá su. 230, muhto dat sáhtta rievdat boahpteáigásaš teknologijaovdáneami geažil. Dasa lassin bohtet transformáhtorstašuvnnat. Doaibmaálggaheaddji meroštallá ahte su. 1,5 % oppalaš areálaide Davvi bieggapárkka huksejuvvojit turbiinnat, geainnut ja transformáhtorstašuvnnat. Dát vástida su. 1,1 km².

Huksehusáigodat lea eanaš háviid bohccuide eanet muosehuitti go doaibmaáigodat, ja huksema viidodat diehttelasat maiddái lea stuorát. Dát guoská erenoamážit dalle goas doaibmaáigodagas leat unnán olbmodahkan doaimmat, ja goas muosehuhttimat leat einnotahttit, jeavddalaččat ja čadnon fásta sajiide. Huksehusáigodahkii lea, veahá sorjavaš sisabahkanmálles, čadnon stuorra olbmodahkan doaimmat nugo olbmot geat vázzet, riejjat fievrui, mašiinnain ja bávkalahhtimiin. Helikoptergirdin lea dávjá erenoamáš mihtilmas, ja muhtun guovlluin ferte njeaidit muoraid ráhkadit fápmoguiid. Fápmolinnjái ja bieggafámu huksemiid geažil sáhttet bohccot garvit guohtumiid. Njuolgga gavnjenváikkuhusat sáhttet váikkuhit gitta mánga čuođi mehtera duohken, ja bohccot sáhttet mánggain kilomehteriin garvit huksejuvvon guovlluid, ja eahtenjuolga váikkuhusat sáhttet leat vel viidat jus lundolaš johtinguovlluin leat hehttehusat. Dutkama, iežamet vásáhusaid ja boazodolliid dieđuid vuodul leat mii välljen bidjat viidodatdási *stuorra negatiivvalaš* buot orohagaide ja oasseguovlluide huksehusáigodagas. Árvu ovttaskas oasseguovlluin, báikkálaš beliin, topografijas, siiddastallanvuogis, áigodagas, gaskkas sisabahkkemiidda jna. mearrida mii váikkuhusaid das šaddá ovttaskas orohahkii.

Jus eanaš huksehusbarggut leat dálvet, de huksehusáigodaga negatiivvalaš viidodaga váikkuhusat sakka geahppánit guorahallanguovllus. Sivvan dasa lea go Bdo 13 ja Bdo 14A bohccot dalle leat dálveorohagas Kárášjogas. Bdo 14:s lea mañimus jagiin, min dieđuid vuodul, leamaš dálveorohat Fv 98 davábealde, nappo iežaset almmolaš bievlaealáhagain. Bdo 9:i šaddá dilli nuppi láhkai, namalassii ahte vejolaš viidodat geahppána geasset sivas go Bdo 9 bohccot leat geasseorohagas Čorgašis. Dálkkádatlaš bealit guorahallanguovllus čájehit ahte eanaš huksehusbarggut aŋkke fertejit dáhpáhuvvat bievlan.

Árvvoštallamat kap. 8.2.1 ja kap. 8.2.2 gusket danne bivlii (oktan johtimiin iešguđet eatnamiid gaskka) Bdo 13:s ja Bdo 14A:s, muhto gusket dálvái Bdo 9:s (kap. 8.2.4), ja olles jagi Bdo 14:s (kap. 8.2.3.). Huksehusbargguin eará áigodagain lea mearkašmeahtun váikkuhus dáidda

orohagaide, danne go eai dáidde leat go moadde bohcco báhcán guoskevaš guovlluide (dábálaš jagiin). Bdo 13 sáhtta, nugo lea namuhuvvon, leat spiehkastanorohat sivas go orohagas leat mánggat áigodateatnamat váikkuhsguovllus, muhto dát válldahuvvo teavsttas vuolábealde dalle go lea relevánta.

Árvvoštallamiid eavttut huksehusáigodagas

Buot árvvoštallamiid vuodđun vuolábealde lea ahte huksehusbarggut ja johtolat oasseguovlluin gos johtingeainnuid njuolggá váikkuhuvvojit, eai čađahuvvo go orohagat geavahit daid. Erenoamážit guoská dát beassangeaidnoguvlui mii guoská njuolggá Bdo 13 johtingeidnui Stuorrajogas/Vuonjalskáiddis. Jus eará ii leat šiehtaduvvon, de eaktuda doaibmaálggaheaddji maiddá bissehit huksehusbargguid/johtolaga beassangeaidno-/fápmolinnjáguovllus jus olu bohccot (mánga čuođi) Bdo 13:s bohtet deike čakčat maŋŋá njuovvamiid. Buot árvvoštallamat eaktudit maiddá ahte eai gávdno unnit huksehusdoaimmat lagat go 3 km johtingeainnuin, čohkkenguovlluin ja gárddiin go dat geavahuvvojit. Stuorát huksehusdoaimmain nugo bávkalahttin- ja/dahje helikoptergirdimiin biddjo dát rádjá 6 kilomehterii. Spiehkastat lea dálá káijarusttega geavaheapmi ja johtolat dálá geainnuin. Jus bealálaččat eai šiehtat maidege eará, de váldit mii maiddá vuolggasaji das ahte aktiivvalaš huksehusbarggut eai galgga leat guotteteatnamiid lahka guottetáigge, namalassii cuoŋománu loahpageahčen gitta geassemánu gaskamuddui. «Lahka»-definišuvdna lea dás biddjon 4 km unnit huksehusdoaimmaide ja 8 km stuorát huksehusdoaimmaide. Sivvan dasa lea go guottetáigi lea hui hearkkes áigi (rievtti mielde lea dušše beassangeaidnu ja Bdo 14A mat leat dán guovlluin, Govus 7). Dát maiddá čuovvu sullasaš prošeavttaid ovddeš konsešuvdnaeavttuid. Áigodagain goas eai leat aktiivvalaš huksehusbarggut, de eaktudit mii maiddá ahte materiálaid gaskarádjamis eai darván eallit materiálaide dahje fysalaččat heađuštuvvojit johtit guovlluid čađa. Mii eaktudit dasto buori dialoga ja konstruktiiva ovttasbarggu bealálaččaid gaskkas olles huksenáigodagas. Dialoga ja ovttasbarggu haga sáhtta vearáskahttit viidodaga ja váikkuhusaid vuolábeale govvádusaid hárrái.

Mii deattuhit ahte vuolábeale árvvoštallamat leat dahkkon dárkilis dieđuid haga goas ja mo prošeavtta iešguđet osiid (bieggapárkka, geainnuid, logistihka, meahccevuodjimiid, mástasajiid, turbiidnasajiid jna.) plánejuvvojit čađahuvvot. Min ávžžuhusat huksema čađaheamis leat 10. kapihttalis (váidudeaddji doaibmabijut). Lea maiddá dehálaš deattuhit ahte huksehusbarggut, mat leat jođus, eai mearkkaš ahte olles plánaguovllus leat huksema oktanaga. Dát lea hirbmat stuorra prošeakta viidde guovllus. Čađaheapmi dáhpáhuva etáhpaid mielde nugo sullasaš prošeavttain. Oasseguovlu, gos leat eanemus doaimmat, lea beassangeaidnoguvlu.

8.2.1. Bdo 13

Buot iešguđet sisabahkemmat sáhttet vejolaččat váikkuhit Bdo 13:i, earret materiálaid vejolaš gáddáibuktimat Hávnas. Dábálaš areálageavaheapmái šaddet negatiivvalaš váikkuhusat huksehusguovllu lagašguovllus bievlan, sihke giđdat, geasset ja čakčat. Garvin sáhtta maiddá dagahit eanet masttademiid Bdo 14A bohccuiguin⁹. Guottet- ja ragatguovlluide eai šatta áktánas

⁹ Dát guoská beassangeaidno-/fápmolinnjá guvlui. Aktiivvalaš huksehusbarggut dagahit ahte bohccot guđdet guovllu, muhto guđe guvlui mannet lea sorjavaš olu beliin. Bohccot eai dárbbáš mannat nuorttas fas, doppe gos

váikkuhusat. Sivvan dasa lea go dehálat guottet- ja ragatguovllut leat mealgat guhkkelis eret go 5 km eret huksenguovllus (dasa lassin eaktudit mii ahte barggut bissehuvvojit guottetguovlluidda lahka guottetáiggi jus lea olu guottet eará sajiin).

Dasto, deháleamos johtingeainnut leat mealgat nuortan bieggapárkkas (eanet go 5 km eret), ja mii árvvoštallat daid nu ahte daidda eai šatta váikkuhusat, eai gidđat eaige čakčat. Dán árvvoštallamis ii leat vuodđun dušše gaska bieggapávkii, muhto maiddá dat go johtingeainnut mannet bieggapávkka buohta, eaige njuolggá dan guvlui. Sáhtta almmatge šaddat nu ahte huksehusbargguid geažil mannet eanet bohccot nuorttas orohagas ovdal čakčajohtima. Dát sáhtta čuoheat bargui ovdal johtima ja dagahit eanet masttademiid Bdo 9 bohccuiguin. Lea almmatge addon lohpi cegget ođđa áiddi dán guovtti orohaga gaskii, ja dat lea oassin bieggapávkka huksemis. Go áidi ceggejuvvo, de jávket maiddá masttadanválttisvuodát.

Dain jagiin go johtingeaidnu bieggapávkaguovllu oarjjabealde geavahuvvo, de eaktudit mii ahte eai leat huksehusbarggut/johtolat dain oasseguovlluin mat vejolaččat sáhttet čuoheat johtimii. Vaikko johtin sáhtta šaddat veahá váddásat, mašinnaid ja vejolaš eanadatrievdadusaid geažil, de vuordit mii ahte sáhtta ain johtit dakko go dálkkiid ja siivvuid geažil lea lunddolaš geavahit oarjjit johtingeainnu. Dás eaktuduvvo buori dialoga bealálaččaid gaskkas vai huksejeaddji sáhtta fuolahit ahte geaidnu, vejolaččat oasis geainnus, dahje huksehusmašinnat dan alde, eai eat fysalaš caggin. Daid jagiin go oarjjit johtingeaidnu geavahuvvo, muhto bohccot luitojuvvojit orohatrájá oarjjabealde dahje aiddo orohatrájá siskkobealde, de eaktudit mii maiddá ahte eai leat huksehusbarggut/-johtolat beassangeaidno-/fápmolinnjáguovllus ovdal go guottetáiggi nohká (vejolaččat dassái bohccot leat johtán guovllu čađa ovdal guotteha).

Mii árvvoštallat maiddá nu ahte čohkkenguovlluin Áttánjogas ja čearus Nuortadavi turbiidnačoahki nuortamáttabeale eai šatta áktánas negatiivvalaš váikkuhusat. Sivvan dasa lea go gaskkat leat menddo stuorrát (geahča maiddá árvvoštallaneavttuid badjelis).

Bálgansajit váikkuhusguovllus masset almmatge veahá árvvu dain jagiin go leat huksehusbarggut, ja seamma guoská maiddá marginála guohtumiidda mat leat dain guovlluin (muhto dát guovllut leat eanaš váikkuhusguovllu ravdaguovlluin, ja váikkuhusat šaddet danne mealgat unnit jus bálganguovllut livčče leamaš eanet guovdu huksenguovllus). Mii árvvoštallat nu ahte areálaide mat leat gitta 3 km (muhtumin eanet) eret huksehusguovlluin, váikkuhit huksehusbarggut, ja dalle šaddet negatiivvalaš váikkuhusat buorebuš guohtumiidda bieggapávkka birra. Dát guoská vuosttažettiin guovlluide beassangeaidnoguoras ja váikkuhusguovllu vuolládagain. Muhtun guohtumiin nuorttas Ullogáisái ja Vilgesráššii máttageahčen šaddet maiddá váikkuhusat, muhto dáppe leat huksehusguovllu lagašguovlluin eanaš geađgi.

---

bohte. Ovdamearkka dihtii dássedis oarjebiekkas sáhttet bohccot johtit oarjjás go huksehusdoaimmat gavnnejit/muosehuhttet, erenoamážit jus dat bohte guvlui ihkku/árraidda ja leat jo beassangeainnu/fápmolinnjá oarjjabealde go gavnnejuvvojit/muosehuhttojuvvojit. Dákkár oktavuodain lea bahá ahte bohccot johtet viidáseappot oarjjás Bdo 14A:i.

Gussanjárgii šaddá huksehusáigodagas ođđa kájarusttet ja mealgat eanet johtolat geainnus gaskal káija ja bieggapárkaguovllu, mii sáhtta dagahit ahte eanet bohccot vuddjojtit. Viidodat ja váikkuhusat leat čoahkkáigessojuvvon tabeallain 21 ja 22.

Tabealla 21. Huksehusáigodaga viidodat, Bdo 13. Viidodatdási iešguđet áigodagain go leat huksehusbarggut váikkuhusguovllus áigegeovdilis osiin. Eará áigodagain árvvoštallojuvvo viidodat unnán (dát guoská maiddáid daidda áigodagaide/guovlluide gos mii eaktudit ahte huksehusbarggut bissehuvvojtit).

Viidodat	Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárge	Muttágis pos.	Stuorra pos.
Buot oasseguovllut		▲			

Tabealla 22. Bdo 13. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdási čoahkkáigeassu huksehusáigodagas. Áigodagain goas eai leat huksehusbarggut, lea viidodat unnán, ja dalle eai šatta olu váikkuhusatge. Eaktuduvvo ahte eai leat huksehusbarggut 5 km eret bieggapárkka lagašguovllus johtima, vuojehemi ja čohkkema áigge. Spiehkastat lea fievrrideapmi dálá infrastruktuurras.

Oasseguovlu	Árvu, Bdo 13	Viidodat	Váikkuhusat, huksehusáigodat	Váikkuhusdási
Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Stuoris – unnán* negatiivv alaš	Marginála áigodateatnamiid veahá garvin, maiddáid bálanguovllut, váikkuhusguovllu ravdaguovlluin. Šaddá guođohit bohccuid eanet, muhto dát guovlu unnán geavahuvvo.	Unnán negatiivvalaš
Nuortadavi turbiidnačoahkki	Unnán	Stuoris – unnán* negatiivv alaš	Marginála áigodateatnamiid garvin, maiddáid bálanguovllut, váikkuhusguovllu ravdaguovlluin. Šaddá guođohit bohccuid eanet, erenoamážit go geavaha čohkkenguovllu turbiidnačoahki nuortabealde, muhto eaktuduvvo ahte eai leat huksehusbarggut 5 km siste guovllus. Árvvoštallojuvvo ahte gárdi mii lea merkejuvvon areálageavahankártaide guovllu nuortamáttabeale, ii geavahuvvo. Jus geavahuvvo, maiddáid čohkkenguovllu dáfus, de dasa eai almmatge šatta áktánas váikkuhusat eavttuid vuođul	Unnán negatiivvalaš
Mátta turbiidnačoahkki	Unnán/ muttát	Stuoris – unnán* negatiivv alaš	Oalle marginála áigodateatnamiid veahá garvin, maiddáid bálanguovllut, turbiidnačoahki ravdaguovlluin. Bohccot unnán garvet buriid guohtumiid vuollelis eanadagas, mat sáhttet geavahuvvot eanet giđdat ja skábman, váikkuhusguovllu máttimus oasis.	Muttágis negatiivvalaš
Fierpmádat /geaidnu Vuonjalská iddis Davvá	Muttát	Stuoris – unnán* negatiivv alaš	Buot áigodateatnamiid garvin. Dát leat almmatge ravdaguovllut main leat unnit árvu go guovlluin guovdu. Ferte vuordit eanet lassibargguid čohkkema ja johtima áigge go ovllu čađa (vaikko eai leat aktiivvalaš huksehusbarggut čohkkema/johtima áigge, geahča eavttuid). Bdo 13 ja 14A bohccuid masttadeamit sáhttet lassánit veahá (jus dat bohccot mat guhtot ravdaguovlluin, johtet garvedettiin viidáseappot oarjjás dan sadjái go máhccat nuorttas dábaláš áigodatgeavaheamis).	Muttát
Gussanjárga	Unnán	Stuoris – unnán* negatiivv alaš	Varrásat, vuotnjalat, varihat ja čearpmahat sáhttet veahá garvit guovllu ođđa káija birra. Veahá eanet bohccot vuddjojtit Fv 98:s, muhto dás vuordit mii maiddáid buori gulahallama vai dan sáhtta eastadit buoremus lági mielde	Unnán negatiivvalaš
Oppalaččat	Unnán/ Muttát	Stuoris – unnán*	Oppalaččat leat stuorra huksehusbarggut stuorra sisabahkkemiiguin ja muosehuhtimiiguin bieggapárkaguovllus ja dan birra ja fápmolinnjáid/geainnu guora. Johtolat	Muttágis negatiivvalaš

		negatiivv alaš	beassangeainnus ja eanet johtolat dálá geainnuin ja Gussanjárgga guovllus lea negatiivvalaš areálageavaheapmái bievlaealáhagain. Lea almmatge dehálaš namuhit ahte eanaš guovlluin badjelis go 500 mmb. (doppe gos bieggaturbiinnat leat) lea unnán guohtunárvu. Boazodoalus ferte vuordit veahá lassibargguid, maiddá eanet guodoheapmi, bievlaáigodagas, muhto jus bealálaččain lea buorre ovttasbargu, ja huksehusdoaimmat bissehuvvojit jus/go oarjjit johtingeaidnu geavahuvvo ja go čohkkenguovlluid/gárddiid lagašguovllut geavahuvvojit, de eat vuordde mii ahte barggut čuhcet áktánasat dehálaš doaimmaide nugo johtimii áigodateatnamiid gaskka, guotteteatnamiid geavaheapmái dahje njuovvamiidda ja mearkumiidda.	
--	--	-------------------	--	--

* Unnán negatiivvalaš viidodat guoská áigodagaide/guovlluide gos eaktuduvvo ahte huksehusbarggut bissehuvvojit.

8.2.2. Bdo 14A

Sisabahkkemat váikkuhit Bdo 14A:i vuosttažettiin dainna go orohaga nuortadavi mohkki gullá Oarjedavi turbiidnačoahki váikkuhusguvlui ja beassangeidnui oktan gullelaš fápmolinnjain mii manná bieggapárkii Fv 98:s Vuonjalskáiddi badjel. Dasa lassin manná odđa 420 kV-linnjá nubbi mohkki bieggapárkkas plánejuvvo odđa Statnett-linnjái Skáiddis Vuonnabahtii 2–3 km Bdo 14A sisa. Guovllut váikkuhusguovllu siste leat eanaš geasse- ja čakčeatnamat, muhto orohat sáhtta maiddá geavahit guohtumiid gidđadálvi, ja lea guotteteana gitta váikkuhusguovllu sisa. Bdo 14A lea johtán dán guvlui jo guovvamánus/njukčamánus goavvejagiin. Dasa lassin sáhttet Bdo 14A:s šaddat váttisvuodát go huksehusbarggut gavnjejit Bdo 13 bohccuid johtima ja guohtuma áigge. Jus Hávdna välljejuvvo gáddáibukhtinhápmanin, de orohagas sáhttet vuddjot eanet bohccot eanet johtolaga geažil huksehusáigodagas, muhto dát molssaeaktu ii leat nu jáhkehahti. Barggut bieggapárkkas ja beassangeainnuin ja fápmolinnjáiguin Davvá lea negatiivvaleamos gidđat, geasset ja čakčat, ja barggut dálvet ges leat masá dahje oalát vahágiid haga. Viidodat ja váikkuhusat leat čoahkkáigessojuvvo tabeallain 23 ja 24.

Tabealla 23. Huksehusáigodaga viidodat, Bdo 14A. Viidodatdassi iešguđet áigodagain go leat huksehusbarggut váikkuhusguovllus áigeguovdilis osiin. Eará áigodagain árvvoštallojuvvo viidodat unnánin/ii makkáringe.

Viidodat	Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárga	Muttágis pos.	Stuorra pos.
Buot oasseguovllut		▲			

Tabealla 24. Bdo 14A. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdási čoahkkáigeassu huksehusáigodagas. Áigodagain goas eai leat huksehusbarggut, lea viidodat unnán, ja dalle eai šatta olu váikkuhusatge. Eaktuduvvo ahte eai leat huksehusbarggut 5 km siste johtima, vuojeheami ja čohkkema áigge. Spiehkastat lea fievrredeapmi dálá infrastruktuurras.

Oasseguovl u	Árvvu, Bdo 14A	Viidodat	Váikkuhusat, huksehusáigodagas	Váikkuhus dássi
-----------------	----------------------	----------	--------------------------------	--------------------

Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Stuorra – unnán* negatiivv alaš	Orohaga nuortadavi mohki, oktan guotteteatnamiiguin, sáhttet bohccot garvit bargorieja geažil bieggapárkkas. Bdo 13 bohccot sáhttet gavnjejuvvot Bdo 14A:i. Bdo 13:s lassibarggut guođohit. Buot dán viidodaga vurdojuvvo šaddat unnán gaskkaid geažil, muhto kritihkalaš áigodagain.	Unnán negatiivvalaš
Fierpmádat/geaidnu Vuonjalskáid Davváid	Unnán	Stuorra – unnán* negatiivv alaš	Orohaga nuortadavi mohki sáhttet bohccot garvit geaidno- ja fápmolinnjábargguid rieja geažil. Bdo 13 bohccot mat leat jo huksehusgeainnu oarjjabealde (johtán oarjjás dalle go eai leat leamaš barggut) sáhttet gavnjejuvvot viidáseappot Bdo 14A:i ja nuppi láchkai. Dát sáhtta dagahit lassibargguid nugo guođoheami ja rátkima, muhto sáhtta maiddá leat nu ahte huksehusbargguid garvimat hehttejit masttademiid.	Unnán negatiivvalaš
Hávna	Unnán/muttá t (dábalaš jagiin ii makkárgge, goavvejagiin stuoris)	Stuorra – unnán* negatiivv alaš	Dušše hárvanaš oktavuodain guohtunriekti go lea lohpi Hávnnas, muhto dán jagi goas dát guovlu lea dehálaš, sáhttet váikkuhusat šaddat stuorát. Mealgat eanet johtolat Fv 98:s sáhtta dagahit eanet garvima ja eanet vuddjon bohccuid / guođoheami.	Muttágis negatiivvalaš**
Oppalaččat	Unnán	Stuorra – unnán* negatiivv alaš	Nuortadavi oassi orohagas sáhtta eahpenjuolga váikkuhuvvot garvimiid bokte. Eanet masttadeamit Bdo 13:in lea vejolaš, muhto ferte vuordit eanet guođoheapmi geaidnuguoraid ja rádjaguovlluin. Lea ovdamunni Bdo 14A:i jus Gussanjárgii välljejuvvo gáddáibuktit turbiinnaid ja rusttegiid.	Unnán negatiivvalaš

* Unnán negatiivvalaš viidodat guoská áigodagaide/guovlluide gos eaktuduvvo ahte huksehusbarggut bissehuvvojit.

** Hávnnas lea dušše áigejuovdil buktit gáddái huksehusmašinnaid ovdal huksema. Huksenáigodagas geavahuvvo huksehus jáhkkimis unnán. Áigodagas goas lea muttágis negatiivvalaš váikkuhus, lea danne oanehaš oalle unnán deattuhuvvon oppalaš govas.

8.2.3. Bdo 14

Sisabahkkemat váikkuhit Bdo 14:i vuosttažettiin dainna go orohaga máttimus oassi gullá beassangeainnu ja Gussanjárgga kájarusttega váikkuhusguvlui, ja ahte eanet johtolat sihke Fv 98:s Gussanjárggas ja Hávnnas sáhtta dagahit ahte vuddjojit eanet bohccot mat eai leat rasttildan Fv 98 ja áiddi. Áiddi geažil geainnu davábealde šaddet unnán váttisvuodát, muhto jáhkkimis ferte guođohit eanet geaidnuguoras. Dasa lassin oažžu Bdo 14 váttisvuodaid jus Bdo 13 ja Bdo 14A bohccot gavnjejuvvot sin orohahkii johtima dahje guohtuma oktavuodas, muhto dát ii leat nu jáhkehahti sivas go Fv 98 ja áidi geaidnuguoras caggá dan. Jus áidi jovgo dálvet, de sáhtta váttisvuolta stuorrut. Viidodat ja váikkuhusat leat čoahkkáigessojuvvon tabeallain 25 ja 26.

Tabealla 25. Huksehusáigodaga viidodat, Bdo 14. Viidodatdássi daid áigodagain go leat huksehusbarggut váikkuhusguovllus áigejuovdil osiin. Eará áigodagain árvoštallojuvvo viidodat unnánin/ii makkáringe.

Viidodat	Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárgge	Muttágis pos.	Stuorra pos.
Buot oasseguovllut	▲				

Tabella 26. Bdo 14. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdási čoahkkáigeassu huksehusáigodagas. Áigodagain goas eai leat huksehusbarggut, lea viidodat unnán, ja dalle eai šatta olu váikkuhusatge. Eaktuduvvo ahte eai leat huksehusbarggut 5 km siste johtima, vuojeheami ja čohkkema áigge. Spiehkastat lea fievrrideapmi dálá infrastruktuurras.

Oasseguovlu	Árvvu, Bdo 14	Viidodat	Váikkuhusat, huksehusáigodat	Váikkuhusdássi
Fierpmádat/ geaidnu Vuonjalskáid ddis Davvá	Unnán	Stuorra – unnán* negatiivvalaš	Bdo 13 bohccot sáhttet gavnjejuvvot dohko, muhto Fv 98 ja orohatáidi caggá eanaš bohccuid. Sáhttet leat eanebuš garvimat Fv 98 lahka iežaset eatnamiin. Ferte maiddá vuordit šaddat eanet guođoheamit geaidnuguora, muhto dálá áiddit Fv 98 davábealde olu eastadit vuddjomiid.	Unnán negatiivvalaš
Gussanjárga	Unnán	Stuorra – unnán* negatiivvalaš	Vejolaččat vuddjot eanet eallit Fv 98:s.	Unnán negatiivvalaš
Oppalaččat	Unnán	Stuorra – unnán* negatiivvalaš	Eanaš guođoheapmi geaidnuguorain (eanaš dalle go Hávdna** geavahuvvo), ja ahte ii leat šat nu álki beassat guovlluide Fv 98 máttabealde. Dát guovllut leat almmatge orohatrájaid olggobealde, ja dáid guovlluid vejolaš geavaheapmi ii leat erenoamážit deattuhuvvon min árvvoštallamiin.	Mearkkašmeahttu / unnán negatiivvalaš

* Unnán negatiivvalaš viidodat guoská áigodagaide/guovlluide gos eaktuduvvo ahte huksehusbarggut bissehuvvojit.

** Hávdna ii leat sierra guorahallanguovlu danne go dát hápman lea orohaga olggobealde. Negatiivvalaš váikkuhusat bohtet eanet johtolagas Fv 98:s.

8.2.4. Bdo 9

Váikkuhusguovlu Davvi bieggapárkka birra lea lagamusas 5–6 km eret Bdo 9 guohtuneatnamiin, ja lea danne mealgat eret sisabahkkemiid váikkuhusguovllus nugo dat leat definerejuvvon dán raporttas. Erenoamážit Davvi-prošeavtta huksehusáigodagas lea almmatge bahá ahte doaibmabidju čuohcá negatiivvalaččat Bdo 9:i danne go Bdo 13 bohccot gavnjejuvvot sin orohahkii. Lea almmatge eaktun dán raporttas ahte Grenseland AS cegge orohatáiddi gaskal Bdo 9 ja Bdo 13 Leavvajogas Idjavutnii (gč. muđui Dahl m.fl. 2009) huksehusáigodaga álggus. Dát jávkadivččii dán vejolaš váttisvuoda.

Go bohccot leat geasseorohagas Čorgasis, de šaddá huksehusbargguid viidodat masá ii makkáringe, maiddá orohatáiddi haga. Sáhtá vuordit eanet masttademiid Bdo 13 bohccuiguin jus huksehusbarggut čadahuvvojit dalle go Bdo 13 bohccot leat johtimin guovllu čađa dálveorohagas ja dálveorohahkii, muhto mii leat eaktudan ahte eai leat huksehusbarggut johtináigodagain. Dasa lassin čoavdá orohatáidi ceggen dán váttisvuoda, dainna eavttuin ahte áidi ceggejuvvo ovdalgo eará huksehusbarggut álget. Orohatáiddi ceggen sáhtá veahá muosehuttit. Viidodat ja váikkuhusat leat čoahkkáigessojuvvon tabellain 27 ja 28.

Tabella 27. Huksehusáigodaga viidodat, Bdo 9.

Viidodat	Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárga	Muttágis pos.	Stuorra pos.
	-----	-----	-----	-----	-----

Oppalaččat

Tabealla 28. Bdo 9. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdási čoahkkáigeassu huksehusáigodagas.

Oasseguovlu	Árvu, Bdo 9	Viidodat	Váikkuhus, huksehusáigodat	Váikkuhusdássi
Oppalaččat	Ii makkárga	Ii makkárga/unnán negatiivvaláš	Dušše veahá muosehuhttin odđa áiddi ceggema oktavuodas. Maiddá soames Bdo 13 bohcco sáhttet gavnjejuvvot Bdo 9:i dán oktavuodas.	Mearkkašmeahttun

8.2.5. Bdo 17

Sivas go Bdo 17 lea Bdo 13 ja Bdo 14A oktasašorohat, de leat árvvoštallamat Bdo 17 hárrái mielde dáid orohaga govvádusain bajábealde.

8.3. Doaibmaáigodat

Lea dovddus ahte olbmuid ja beatnagiid muosehuhttimat sáhttet baldit bohccuid (gč. omd. Stankowich 2008 ja Reimers m.fl. 2012), muhto teknikkalaš rusttegiidda eai reagere seamma láhkai (gč. omd. Flydal 2002, Flydal m.fl. 2004 ja Tsegaye m.fl. 2017), erenoamážit ii dalle go bohccot leat beassan dagalduvvat sisabahkkemiidda. Min árvvoštallamat vuolábealde leat danne vuodđuduvvon vurdojuvvon dáhpáhusaide go bieggapárka lea doaibman moadde jagi, maŋŋá go bohccot leat beassan dagalduvvat sisabahkkemiidda. Go geahččá guohtungarvimiid bieggaturbiinnaid ja fápmolinnjáid birra sierra, de dat jáhkkimis lea oalle unnán, muhto sáhttát leat báikkálaš erohusat (gč. omd. Reimers m.fl. 2007, Bartzke m.fl. 2014 ja Colman m.fl. 2014). Lea čájehuvvon ahte earálágan sisabahkkemat nugo bartaguovllut, geainnut, turistaguovddážit ja huksehagat sáhttet dagahit sakka garvimiid maiddá doaibmaáigodagas (gč. omd. Nellemann m.fl. 2000, Panzacchi m.fl. 2013b, Anttonen m.fl. 2011, Helle m.fl. 2012). Maŋemuš jagiin leat GPS-dutkosat čájehan ahte fápmolinnjain lea unnán dahje eai makkárga váikkuhusat bohcco areálageavaheapmái, ja mii atnit dan eanemus jáhkehahttin ahte linnját iešalddis unnán váikkuhit bohccuide doaibmaáigodagas. Váruhanlahkoneami vuodul berre almmatge namuhit ahte muhtun ovdeš dutkosat, maid vuodđun leat eará diedut go GPS (omd. Vistnes ja Nellemann 2001), leat gávnahan hui stuorra garvimiid, maiddá doaibmaáigodagas. Bieggapárkkaide lea govva eanet mánggabealat, ja váikkuhusat gitta 5 km duohkái leat duodaštuvvon (gč. omd. Skarin m.fl. 2016 ja 2018, ja Eftestøl m.fl. 2018 ja 2019). Eanet olbmodahkan doaimmaid lassin sáhttet maiddá turbiidna lihkestagain leat váikkuhusat. Boazodoallit leat maiddá mitalan iežaset vásáhusaid das ahte linnját ja turbiinnat sáhttet muosehuhttit, erenoamážit go vuojehit ealu. Lea maiddá dehálaš váldit vuhtii ahte Davvi bieggapárka šaddá nu issoras mealgat stuorát sisabahkken dálá bieggapárkkaid ektui eará sajiin Norggas, ja ahte fragmenteren, caggeváikkuhusat jna. maiddá sáhttet šaddat stuorát. Geahča muđui 1. mildosa.

Veahá fuolahan- ja bajásdoallanbargguid ferte vuordit sihke bieggafápmorusttegis, fápmolinnjain ja beassan-/siskkáldasgeainnuin, muhto lea dávjá sáhka dušše muhtimin ja moatti olbmos ja fievrus. Seammás čájeha Davvi bieggapárkka sturrodat ahte johtolat geainnuin

lassána mealgat eanet go dat mii dál lea dálá bieggapárkkain muđui riikkas. Lea maiddáí jáhkehahti ahte bieggapárkka geainnuid muhtun muddui geavahit sihkkelastit ja vánddardeaddjit geat háliidit álkit beassat guvlui mii ovdal lea hui ávdin ja áidalas. Dát guoská maiddáí bivdiide ja guolásteddjiide geat sáhttet geavahit beassangeainnu ja bieggapárkka geainnuid beassat viidáseappot bajás Gáissáide ja eará guovlluide birra. Bumma Fv 98 luoddaearus (geahča eavttuid vuolábealde) ráddje «siviila» mohtorjohtolaga.

Eai leat dahkkon dieđalaš iskkadeamit mo bohccot reagerejit bieggaturbuleanssa ridjii másttaid ja fápmolinnjáid birra, dahje koronaridjii maid elektriikalaš gealddohuvvamat dagahit go lea alla áibmolávttasvuohta. Dasto leat čuolmmat, mat leat čadnon dasa ahte boazu hirraluvvá johtasiid UV-čuovggaid geažil, dušše hypotesadásis. Jus UV-čuovggat muosehuhttet bohccuid, de dát lea ráddjejuvvon oalle oanehis gaskaide (oinnolašvuohta ráddje dan), ja dat aŋkke ii leat váttisvuohta gidđa-, geasse- ja čakčageasseeatnamiin, sivas go suonjardeapmi hui unnán oidno beaivečuovgga geažil mii lea dán áigodagas jagis.

Čoahkkáigeassun háliidit mii váikkuhusárvoštallamiin bidjat vuodđun dan ahte fápmolinnjáiin dábálaččat unnán váikkuhit bohcco areálageavaheapmái, erenoamážit bievlaáigodagas, mas eahpesihkarvuođat mat leat čadnon UV-čuolmmaide, leat unnit. Bieggapárkkaide lea govva veahá moalkásat. Dáppe leat sihke eanet olbmot geat geavahit guovlluide, ja turbiinnaid sturrodaga ja lihkastagat (caggeváikkuhusat) mat sáhttet dagahit negatiivvalaš váikkuhusaid. Nugo lea namuhuvvon 5.3. kapihtalis, de leat mii dán raporttas bidjan vuodđun ahte garvimat sáhttet dáhpáhuvvat gitta 3 km duohken, ja muhtumin eanet. Lea maiddáí jáhkehahti ahte sisabahkkemat, sihke geainnut, turbiinnat ja fápmolinnját, mat gusket buncaraggáide, rasttildit johtingeainnuid (erenoamážit njoaiddoeanadagain) ja sullasaččat sáhttet muosehuhttit bohccuid ja nu dagahit lassibarggu boazodolliide. Mii árvoštallat maiddáí nu ahte dat oalle negatiivvalaš lassiváikkuhus cegget ođđa fápmolinnjáid dálá linnjáid báldii, lea unnit go cegget ođđa linnjá guoskameahttun guvlui.

Árvvoštallamiid eavttut doaibmaáigodagas

Buot árvoštallamiin eaktuduvvo ahte bealálaččain lea buorre diehtolonohallan ja dialoga olles konsešuvdnaáigodagas. Eaktuduvvo maiddáí ahte beassangeainnu geaidnoguorat ođđasit gilvojuvvojit dakko gokko lei šaddogardi ovdal go sisabahkkemat čadahuvvojit, ja ahte geainnut eai šatta fysalaš caggin (čiekŋalis goivvohagat jna.). Dalle go Bdo 13 vejolaččat vuojeha ealu beassangeaidnoguovllu čađa (jus oarjjit johtingeaidnu geavahuvvo), de eai galgga leat doaimmat beassangeainnus. Eaktuduvvo maiddáí ahte beassangeaidnu giddejuvvo bummain ráddjen dihtii «siviila» johtolaga.

Jus gárddi mii lea Nuortadavi turbiidnačoahki nuortamáttabeale, geavahišgohtet fas, de eaktudit mii maiddáí ahte lagamus turbiidnasadji sirdojuvvo unnimusat 3 km duohkáii (dál dat lea su. 2,5 km eret lagamus turbiinnas).

Dáid árvoštallamiid ja eavttuid vuodul sáhtta bieggapárkka ja fápmolinnjáid árvoštallat *ii makkárge viidodagas* gitta *muttátgis/stuorra negatiivvalaš viidodahkan* doaibmaáigodagas báikkálaš beliid vuodul. Dát lea konsekveanta heajut viidodatárvoštallamat go buohtastahtta huksehusáigodagain, muhto viidodagas sáhtta almmatge leat stuorát mearkkašupmi sivas go doaibmaáigodat lea mealgat guhkit áigeperspektiiva.

8.3.1. Bdo 13

Njuolgga areálamassin Davvi bieggapárkkas oktan gullelaš geainnuiguin lea meroštallon leat 2,2 km². Hui unnán dás heive guohtumin. Maiddái muđui turbiidnačohkiid váikkuhusguovllus ferte árvvoštallat guohtumiin leat minimála árvu. Maiddái váikkuhusguovllu ravdaguovlluin lea duohta guohtunmassin oalle unni (gč. Govus 11 ja Tabealla 6 bajábealde). Vuosttažettiin divriid áige mannet bohccot badjosiidda dan golmma turbiidnačoahki ravdaguovlluide. Dákkár áigodagain sáhtta vuordit veahá unnit garvimiid, ja mii jáhkkit ahte bohccot ain geavahit bieggapárkka váikkuhusguovllu ravdaguovlluide dákkár áigodagain. Muhtun bohccot sáhttet leat hearckibut, juogo luonddus dahje negatiivvalaš vásáhusaid geažil huksehusbargguiguin, muhto muosehuhttimiid viidodat lea ráddjejuvvon váikkuhusguovllu ravdaguvlui (>1–2 km radiusas lagamus turbiinnas ja dobbelii). Guovlluide, mat leat eanet guovdu bieggapárkka, ii aŋkke rievtti mielde beasa bievlaáigodagas danne go lea eanaš ráššaeana.

Beassangeaidnuguoras Fv 98:s Davvá leat guohtumat buorebut, ja dáppe sáhtta vuordit ahte bohccot garvet buriid guohtumiid johtolaga geažil. Bohccot johtet/vuojehuvvojit almmatge dábalaččat davás bieggapárkka plánaguovllu nuorttabeallai. Vaikko muhtun bohccot mohkastit oarjjás mii lea bieggapárkka ja beassangeainnu ja ođđa fápmolinnjá geinnodaga davábealde (ovdalgo fas jorggihit davás guotteteatnamiidda), de guoská dát oalle moatti bohccui, ja garvimiid váikkuhusat orohakkii leat danne ráddjejuvvon. Mis eai leat dieđut man olu geainnus boltojuvvo muohta dálvet, muhto alla skálvvit geaidnuguorain sáhtta hehttet bohccuid johtima gidđadálvi ja skábman dain jagiin go muohta boahtá árrat. Mii eaktudit almmatge ahte dát dulbejuvvojit áigejuovdilis oassegaskkain jus oarjjit johtingeaidnu geavahuvvo ja skálvvit vejolaččat fysalaččat cakkadit johtima.

Bieggapárkaguovllus lea eanaš ráhpes ráššaeana ja bávtit, ja geainnuid huksen sáhtta dagahit ahte bohccot vázzet geaidnoráiggiid, man alde lea álkit mannat, párkii ja nu dat «darvánit» badjosiidda eanet go ovdal. Seamma guoská maiddái bohccuide mat seamma láhkai «dolvojuvvojit» badjosiin vulos Fv 98:i. Vurdojuvvon viidodat dás lea váttis árvvoštallat, ja bieggapárkka badjosiid ravdaguovlluin bálget maiddái bohccot dál ja muhtun muddui maiddái muđui jagis, nu ahte gávdnojit muhtun johtingeainnut maid bohccot sáhttet geavahit guvlui ja guovllus eret.

Huksejeaddji ja boazodoalu jotkkolaš ja buorre ovtasbargguin oaivvildit mii ahte johtin bieggapárkka meattá sáhtta álkit čadahuvvot doaibmaáigodagas. Nuorttit johtingeainnut leat vuollelis go bieggapárkaguovlu, unnimustá 5 km duohken (eanaš háviid mealgat eanet, Govus 10), ja eanaš bálddalas bieggapárkkain, nu ahte bohccot hui unnán vuojehuvvojit njuolgga turbiinnaid ala. Jođedettiin, sihke gidđat ja čakčat, ii leat jáhkehahti ahte dát dagahivččii áktánsas ballán ja váivášuvvan bohccuid¹⁰. Jus dálkkat ja guohtumat leat nu ahte sáhtta geavahit oarjjit johtingeainnu, de sáhtta almmatge šaddat dárbu jotkkolaš gulahallamii, veahá lassibargguide ja lassi plánemii, muhto ii leat jáhkehahti ahte johtin nohká. Čakčat sáhtta almmatge čohkken ovdal johtima ádjánit veahá. Sáhttet maiddái šaddat eanet masttadeamit

¹⁰ Frode Utsi Bdo 7:s lohka iežasat oaivvildit bohccuid reageregohtit su. 5 km duohken Raggovidda bieggapárkkas go jovdet bievlaealáhagaide gidđat. Muhto dáppe leat eanet čorut, ja bohccot mannet dasa lassin eanet njuolgga bieggaturbiinnaid guvluid, iige eallu šat vuojehuvvo.

orohat 14A:in dain jagiin go beassangeaidnoguovlu geavahuvvo olu (beroškeahttá das geavahuvvo go oarjjit vai nuortit johtingeaidnu). Sivvan dása lea ahte jus bohccot bohtet deike ihkku/eahkes, go eai leat doaimmat geainnuid alde, de sáhttet johtit viidáseappot oarjjás go muosehuhttojuvvojit/gavdnjejuvvojit (jus dálkkit ja guohtumat leat nu ahte johtin viidáseappot oarjjás lea lunddoleamos)¹¹. Johtolat Fv 98:s ja Gussanjárggas ii vurdojuvvo rievdat 0-molssaeavttus doaibmaáigodagas, eaige dáppe vurdojuvvo váikkuhusat doaibmaáigodagas.

Bdo 13 lea eahpitkeahttá dat orohat masa Davvi bieggapárka oktan gullelaš infrastruktuurain eanemusat čuoahcá. Orohagas leat jo stuorra čáhcefápmohuksema, fápmolinnját ja muhtun muddui geainnut (erenomážit Fv 98 ja geaidnu Lágesduoddarii). Áigegeovdilis huksema mat leat čadnon Davvá, gusket viiddes guovlluide mat dál leat masá guoskameahtumat, earret Gussanjárga. Vaikko fápmolinnjái ja bieggaturbiinnaid váikkuhusat iešalddis eai muosehuhte áktánasat eanaš sajiin doaibmaáigodagas, de lea jáhkehahti ahte oppalaš sisabahkkengovva ja kumulatiiva váikkuhusat oidnojit Bdo 13:s doaibmaáigodagas. Iešalddis bieggapárkka plánaguovllus lea unnán árvu, muhto sihke plánaguovlu ja dan váikkuhusguovlu leat nu viidát ahte ferte váldit dan vuhtii go árvvoštallá viidodaga ja váikkuhusaid doaibmaáigodagas. Viidodat ja váikkuhusat leat čoaikkáigessojuvvon tabeallain 29 ja 30.

Tabealla 29. Viidodat, Bdo 13 doaibmaáigodagas. Árvvoštallamat leat olles plána- ja plánaguovllu gaskamearri, ja dat oppalaččat njiedjá mađi guhkkelis eret sisabahkkemiin lea.

Viidodat*					
	Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárga	Muttágis pos.	Stuorra pos.
	-----	-----	-----	-----	-----
Oarjedavi turbiidnačoahkki		▲			
Nuortadavi turbiidnačoahkki		▲			
Mátta turbiidnačoahkki		▲			
Fierpmádat/geaidnu Vuonjalskáidi-Davvi		▲			
Gussanjárga			▲		

*Viidodatdássi lea rievtti mielde seammalágan iešguđet oasseguovlluin, muhto sivas go johtolat nuortadavi ja mátta turbiidnačoahkkái ferte mannat beassangeaidnoguovllu ja oarjedavi turbiidnačoahki čađa, de šaddá dat veahá stuorát mañibu čoaikkis. Mii leat dás deattuhan eanet muosehuhttimiid olbmuid johtolagas ieš turbiinnaid ektui.

Tabealla 30. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdássi čoaikkáigeassu Bdo 13:s doaibmaáigodagas.

Oasseguovlu	Árvu, Bdo 13	Viidodat	Váikkuhusat, doaibmaáigodat	Váikkuhusdássi
Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Bohccot veahá garvet oppalaš guorba guovllu, ja orohaga fragmenteren. Bohccot mat bálget bieggapárkkas, eai leat nu hearkket muosehuhttimiidda.	Unnán negatiivvalaš

¹¹ Mii háliidit deattuhtit ahte vejolaš masttadanváttsivuođat leat mealgat stuorát nuorttabealde (Bdo 9 lahka) ja positiivvalaš váikkuhusat unnit masttademiid oktavuodas sáhttet leat stuorát go negatiivvalaš váikkuhusat beassangeaidnoguovllus.

			Olbmot geat geavahit geainnuid, muosehuhttet veahá, ja bohccot sáhttet «láhppot» bieggapávkii ja mannat Fv 98 geaidnoráigge.	
Nuortadavi turbiidnač oahkki	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Bohccot veahá garvet oppalaš guorba guovllu, ja orohaga fragmenteren. Bohccot mat bálget bieggapávkkas, eai leat nu hearckit muosehuhttimiidda. Olbmot geat geavahit geainnuid, muosehuhttet veahá, ja bohccot sáhttet «láhppot» bieggapávkii ja mannat Fv 98 geaidnoráigge. Jus gárddi turbiidnačoahki nuortamáttabeale geavahišgohtet fas, de mii almmatge oaivvildit ahte dasa eai šatta áktánasat váikkuhusat danne go lagamus turbiidna sirdojuvvo unnimusat 3 km duohká.	Unnán negatiivvalaš
Mátta turbiidnač oahkki	Unnán/ muttát	Muttágis negatiivvalaš	Bohccot unnán garvet oppalaš guorba guovllu, ja orohaga fragmenteren. Bohccot mat bálget bieggapávkkas, eai leat nu hearckit muosehuhttimiidda. Vuolládagat, guovllu máttabealde, sáhttet maiddá unnit geavahuvvot, erenoamážit čakčat, muhto ii olu. Olbmot veahá muosehuhttet geainnuin, ja bohccot sáhttet «láhppot» bieggapávkii go mannet geaidnoráigge.	Unnán/muttágis negatiivvalaš
Fierpmádat/geaidnut/Vuonjalsk áiddis Davvá	Muttát	Muttát*/ stuorra negatiivvalaš	Garvimiid ferte vuordit beassangeainnu lahka, ja veahá lassibarggut vuojehit bohccuid daid jagiid jus/go oarjjit johtingeadnu geavahuvvo. Garvin beassangeaidnoguoras sáhtta dagahit masttadeamiid Bdo 14A:in, jus dálkkat ja siivvut leat dakkárat ahte eallu manná oarjjás.	Muttágis negatiivvalaš
Gussanjárga	Unnán	Ii makkárga	Johtolat doaibmaáigodagas masá dego dál. Dušše urbána guovlluide čuhcet ođđa doaibmabijut.	Mearkkašmeahtun
Oppalaččat	Muttát	Muttágis negatiivvalaš	Váikkuhusat doaibmaáigodagas jáhkkinis šaddet unnit huksehusáigodaga ektui, muhto leat ain stuorra sisabahkkemat main leat vejolaš stuorra negatiivvalaš váikkuhusat. Nuortit johtingeanut eai váikkuhuvvo. Vejolaš vuojeheamit ja johtimat oarjjit johtingeadnoráigge eai noga, muhto sáhttet gáibidit lassibargguid, erenoamážit álgojagiin maŋŋá go doaibma lea álggahuvvon. Smávit/eai makkárga masttadeamit Bdo 9:in ođđa orohatáiddi geažil, muhto sáhttet šaddat eanebuš masttadeamit Bdo 14A:in. Bieggapávkka lagašguovllut maiddá geavahuvvojit unnán (guovllut gitta 3 km duohken sáhttet geavahuvvot unnit). Sivas go eanaš guovlu lea juovva, de doaibmabidju čuočá dušše moatti heggii. Eai leat váikkuhusat ovttaga váldoguvlui eaige ovttaga gárdái mii geavahuvvo. Davvi-proševtta buot oasseguovlluid kumulatiiva váikkuhusat, oktan dálá sisabahkkengovain orohagas, de árvvoštallojuvvo váikkuhusdási muttágis negatiivvalažžan.	Muttágis negatiivvalaš (vuolit oassi)

* Eaktuda ahte johtolat geainnus gaskkalduttojuvvo jus ealuin johtet oarjjit johtingeanu mielde.

8.3.2. Bdo 14A

Sisabahkkemat váikkuhit Bdo 14A:i vuostazettiin dainna go orohaga nuortadavi mohkki gullá Davvi bieggapávkka ja beassangeainnu váikkuhusguvlui oktan gullelaš fápmolinnjain. Dasa lassin manná ođđa 420 kV-linnjá nubbi mohkki bieggapávkkas dálá 132 kV-linnjá / ođđa Statnett-linnjá 2–3 km Bdo 14A siva. Guovllut váikkuhusguovllu siste leat eanaš geasse- ja

čakčaeatnamat, muhto gávdnojit maiddáid giđđa- ja guotteteatnamat, ja Bdo 14A lea johtán dán guvlui jo guovvamánus/njukčamánus goavvejagiin. Bohccot sáhttet veahá garvit dan ráddjejuvvon oasi masa beassangeaidnu guoská, muhto dát guovlu lea maiddáid dál nu lahka Fv 98 ahte rievtti mielde ii sáhte vuordit áktánas rievdadusaid orohagas dálá ektui (gč. 0-molssaeavttu). Bdo 14A:s sáhttet šaddat váttisvuodát go Bdo 13 bohccot mastet Bdo 14A:i go garvet bieggapárkka ja fápmolinnjaid, muhto viidodat lea unnán nugo bajábealde lea namuhuvvon. Sivas go beassangeaidnu lea orohatrájá lahka, de sáhttet maiddáid garvimat doaibmat nuppi láchkai, namalassii ahte šaddet unnit masttadeamit. Jus guođoha Stuurrajoga nuorttabealde ja Čuđerášša máttabealde, de berre viidodat aŋkke leat unnán. Vearrámuš dáhpáhusas ferte vuordit lassibargguid. Viidodat ja váikkuhusat leat čeahkkáigessojuvvon tabeallain 31 ja 32.

Tabealla 31. Viidodat, Bdo 14A doaibmaáigodagas. Árvvoštallamat leat olles plána- ja plánaguovllu gaskamearri, ja dat oppalaččat njiedjá mađi guhkkelis eret sisabahkkemiin lea.

Viidodat	Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárge	Muttágis pos.	Stuorra pos.
	-----	-----	-----	-----	-----
Oarjedavi turbiidnačoahkki		▲			
Fierpmádat/geaidnu Vuonjalskáidi-Davvi		▲			
Hávdna			▲		

Tabealla 32. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdási čeahkkáigeassu Bdo 14A:s doaibmaáigodagas.

Oasseguovlu	Árvu, Bdo 14A	Viidodat	Váikkuhusat, doaibmaáigodát	Váikkuhusdási
Oarjedavi turbiidnačoahkki	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Hui hearkkes bohccot eai dáidde guohtut nu olu Reatkajohskáiddis dálá ektui sivas go leat moadde km bieggapárkii, muhto viidodat lea unnán.	Mearkkašmeahttun/unnán negatiivvalaš
Fierpmádat/geaidnu Vuonjalskáiddis Davvai	Unnán	Muttágis negatiivvalaš	Veahá garvimat beassangeainnu davimus oasis, ja ođđa fápmolinnjá guoská belohahkii guotteteatnamiidda.	Unnán negatiivvalaš
Hávdna	Unnán/muttát (dábalaš jagiin ii makkárge, goavvejagiin stuoris)	Ii makkárge	Dálá čiekŋaliskájja šaddá nu mo dál.	Mearkkašmeahttun
Oppalaččat	Unnán	Unnán negatiivvalaš	Muhtun muddui garvet bohccot rádjaguovlluid nuortan ja davvin, muđui unnán váikkuhusat.	Unnán negatiivvalaš

8.3.3. Bdo 14

Sisabahkkemat váikkuhit Bdo 14:i dainna go orohaga máttimus oassi gullá Davvi beassangeainnu váikkuhusguvlui, muhto maiddá guovlu Gussanjárgga bajábealde sáhtta váikkuhuvvot. Orohaga bohccot guhtot muhtun muddui Fv 98 máttabealde dalle go doppe eai leat eará orohagaid bohccot (dábálaččat golggotmánus njukčamánui). Bdo 14:i sáhttet maiddá šaddat váttisvuodát jus Bdo 13 ja Bdo 14A bohccot gavdnjejuvvojit sin orohahkii johtima dahje guohtuma oktavuodas, muhto dát ii leat nu jáhkehahti sivas go Fv 98 ja áidi geaidnuguoras caggá dan. Viidodat ja váikkuhusat leat čeahkkáigessojuvvon tabeallain 33 ja 34.

Tabealla 33. Viidodat, Bdo 14 doaibmaáigodagas. Árvvoštallamat leat olles plána- ja plánaguovllu gaskamearri, ja dat oppalaččat njiedjá mađi guhkkelis eret sisabahkkemiin lea.

Viidodat				
Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárge	Muttágis pos.	Stuorra pos.
----- ----- ----- -----				
Fierpmádat/geaidnu Vuonjalskáidi-Davvi		▲		
Gussanjárga		▲		

Tabealla 34. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdási čeahkkáigeassu Bdo 14:s doaibmaáigodagas.

Oasseguovlu	Árvu, Bdo 14	Viidodat	Váikkuhus, doaibmaáigodat	Váikkuhusdássi
Fierpmádat/geaidnu Vuonjalskáiddis Davvá	Unnán	Ii makkárge/unnán negatiivvaláš	Masá dego dál. Sáhttet masttadit Bdo 13 ja Bdo 14A bohccuiguin jus dat gavdnjejuvvo badjel Fv 98 ja áiddi, muhto lea unnán jáhkehahti.	Mearkkašmeahttun
Gussanjárga	Unnán	Unnán negatiivvaláš	Johtolat doaibmaáigodagas sáhtta lassánit veahá jus ođđa čiekjaliskáija huksejuvvo. Dušše dálá urbána guovlluide čuhcet ođđa doaibmabijut.	Mearkkašmeahttun
Oppalaččat	Unnán	Ii makkárge/unnán negatiivvaláš	Doaimmat beassangeainnus sáhttet leat negatiivvalaččat Bdo 14:i (iešalddis bieggapárka lea su. 10 km orohatrájá máttabealde, muhto sivas go geaidnu lea Fv 98 máttabealde, de árvvoštallojit eahpenjuolga váikkuhusat leat minimálan. Seamma guoská Gussanjárgii.	Mearkkašmeahttun

8.3.4. Bdo 9

Váikkuhusguovlu Davvi bieggapárkka birra lea lagamusas 5–6 km eret Bdo 9 guohtuneatnamiin, ja lea danne mealgat eret sisabahkkemiid váikkuhusguovllus nugo dat leat

definerejuvvon dán raporttas. Lea almmatge duohta várra ahte doaibmabidju čuoheá negatiivvalaččat orohahkii jus Bdo 13 gavnjejuvvojit dohko. Doaibmaálgaheaddji Grenselandet AS dieđuid vuodul gullá orohatáiddi ceggen gaskal Bdo 9 ja Bdo 13 Leavvajogas Idjavutnii (gč. muđui Dahl m.fl. 2009) Davvi bieggapárkka huksema oassái jus huksehus oazžu konsešuvnna. Dát dalle jávkadivččii dien váttisvuoda. Viidodat ja váikkuhusat leat čeahkkáigessojuvvon tabeallain 35 ja 36.

Tabealla 35. Viidodat, Bdo 9 doaibmaáigodagas.

Viidodat					
	Stuorra neg.	Muttágis neg.	Unnán / ii makkárge	Muttágis pos.	Stuorra pos.
	-----	-----	-----	-----	
Oppalaččat			▲		

Tabealla 36. Árvvu, viidodaga, váikkuhusaid ja váikkuhusdási čeahkkáigeassu Bdo 9:s doaibmaáigodagas.

Oasseguovlu	Árvvu, Bdo 9	Viidodat	Váikkuhusat, doaibmaáigodat	Váikkuhusdássi
Oppalaččat	Ii makkárge	Unnán positiivvalaš	Ii gula váikkuhusguvlui, muhto masttadeamit Bdo 13 bohccuiguin sáhtta leat bieggapárkka váikkuhussan. Orohatáiddi ceggen gaskal Bdo 13 ja Bdo 9 jávkadivččii dán váttisvuoda, masttademiid ja lobihis guođoheami.	Unnán positiivvalaš*

*Skoválaččat ii galgga doaibmabidju sáhttit váikkuhit guvlui mas *ii leat makkárge árvvu*, positiivvalaččat iige negatiivvalaččat. Bdo 9 ii gula váikkuhusguvlui nugo dat lea definerejuvvon bajábealde. Dieđuid vuodul mat muitalit olu jagiid birra masttademiid birra Bdo 13 bohccuiguin (Dahl m.fl. 2009 ja Bdo 9 boazodolliid pers. dieđ.), lotnolasat dainna ahte orohatáidi lea oassi huksenplánain, leat mii almmatge válljen konkluderet ahte Davvi-hukseamis (oktan orohatáiddiin) lea unnán positiivvalaš váikkuhus Bdo 9:i.

8.3.5. Bdo 17

Sivas go Bdo 17 lea Bdo 13 ja Bdo 14A oktasašorohat, de leat árvvoštallamat Bdo 17 hárrái mielde dáid orohaga govvádusain bajábealde.

9. OPPALAŠ NOAÐUHEAPMI

Boazodoalloaláhusas lea nana oaivil das ahte huksejeaddji ja olbmuid barggaid lassáneaddji oppalaš noađuheapmi dagaha váttisvuodaid boazodollui (Totalregnskap for reindriftsnæringen 2016). Boazodoallu ávkkástallá bohcco lunddolaš guohtungeavaheami ja johtima orohatrájáid siskkobealde, ja lea čielggas ahte dáid guovlluid viidodaga ja kvalitehta eroderen váikkuha negatiivvalaččat boazodollui áiggi badjel. Dát guoská sihke njuolga ja eahpenjuolga areálamassimiidda. Ođđa muosehuhttimat mat rievdadit guohtungeavaheami ja johtima, sáhttet váttásmahttit ávkkástallat seamma guohtunressasaid seamma láhkai go ovdal, ja sáhtta dagahit lassibarggaid johtimii orohagaid gaskka. Seamma guoská maiddá go bohccuid čohkke ja vuojeha mearkun-/njuovvangárdái. Luondduávdjivuodá 10. § vuodul leat oppalaš noađuheami árvoštallamat šaddan dehálat oassi luonddu- ja boazodoallohálddašeamis Norggas. Dát guoská maiddá guorahallamiid oktavuodas.

Buot guoskevaš orohagain lea jo mánggat muosehuhti sisabahkkemat ja doaimmat, maiddá industriijahuksemat, geainnut, militeara doaimmat, barttat, turisma, skohtervuodjimat ja lassánan olgodaddandoaimmat (geahča sisabahkkendili dieđuid juohke orohaga govvdusa vuolde 6. kapihttalis). Davvi bieggapárkka huksen oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin ja geainnuin, mielddisbuktá maiddá mánggaid ođđa sisabahkkemiid regiovdnii, maiddá guovlluin maida sisabahkkemat eai njuolgga váikkut. Dáid huksemiid ákkat, energiijapolitihkalaš oaidninsajis, leat sihkkarastit energiijalágideami Finnmárkku fylkii, ja vejolašvuodá hukset «ruoná» energiija. Bieggafápmoovdánahttin váikkuhit olu oktavuodain njuolga guohtun- ja doaibmaguovlluide maid boazodoallu geavaha. Guovddášfierpmádat huksemat eahpenjuolga noađuhit Finnmárkku boazodoalu lassánan doaimmaid bokte. Orohagain maiddá lassánit bivddu, guolásteami ja muđui olgodaddama viidodat. Sivvan dasa leat buoret infrastruktuurra, Finnmárkku ovdánahttin mátkefylkan (gaskaijabeaivváš, guovssahasat jna.), ja olu gielddat vuoruhit turismma.

Bdo 13 lea eahpitkeahhtá dat orohat masa Davvi bieggapárka oktan gullelaš infrastruktuurain eanemusat čuočá, sihke njuolga ja eahpenjuolga (Tabealla 5). Huksenmolssaeavttut unnán váikkuhit eará orohagaid oppalaš sisabahkkengovvii. Bdo 9:i šaddá positiivvalaš go guhkes riiddu Bdo 13:in sáhtta čuovdit orohatáiddiin mii huksejuvvo Davvi-huksema oassin. Bdo 13:s leat jo stuorra čáhcefápmohuksemat, fápmolinnját ja muhtun muddui geainnut (erenomázit Fv 98 ja geaidnu Lágesduoddarii). Áigequovdilis huksemat mat leat čadnon Davvá, gusket viiddes guovlluide mat dál leat masá guoskameahtumat. Vaikko fápmolinnjáid ja bieggaturbiinnaid váikkuhusat iešalddis eai muosehuhte áktánasat eanaš sajiin doaibmaáigodagas, de lea jáhkehahtti ahte oppalaš sisabahkkengovva ja kumulatiiva váikkuhusat oidnojit Bdo 13:s doaibmaáigodagas. Iešalddis bieggapárkka plánaguovllus lea unnán árvi, muhto sihke plánaguovlu ja dan váikkuhusguovlu leat nu viidát ja gokčēt stuorra areálaid. Várre lea ahte doaibmabealit sáhttet váikkuhuvvot sakka negatiivvalaččat, eai dušše bieggapárkka lagašguovlluin, muhto maiddá stuorát boazodoallooktavuodas, mas orohaga fleksibiliteta geahpeduvvo. Váidudeaddji doaibmabijut mat leat čadnon huksenmolssaeavttuide, berrejit vuosttažettiin leat Bdo 13 várás. Orohaga berre maiddá suddjet eanet huksemiid vuostá

boahhteáiggis (namalassii bieggapárkka konsešuvdnaáigodagas) vai iešguđet boazodoalloresurssat eai šat goariduvvo šat eanet.

Stuorát oktavuodas berre (jus Stuorradiggi mearrida hukset dihtosturrosaš MW bieggafámu) árvvoštallat lea go buoret hukset ovtta stuorát bieggapárkka ovtta guvlui/orohahkii go mánnga smávva bieggapárkka biedgguid mánnga guvlui/orohahkii. Go geahččá buvttaduvvon MW-logu Davvis, guohtunkvalitehta ja saji dáfus go lea mánnga orohaga rádjaguovlluin de sáhtta dát bieggapárka jáhkkimis leat unnimus riidovuloš Davvi-Norggas. Davvi lea fysalaččat stuorámuš rusttet, muhto go smiehtta juohke turbiinna buvttaduvvon MW, de leat negatiivvalaš váikkuhusat boazodollui unnit go jus vástideaddji MW-logu galggašii buvttadit x smávit bieggapárkkas x iešguđet orohagas, ja rusttet livččii dalle váikkuhit negatiivvalaččat x dehálaš guohtumii, johtingeidnui, guotteteatnamii ja buncaraggái.

10. VÁIDUDEADDJI DOAIBMABIJUT

Váidudeaddji doaibmabijut unnit eanet geahpedit negatiivvalaš váikkuhusaid. Man olu lea sorjavaš manlágan doaibmabijuin lea sáhka, ja mo, gos ja goas dat čađahuvvojit. Muhtun doaibmabijuin sáhttet leat positiivvalaš váikkuhusat mángga orohakii oktanaga, ja eará doaibmabijut leat ges čadnon dihto sadjái. Ovdamearka dasa lea orohatáidi gaskal Bdo 13 ja Bdo 9. Dákkár áidi lea positiivvalaš erenoamážit Bdo 9:i, muhto das ii leat miige ávkkiid Bdo 14A:i iige Bdo 14:i. Olu váidudeaddji doaibmabijut leat oppalaččat, ja man muddui dain lea ávki, lea sorjavaš čađaheamis. Ovdamearka dása lea dialoga gaskal hukseheadji ja orohagaid.

Vuolábealde leat min evttohusat váidudeaddji doaibmabijuide. Earret moadde ášši¹², nugo buori dialoga eaktu, de ii leat oktage dain evttohuvvon váidudeaddji doaibmabijuin mielde min viidodat- ja váikkuhusárvoštallamiin 8. kapihttalas, muhto buot doaibmabijut geahpedit unnit eanet riidduid jus dat čađahuvvojit.

Váidudeaddji doaibmabijuin leat vuosttažettiin guokte iešguđet kategoriija:

- Oppalaš váidudeaddji doaibmabijut mat leat njuolga čadnon Davvi bieggapárkka huksemii oktan gullelaš infrastruktuurain.
- Doaibmabijut mat sáhttet buhttet huksemiid negatiivvalaš váikkuhusaid, muhto mat eai leat njuolga čadnon huksemiidda.

Sivas go guoskevaš orohagat leat negatiivvalaččat huksemii, de ii leat vejolaš álggahit váidudeaddji doaibmabijuid mat leat oalát duhtadahttit. Almmatge sáhtta ráddjet negatiivvalaš váikkuhusaid. Stuorámus hástalus lea ráddjet huksehusbargguid (erenomážit helikopterjohtolaga) ja huksehusgeainnuid (dakko gokko dat šaddet bistevaččat) váikkuhusaid. Jus huksehusbarggut čuhcet hui negatiivvalaččat bohccuide, de sáhttet guhká leat negatiivvalaččat guvlui, ja sáhtta mannat guhkit áigi ovdalgo dagalduvvet sisabahkkemiidda / huksehusdoaimmaid bohtosii. Garra muosehuhttin guottetáiggi lea erenomáš negatiivvalaš.

10.1. Doaibmabijut mat leat njuolga čadnon huksemiidda

10.1.1. Bealit ovdal huksehusáigodaga: turbiidna-/mástamálliid välljen ja sajusteapmi

Oppalaččat lea ovdamunni boazodollui ahte leat nu vuollegis ja jaskes turbiinnat go vejolaš. Doaibmaálggaheadji sáhtta välljet olu stuorra dahje unnit smávva turbiinnaid vai olaha sávahahtti buvttaduvvon MW-logu. Jaskes turbiinnaid ovdamunni lea čielggas. Vuollegis turbiinnaid ovdamunni lea ahte eai oidno nu bures eanadagas, ja nu eai oro nu stuorra muosehuhttimin/caggin guhkkinn eret. Unnit turbiidnalogu ovdamunni lea ahte dat ii duoguš nu olu vejolaš guohtuneatnamiidda, ja šaddá eanet sadji daid gaskkas, nu ahte sáhtta geahpedit vejolaš caggeváikkuhusaid. Doaibmaálggaheadji berre gulahaladettiin boazodoaluin

¹² Spiehkastemiid ollislaš bajilgovva lea 8. kapihttala álggahas (váikkuhusárvoštallamiid eavttut).

árvoštallat dán, ja dasa lassin geahčadit vejolašvuoda detáljasajustit muhtun turbiinnaid mat leat plánejuvvon váttes sajiide.

Leat almmuhuvvon mánggat vejolaš mástamálet dán prošeavttas. Dat čužžot ieža ja leat buddejuvvon. Dain mat čužžot ieža, lea eanet stálli ja danne jáhkkimis oidnojit eanet eanaš sajiin. Buddejuvvonmáles lea unnit stálli, ja das lea dan sadjái caggi stállebáttit. Boazodoallu fuomášuhte, dalle go NRAS guorahalai 420 kV-linnjá gaskal Báhcavuona ja Hámmárfeastta (Colman m.fl. 2009), ahte másttaid stállebáttit sáhttet dagahit váralašvuodaid, earret eará vuojehtiin, erenoamážit dálkin. Sivvan dasa lea go muhtumin ferte vuodjit johtilit skohteriin, ja dalle sáhtta vuodjit stállebáttiide vuodjá linnjá vuolil, vejolaččat go vuojeha bohccuid linnjá buohta. Sáhtta oppalaččat dadjat ahte stállemásttain leat eanemusat ovdamunit vuvddiin ja johtingeainnuin, muhto dát ii leat relevánta Davvi hárrái. Ordarájá bajábealde lea váddásat dadjat juoga áibbas sihkkarit, muhto dalle jáhkkimis lassána oinnolašvuoda váikkuhusat, ja buddejuvvon másttaid geavaheapmi sáhtta danne leat vuohkkasat. Jus buddejuvvon másttat válljejuvvojit, de lea almmatge mearrideaddji ahte bohccot eai darván buddemiidda. Mii leat mángii, eará prošeavttaid oktavuodas, oaidnán bohccuid mat leat sorron omd. bieggamihtidanmásttaid barduneremiid stállebáddegežiide.

10.1.2. Bealit ovdal huksehusáigodaga: huksehusáigodagaid válljen

Oppalaččat sáhttit mii gal almmuhit ahte huksehusbarggut berrejit čadahuvvot go eai leat bohccot 3 km siste huksehusguovllus (earret dálá infrastruktuivrras). Dát mearkaša ahte eanaš barggut berrejit leat dálvet. Dát ii leat almmatge realisttalaš, ja eanaš huksehusbarggut čadahuvvojit bievlan. Iešguđet orohagaid buori gulahallan ja lagaš ovttasbargu lea danne hui dehálaš geahpedit viidodaga ja váikkuhusaid dan áigodagas go bohccot leat ja vuojehuvojit dáid guovlluid meattá. Doaibmaálggaheadji Grenselandet lea geatnegahtán iežas bissehit huksehusbargguid dan áigodagas gidđat jus bohccot johtet áigeguovdilis guovlluid čađa go huksehusbarggut leat. Dát lea áigeguovdileamos beassangeainnu / ođđa fápmolinnjá guovllus. Dát lea oassin huksenplánain.

Geasi birra lea váttis dadjat maidege sihkkarit das goas berre čohkket bargguid. Sivvan dasa lea go geavaheapmi rievddada guovlluid mielde, ja go orohagat dávjá geavahit geasseatnamiid miehtá geasi, vejolaččat ahte mánggat orohagat geavahit guohtumiid iešguđet áigodagas. Lea dehálaš garvit bargguid johtingeainnuin dain áigodagain go bohccot vuojehuvojit ja johtet bieggapárkka ja linnjáid meattá gidđat ja čakčat. Johtingeainnuin bievlaguovlluin sáhtta leat váddásat bissehit huksehusbargguid sivas go dát johtimat dáhpáhuvvet oppa áigge ja bohccuid johtinluondu stivre eanet go boazodoallit. Lea almmatge rádjaguovlu gos dákkár johtimiin eai leat nu dehálaččat (gč. muđui min váikkuhusárvoštallamiid eavttuid huksehusáigodagas). Áigi guotteha maŋná gitta čakčajohtimii lea dat áigodat goas mii navdit huksehusbargguid unnimusat čuoicat boazodollui. Sivvan dasa lea go bohccot johtet eanet bieđgguid geasset, go miesit leat stuorát, ja ahte muhtumin leat eará bealit mat eanet definerejit areálageavaheami; nugo báhkát ja divrrit. Dasa lassin eai leat geasse- ja čakčeatnamat marginála guohtumat guoskevaš orohagain. Dát rievtti mielde mearkaša ahte bohccot gávdnet buriid guohtumiid vaikko vel garvetge huksehusguovlluid ja váikkuhusguovllu dan birra. Nu olu huksehusbarggut go vejolaš, mat eai sáhte dahkkot dálvet, berrejit leat dán áigodagas.

10.1.3. Eará bealit ovdal huksehusáigodaga

Buorre álgu gulahallat ja ovttasbargat boazodoaluin, mii lea eaktun daidda árvvoštallamiidda mat leat dahkkon dán prošeavttas, lea lágidity čoačkimiid digaštallat duogáža manne sisabahkkemat galget čađahuvvot, oppalaš váidudeaddji doaibmabijut jat mat váikkuhusat dain sáhttet leat eará huksemiid lámčimii. Boahhte dássi berre leat lágidity čoačkimiid boazodoaluin juohke sekšuvnna hárrái huksemis ja digaštallat spesifihkka váidudeaddji doaibmabijuid. Dat sáhttet leat doaibmabijut nugo justa gokko huksehusgeainnut ja turbiidna- ja mástasajit galget leat, gos lea vuogas gáržžidity rieja spesifihkka johtingeainnuid ja gárddiid lahka jna. Boazodoallu berre oažžut čoačkkingoluid gokčama. Johtingeainnuid oktavuodas sáhtta leat dehálaš digaštallat turbiidna- ja mástasajiid boazodoaluin. Muhtun oktavuodain sáhtta ovdamearkka dihtii leat dehálaš garvit mástasajiid čilggiin dahje jekkiin.

Muhtun orohagat bohtet vásihit stuorát ja unnit heajos beliid Davvi bieggapárkka ásaheamis, ja ruđalaš buhtadus sáhtta geahpedit dán ja leat beaktilis gaskaoapmi.

10.1.4. Bealit huksehusáigodagas

Doaibmaálggaheaddji berre nammadit diehtujuohkinolbmo geas lea jotkkolaš oktavuohka boazodoaluin ja geainna boazodoallu sáhtta váldit oktavuoda dárbbu mielde. Boazodollui galgá dađistaga mitalit huksehusbargguid birra huksehusáigodagas, áinnas fásta čoačkimiin. Dasa lassin berre boazodoalus leat vejolašvuohka bissehit huksehusbargguid oanehažžii johtima oktavuodas (vejolaččat dahkat eará šiehtadusaid). Doaibmaálggaheaddji Grenselandet geatnegahtta iežas bissehit huksehusbargguid dan áigodagas go bohccot johtet áigequovdilis quovlluid čađa go huksehusbarggut leat. Dát lea áigequovdileamos beassangeainnu / ođđa fápmolinnjá quovllus. Dát lea oassin huksenplánain.

Jus lea vejolaš, de berre boazodoallu geavahit eará molssaevttolaš quovlluid go dat gos leat váikkuhusat huksehusáigodagas. Mii háliidity deattuhit ahte dát jáhkkimis ii leat vejolaš guhkit áiggi vuollái, muhto sáhtta leat vejolaš muhtun quovlluin oanehis áigodagas (omd. ovttá áigodagas). Dát sáhtta dagahit ahte bohccot eai garvvaš huksejuvvon quovlluid ja dat sáhttet jođáneappot dagalduvvat sisabahkkemiidda mañná go rusttet lea doaibmagoahtán.

Lea dehálaš čađahit huksehusdoaimmaid várrugasat guohtunrásiid ja eanadaga hárrái. Berre nu olu go vejolaš geavahit dálá huksehus-/tráktormáđijaid ja eanemus lági máhcahit eanadaga álgodillái. Leat buorit áigodateatnamat erenoamážit linnjágeinnodagaid guoras mat leat hearffit huksehusfievrruide. Danne lea dehálaš geavahit fievrridan- ja huksehusbargovugiid mat unnimus lági mielde bilidity luonddu. Dán ferte bidjat MTA-plánii ja čuovvolit dárkilit.

Dalle go lea áigequovdil geavahit helikoptera, de berre garvit girdimis njuolga bohccuid bajábealde. Doaibmaálggaheaddji berre dieđihit boazodollui vejolaččat gos ja goas lea áigequovdil girdit helikopteriin. Helikoptergeavaheapmi berre oalát bissehuvvot guottetáiggis, dahje guotteteatnamiin dahje daid lahka. Oppalaččat leat olbmuid doaimmat eanemus muosehuhtti bealli dánlágan huksemiin. Huksejeaddji berre danne fuolahit ahte huksen ii dagat dárbbášmeahtun olu olbmuid eanadagas.

Bdo 13 ja Bdo 9 lea máŋggaid jagiid rahčan masttademiiguin. Lea jáhkehahtti ahte dat lassánit áigequovdilis huksemiid huksehusáigodagas. Lea guorahallojuvvon vejolašvuoda cegget orohatáiddi orohagaid gaskii Leavvajogas Idjavuonduoddarii (Dahl m.fl. 2009). Dákkár áidi lea váidudeaddji doaibmabidju ja lea dál oassin Davvi huksenplánain. Bdo 9:i lea áidi erenoamáš positiivvalaš, sivas go dán orohagas leat eanemusat rahčan dainna go kránnjáorohaga bohccot guhtot sin orohagas, muhto maiddái Bdo 13:i lea dát positiivvalaš go lassibarggut geahppánit unnit masttademiid geažil.

10.1.5. Bealit doaibmaáigodagas

Buot huksehusbargoluottaid maid sáhtá jávkadit, ferte jávkadit maŋŋá go huksehusbarggut nohket. Vejolaš báhcán háviid berre ođđasit gilvit báikkálaš šaddogerddiin. Šaddogearddi máhcaheapmi álgodillái sáhtá loktet guovllu guohtunárvvu, ja nu guohtugotet bohccot fas guovllus. MTA-plána berre čuovvolit dán.

Eanaš iskkadeamit teknihkalaš sisabahkkemiid váikkuhusain bohccuide ja meahcceelliide konkluderejit ahte olbmuid doaimmain mat leat čadnon sisabahkkemiidda, lea stuoramus negatiivvalaš váikkuhus. Deháleamos váidudeaddji doaibmabidju doaibmaáigodagas lea danne fuolahit ahte olbmuid johtin dain áigodagain go leat eallit guovllus, lassána unnimus lági mielde go buohtastahtá dili ovdal huksema. Dát mearkaša ahte bearráigeahččan- ja bajásdoallanbargguid berre plánet dán vuodul.

Stuorra oassi sisabahkkemiin gusket njuolga dahje eahpenjuolga Bdo 13 ja Bdo 14A geasseorohagaide. Bearráigeahčču ja bajásdoallan mii ferte dahkkot dalle go boazodoallu geavaha guovlluid, berre dahkat várrugas ja einnostahtti láchkai. Dieđut boazodolliide ja boazodolliin leat dehálaččat sihke danne vai sáhtá plánet dáid doaimmaid hárrái ja vai bohccot/boazodoallu sáhtá álkit dagalduvvat doaimmaide. Stuorát bajásdoallanbargguid plánen berre maiddái dahkat ovttasbarggadettiin/gulahaladettiin boazodoaluin. Muhtun eará huksenguovlluin lea jotkkolaš gulahallan, ja 2 fásta čoahkkima jahkásaččat, okta ovdal/go eallu boahá guvlui, ja okta maŋŋá/go eallu vuolgá guovllus. Dán láchkai sáhtá lonohallat dieđuid sihke iešguđet boazodoallo- ja bajásdoallandoaimmaid ja iešguđet vásáhusaid birra mat leat dahkkon jagi/áigodaga áigge.

Dasto lea hui dehálaš ahte huksehusgeainnut ii dagat eanet olbmuid guvlui. Huksehusgeainnuid ferte jávkadit ja ođđasit gilvit báikkálaš šaddogerddiin jus dat eai leat áibbas dárbašlaččat doaibmaáigodagas. Jus geainnut galget leat rahpasat maŋŋelažžii, de dat berrejit giddejuvvot bummain vai geahpeda dábálaš olbmuid johtima. Iige huksejeaddji berre láchit dili johtoláhkii parkerensajiin jna. huksehusaid geainnuguoraide. Veahá lassánan johtolaga goitge ferte vuordit.

Beassan- ja siskkáldasgeainnuin mat leat čadnon bieggapávkii, ii berre boltut muohtaga nu guhká go ii leat dárba, sivas go alla skálvvit sáhttet leat beaktilit cakkit bohccuide. Jus geainnuin boltojuvvo muohta, de berrejit skálvvit jalgejuvvot muhtun sajiin vai eallit álkit besset badjel. Aiddo gokko galgá dahkat dan, ferte gulahallat Bdo 13:in.

10.2. Doaibmabijut mat sáhttet buhttet negatiivvalaš váikkuhusaid, muhto mat eai leat njuolga čadnon huksemiidda

Gávdnojit oppalaš doaibmabijut mat sáhttet buhttet huksemiid negatiivvalaš váikkuhusaid. Buhtten doaibmabidjun lea guorahallojuvvon veahá geahččaladdon luonddušláddjivuohtafáttás (gč. omd. Hårklau m.fl. 2013), muhto sáhtta maiddá leat áigeguovdil boazodoallu-fáttás. Huksejeddji sáhtta árvoštallat čadahit dákkár doaibmabijuid jus boazodoallu lea positiivvalaš dánlágan čovdosiidda. Sáhttet leat doaibmabijut guovlluin maidda sisabahkkemat eai njuolga čuoza, muhto main almmatge sáhttet leat eahpenjuolga váikkuhusat. Sivas go boazu johtá, de sáhttet rievdadusat ovttá guovllus dagahit oalgeváikkuhusaid eará guvlui. Orohatáidi gaskal Bdo 9 ja Bdo 13 lea ovdamearka dasa.

Leat veahá doaibmaváttisvuođat dainna go bohccot mannet bealdduide gos dain ii leat guohtunriekti. Dát dagaha ahte boazodoallit fertejit geavahit lassínávccaid vuojehit bohccuid eret dán guovlluin. Boazodoallu lea muhtun guovlluin čujuhan dasa ahte huksemat badjosiin (nugo Davvi) sáhttet dagahit ahte eanet bohccot mannet vulos bealdduide, ja ahte váttisvuođat lassánit dáppe. Bealdduid áidun sáhtta geahpedit váttisvuođa. Jus eanaeaiggát, boazodoallit ja hálddašaneiseválddit oidnet dán buorren čoavddusin, de sáhtta dat leat váidudeaddji doaibmabidju jus huksejeddji ruhtada áiduma. Okta hui buorre molssaeaktu guovlluid áidumii lea bohccuid merket GPS:in. Bohccuid GPS-merken lea veahkehan olu eará orohagaid bargguid, sihke guođohit go bohccot mannet sávakeahtes guovlluide ja go čohkkejit ealu ovdal mearkuma, njuovvamiid ja johtima.

Sisabahkkemat sáhttet dagahit bohccot duvdiluvvojit guovlluide gos lea bahá masttadit, dahje gos leat lobihis guohtungeavaheapmi, ja huksejeddji sáhtta buhttet váttisvuođa go ruhtada áidduid ceggema, vejolaččat ođđa mearkun-/njuovvangárddiid jus čájehuvvo ahte doaibmabidju čuohca negatiivvalaččat dálá gárddiide áiggi badjel.

Doppe gos orohagain leat hástalusat bivdduin ja luovosbeatnagiiguin, sáhtta árvoštallat rievdadit bivdináiggiid dalle go guovllut eai leat nu dehálaččat bohccuide.

Mánnga orohagas leat mánnga ođđa sisabahkkema. Dát dagaha eahåpesihkkarvuođa boazodoalu boahteáigái. Huksejeddji ja eiseválddit berrejtit čilget mat boahteáigeplánat gustojit ođđa huksemiidda manna ođđa sisabahkkemiid mat leat čadnon Davvá. Boahttevaš regulerenplánat fertejit dán váldit vuhtii vai sáhtta suddjet dehálaš guohtumiid.

11. REFERÁNSSAT

11.1. Čálalaš gáldut

Anttonen M., Kumpula J. ja Colpaert A. 2011. Range selection by semi-domesticated reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*) in relation to infrastructure and human activity in the boreal forest environment, Northern Finland. *Arctic* 64:1–14.

Bartzke G.S., May R., Bevanger K., Stokke S. ja Røskaft E. 2014. The effects of power lines on ungulates and implications for power line routing and rights-of-way management. *International Journal of Biodiversity and Conservation* 6:647–662.

Baskin L. M. ja Hjälten J. 2001. Fright and flight behavior of reindeer. *Alces* 37:435–445.

Colman, J.E., Eftestøl, S., Flydal, K. ja Labba, N. 2009. 420 kV ledning Balsfjord – Hammerfest, fagutredning reindrift. Ask rådgivning. 271 s.

Colman J.E., Eftestøl S., Tsegaye D., Flydal K. ja Mysterud A. 2012. Is a wind-power plant acting as a barrier for reindeer movements? *Wildlife Biology* 18:439–445.

Colman J.E., Eftestøl S., Tsegaye D., Flydal K. ja Mysterud A. 2013. Summer distribution of semi-domesticated reindeer relative to a new wind-power plant. *European Journal of Wildlife Research* 59:359–370.

Colman J. E., Eftestøl S., Tsegaye D., Flydal, K., Lilleeng M., Rapp, K. ja Røthe G. 2014. Sluttrapport VindRein ja KraftRein. Effekter fra vindparker ja kraftledninger på frittgående tamrein ja villrein. Delprosjektene Kjøllefjord, Essand, Fakken ja Setesdalen. Institutt for biovitenskap, Universitetet i Oslo, ja Institutt for Naturforvaltning, Norges miljø- ja biovitenskapelige universitet. 84 sider.

Colman, J.E., D. Tsegaye, K. Flydal, I.M. Rivrud, E. Reimers and S. Eftestøl. 2015. High voltage power lines near reindeer calving areas; does mitigation matter. *European Journal of wildlife research*. . 61. DOI:10.1007/s10344-015-0965-x

Colman J. E., Eftestøl S., Tsegaye D., Flydal, K. & Rannestad, O.T. 2016. Raggovidda vindpark. Sluttrapport – Effekter av vindparken på frittgående tamrein. Institutt for Biovitenskap, Universitetet i Oslo.

Dahl, V.K. m.fl. 2009. Konsekvensutredning for reingjerde mellom Rv 98 Ifjord – Darjohka. Asplan Viak AS.

Eftestøl, S, D. Tsegaye, K. Flydal and Colman, J.E. 2016. From high voltage (300 kV) to higher voltage (420 kV); reindeer avoid construction activities, but not power lines themselves. *Polar Biology*. 39(4): 689–699.

Eftestøl, S. Flydal, K. Tsegaye, D., Colman, J.E. 2018. Årsrapport 2017 «Raggovidda vindparks effekter på reinsens arealbruk ja den lokale reindriften». UiO-rapport finansiert av RUF (Reindriften utviklingsfond). 20 sider, inkl. vedlegg.

- Eftestøl, S. Flydal, K. Tsegaye, D., Colman, J.E. 2019. Årsrapport 2018 «Raggovidda vindparks effekter på reinens arealbruk ja den lokale reindriften». UiO-rapport finansiert av RUF (Reindriftens utviklingsfond). 14 sider, inkl. vedlegg.
- Eira, A.J., Blom, A. ja Eira, I.H. 2017. Reindriftsfaglig utredning i forhold til Davvi vindkraftverk. Utredning utført på oppdrag fra Distrikt 13 – Lágesduottar. Protect Sapmi. 63 s.
- Flydal K. 2002. Noise perception and behavioural responses of reindeer when in close vicinity of power lines and windmills. Dr. Scient.-avhandling. Biologisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Flydal K. Eftestøl S., Reimers E. ja Colman J.E. 2004. Effects of windmills on area use and behaviour of semi-domestic reindeer in enclosures. Rangifer. 24:55–66.
- Forsgren, E., Aarrestad P.A, Gundersen, H., Christie, H., Friberg, N., Jonsson, B., Kaste, Ø., Lindholm, M., Nilsen, E.B., Systad, G., Veiberg, V., Ødegaard, F. 2015. Klimaendringenes påvirkning på naturmangfoldet i Norge - NINA Rapport 1210. 133 s.
- Helle T, Hallikainen V, Särkelä M, Haapalehto M, Niva A ja Puoskari J. 2012. Effects of a holiday resort on the distribution of semidomesticated reindeer. Ann. Zool. Fennici 49:23–35.
- Hårklau, S.E, Arnoldussen, A, Colman, J. E, Flydal, K. ja Lied, A.B. 2013. Litteraturstudie: kompensasjon av jordbruks- ja naturområder. Oslo: Samferdselsdepartementet, 140 s.
- Lemet, L.-J. 2018. Kunnskapsgrunnlag - Samisk utmarksbruk, reindrift ja reiseliv mv. i området Váljohka -Borsi i Tana ja Karasjok kommuner. Rapport. Samisk næringsforbund / Sámi Ealáhussearvi, Tana. 64s.
- Johansen, B., Aarrestad, P.A. ja Øien, D.I. 2009. Vegetasjonskart for Norge basert på satellittdata. Delprosjekt 1: Klasseinndeling ja beskrivelse av utskilte vegetasjonstyper. Satellittbasert vegetasjonskart for Norge (P.nr.387). NORUT – NINA – NTNU.
- Lundqvist, H. 2007. Ecological cost-benefit modelling of herbivore habitat quality degradation due to range fragmentation. Transact GIS 11:745–763.
- Nellemann C., Jordhøy P., Støen O.-G. ja Strand O. 2000. Cumulative impacts of tourist resorts on wild reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*) during winter. Arctic 53:9–17.
- Nieminen M. 2012. Response distances of wild forest reindeer (*Rangifer tarandus fennicus* Lönnb.) and semi-domestic reindeer (*R. t. tarandus* L.) to direct provocation by a human on foot/snowshoes. Rangifer 33: 1–15.
- Panzacchi M., Van Moorter B., Jordhøy P, Strand, O. 2013a. Learning from the past to predict the future: Modelling archaeological findings and GPS data to quantify reindeer sensitivity to anthropogenic disturbance in Norway. Landscape Ecology, Special Issue 28:847–859.

- Panzacchi M, Van Moorter B, Strand O. 2013b. A road in the middle of one of the last wild reindeer migration routes in Norway: crossing behaviour and threats to conservation. *Rangifer* 33, Special Issue No. 21, 2013: 15–26
- Rannestad, O.T., Flydal, K., Eftestøl, S. ja Ryvarden, L. 2012a. Statusrapport for naturmiljø, reindrift ja friluftsliv innenfor og rundt planområdet for Grenselandet vindpark i Tana, Lebesby ja Porsanger kommuner. Kunde: Vindkraft Nord AS.
- Rannestad, O.T., Ryvarden, L. ja Colman, J.E. 2012b. Sperregjerde for tamrein langs riksgrensen Norge/Finland mellom Angeli ja Polmak i Finnmark - Konsekvenser for naturmangfold, friluftsliv, landbruk ja reindrift. Kunde: Reindriftsforvaltningen.
- Rannestad O.T. 2016. Konsekvenser for tamrein ja tamreindrift ved utbygging av 420 kV kraftlinje i Finnmark - vurderinger av strekningen Lakselv-Adamsfjordelv, samt andre utbyggingsalternativer. NaturRestaurering-rapport 2016-10-3.
- Reimers E., Miller F.L., Eftestøl S., Colman J.E. ja Dahle B. 2006. Flight by feral reindeer in response to a directly approaching human on foot or on skis. *Wildlife Biology* 12:403–413.
- Reimers E., Dahle B., Eftestøl S., Colman J.E. ja Gaare E. 2007. Effects of a power line on migration and range use of wild reindeer. *Biological Conservation* 134:484–494.
- Reimers E., Loe, L.E., Eftestøl, S., Colman, J.E. ja Dahle, B. 2009. Effects of hunting on response behaviours of wild reindeer. *Journal of wildlife management* 73(6): 844–851.
- Reimers E., Røed K.H. ja Colman J.E. 2012. Persistence of vigilance and flight response behaviour in wild reindeer with varying domestic ancestry. *Journal of Evolutionary Biology* 25: 1543–1554.
- Ressursregnskap for reindriftnæringen 2016. Rapport nr. 24/2016. Landbruksdirektoratet.
- Skarin, A., Nellemann C., Rönnegård L., Sandström P. & Lundqvist H. 2015. Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. *Landscape Ecology*. Online: DOI 10.1007/s10980-015-0210-8.
- Skarin A., Sandström P., Alam M., Buhot Y., Nellemann, C. 2016. Renar och vindkraft II – Vindkraft i drift och effekter på renar och renskötsel. Sveriges lantbruksuniv. Rapport 294.
- Skarin, A. Sandström, P. ja Alam, M. 2018. Out of sight of wind turbines-Reindeer response to wind farms in operation. *Ecology and Evolution*. DOI:10.1002/ece3.4476.
- Stankowich T. 2008. Ungulate flight responses to human disturbance: A review and meta-analysis. *Biological Conservation* 141: 2159–2173.
- Statens vegvesen (SVV) 2015. Konsekvensanalyse. Veiledning. Håndbok V712. Vegdirektoratet august 2015 – versjon 1.1. 224 s.

Totalregnskap for reindriftsnæringen 2016. Rapport nr. 6/2016. Landbruksdirektoratet. 168 s.

Tsegaye, D. Colman J.E., Eftestøl S., Flydal K., Røthe, G. ja Rapp, K. 2017. Reindeer spatial use before, during and after construction of a wind farm. Applied Animal Behaviour Science. 105: 103–111.

Tveraa, T., Ballesteros, M., Bårdsen, B. J., Fauchald, P., Lagergren, M., Langeland, K., Pedersen, E. ja Stien, A. 2013. Beregning av produksjon og tap i reindriften. NINA Rapport 938: 1–38.

Vistnes, I. ja Nellemann, C. 2001. Avoidance of cabins and power transmission lines by semi-domesticated reindeer during calving. Journal of Wildlife Management 65: 915–925.

11.2. Neahttasiiddut

Kártadoaimmahat (www.kartverket.no)

Miljøstatus (www.miljostatus.no)

Norgga bioekonomiija instituhtta (Nibio). Kilden (www.kilden.nibio.no)

Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta (NVE) www.nve.no

11.3. Njálmmálaš gáldut

Ságastallamat čielggadeddjiin Lemet-Jon-Ivváriin (Sámi Ealáhussearvi), gč. Lemet (2019):

Bdo 13: John Idar Anti, jođiheadđji

Bdo 14A: Per John A. Anti, jođiheadđji

Bdo 9: Nils Arvid Guttorm, jođiheadđji; Einar Varsi; Piera Guttorm

Helikopterdiđoštallama oasseváldit borgemánu 29.b. 2018:

Bdo 9: Nils Arvid Guttorm; Runar Kokko

Bdo 13: Nils Mathis A. Gaup; Piera H.T. Guttorm

Bdo 14A: Per John A. Anti

Čielggadeaddji: Lemet-Jon Ivvár; Ole Tobias Rannestad

Ságastallamat čielggadeddjiin Ole Tobias Rannestad (NRAS):

Amund L. Anti, Bdo 17 ovddeš jođiheadđji, telefovnnas 23.11.2017

Petter Nilsen Sara, Bdo 17 stivrralahttu/jođiheadđji, telefovnnas 21.6. 2017

Henrik L. Kristoffersen, Porsáŋgu gielda, telefavnas 16.11.2017

Leif Ryvarden, botanikka ja mykologiija professor, Oslo Universitehta, mánggat ságastallat 2017:s

Bjørnar Strøm-Hågensen, Eanadoalldirektoráhta seniorráđdeaddi, e-poasttas 27.11.2017

John Aslak Aslaksen Sara, Bdo 14 jođiheaddji, ságastallan Kárásjogas 5.7.2016.

12. MIELDDUS 1: MÁHTTOSTÁHTUS BOHCUID JA MUOSEHUHTTIMIID HÁRRÁI

Tabealla 12.1. Hiras ja ruohttan. Geahča publikašuvdnadieđuid referánsalisttus 11.1. kapihttalas.

Makkár sisabahkken dahje muosehuhttin	Boazonáli	Ballángaska (man lahka áitaga leat ovdal go reagerejit)	Ruohttangaska (man guhkás eallit ruohtastit)	Gáldu
Olbmot eanadagas	Gottit Forolhogna	310 m dálvet, 351 m geasset, 180 m čakčat	183 m dálvet, 525 m geasset, 122 m čakčat	Reimers m.fl. (2006)
Olbmot eanadagas	Gottit Norefjell	115 m dálvet, 60 m bievlan	210 m dálvet, 400 m bievlan	Reimers m.fl. (2009)
Olbmot eanadagas	Gottit vs. bohccot	Gottit: 471 ja 409 m Bohccot: 178 m	Gottit: 300 m, 178 m Bohccot: 106 m, 60 m	Baskin ja Hjälten (2001)
Olbmot eanadagas	Gottit vs. bohccot	Gottit: 192 m Bohccot: 68 m	360 m	Nieminen (2012)
Biillat geainnuid alde	Bohccot	Rievddada, muhto oalle lahka (go buohtastahtá olbmuiguin eanadagas)	Sáhtá gavnjet biillaid ovddabealde biilageainnus	Pers. áican

Tabealla 12.2. Garvinváikkusat. Geahča publikašuvdnadieđuid referánsalisttus 11.1. kapihttalas.

Makkár sisabahkken dahje muosehuhttin	Dutkkusguovllu viidodat	Maid čállit konkluderejedje	Gáldu
Gilevuona bieggapárka (17 turbiinna) vs. bohccot	Iskan areálaid 0–12 km	Turbiinnain eai leat váikkusat doaibmaáigodagas. Beassangeainnu vuolletat oasis geavahuvvojit unnit huksehusáigodagas ja doaibmaáigodagas (0–100 m), muđui eai leat váikkusat.	Colman m.fl. (2013)
Fakken bieggapárka (18 turbiinna)	Iskan areálaid 0–5 km	Eai leat váikkusat, eai huksehusáigodagas eaige doaibmaáigodagas	Tsegaye m.fl. (2017)
Bearlvági bieggapárka	Olles bievlaealát	Areálageavaheapmi geahppánan olu bieggapárkka lahka gidđat ja čakčat vuosttaš doaibmajagis, muhto ii geasset. Ná lei ain áigodagas 2016–2018. Spiehkastat lei 2017, go bohccot geavahedje areálaid mat ledje buohtastahtti gaskkas ovdal párkka, muhto orohaga dieđut čájehit ahte guohtumat ledje heittogat dien jagi. Dát sáhtá čilget dan ahte eai oidnon makkárga erohusat dán jagi, go bohccot aktiivvalaččat vuojuhuvvojedje guovlluide gos ledje guohtumat. Dieđut mángga jagi badjel dárbašuvvojit ovdal sáhtá konkluderet sivaidd.	Colman m.fl. (2016), Eftestøl m.fl. (2018), Eftestøl m.fl. (2019)
Gabrielsberget bieggapárka (40)	Olles áigeguovdilis	Bohccot garvet go leat lagat go 3 km eret, ja geavahit areálaid 50 % unnit (stuorámus	Skarin m.fl. (2016)

turbiinna) vs. bohccot dálveorohagas	dálveorohat (su. 0–10 km eret sisabahkkemis)	geahppáneapmi sisabahkkema lahka). Ii oktage boazu garván go bibmojuvvui (rievtti mielde smávva attrakšuvdna). Visuála bealit eai váikkuhan bohccuide, dušše daidda mat bibmojuvvojedje.	
Storliden ja Jokkmokksliden bieggapárkkat (8+10 turbiinna) vs. bohccot, guottet ja bievla	Eanet go 15 km eret sisabahkkemis	20 % unnit geavaheapmi doaibmaáigodagas 1 km siste, ja 16 % unnit geavaheapmi 5 km siste. Su. 50 % eanet geavaheapmi guovlluin mat eai oidno bieggapárkkas	Skarin m.fl. (2016)
Storliden ja Jokkmokksliden bieggapárkkat (8+10 turbiinna) vs. bohccot	Eanet go 15 km eret sisabahkkemis	Buohtastahtán maŋŋá huksema ovdal huksemiin, ja gávnnahedje 17–22 % geahppáneami areálageavaheamis lagat go 1 km, ja 0–13 % geahppáneami lagat go 5 km. Dát gustui eksponerejuvvon areálaide, namalassii doppe gos bieggamillot oidnojit. Dát oktiiheivii lassánan areálageavaheamiin doppe gos bieggamillot eai oidnon.	Skarin m.fl. (2018)
Stor-Rotliden (40 turbiinnat) vs. bohccot	Iskan areálageavaheami gitta 25 km eret sisabahkkemis	Eai leat duodaštuvvon váikkuhusat doaibmaáigodagas	Skarin m.fl. (2016)
Bieggapárkkat	Iskan areálageavaheami áidojuvvon guovllus, gitta 0–450 m	Bieggaturbiinnain eai leat váikkuhusat areálageavaheapmái, eai dalle go turbiinnat jorre, eaige dalle go eai jorran	Flydal m.fl. (2004)
Geainnut ja bálgát vs. bohccot	Stuorra skálá	Váikkuhusat geainnuin lagat go 1 km, eai makkárge váikkuhusat bálgáin. Ii makkárge váikkuhussturodat leat almmuhuvvon	Lundqvist (2007)
Infrastrukturva ja čeahkkebáikki vs. bohccot	Báikkálaš, regionála, home range skálá	Váikkuhusat čeahkkebáikkiin 2,5 km duohken, ja leat váikkuhusat geainnuin, skohterláhttuin, čuoiganláhttuin, golleruvkkiin: gitta 1,5 km. Ii makkárge váikkuhussturodat leat almmuhuvvon	Anttonen m. fl. (2011)
Fápmolinnjá, geainnut, barttat, buodut vs. gottit	Gitta 10 km radiusas sisabahkkemiin	Váikkuhusat ledje dáin avádagain: Turistabarttat: 10 km, Geainnut: 10 km, Fápmolinnját: 0 km, Priváhta barttat: 0 km, Bálgát: 0 km, Buodut: 0 km. Váikkuhussturodagaid/viidodagaid lea váttis dulkot ja leat sorjavaččat sisabahkkenlogus. Smávva negatiivvalaš váikkuhus geainnus ja linnjás lotnolasat. Ii oktage linnjá sierra. Stuorámus váikkuhusat geainnuin ja turistabarttain	Panzacchi m. fl. (2013a)
Fápmolinnjá vs. bohccot	Iskan areálageavaheami gitta 12 km eret sisabahkkemis	Su. 12 % unnit geavaheapmi 3 km radiusa siste huksehusáigodagas. Eai leat váikkuhusat doaibmaáigodagas	Eftestøl m. fl. (2016)
Fápmolinnjá vs. gottit	Areálat gitta 8 km eret	Veahá unnit geavaheapmi huksehusáigodagas. Eai leat váikkuhusat doaibmaáigodagas.	Colman m. fl. (2015)

	sisabahkkemiin iskojuvvojit		
Fápmolinnjá vs. bohccot	Iskan areálageavaheami gitta 8 km eret sisabahkkemiin	Veahá unnit geavaheapmi linnjá buohta ovtta golmma čielggis. Eai leat oppalaš váikkuhusat, muhto ii sáhte hilgut ahte leat váikkuhusat muhtun dilálašvuodain	Eftestøl m.fl. (2016)

Tabealla 12.3. Váikkuhusat johtimii. Geahča publikašuvdnadieđuid referánsalisttus 11.1. kapihttalis.

Makkár sisabahkken dahje muosehuhtin	Váikkuhusguovlu	Váikkuhussturrodad	Gáldu
Fápmolinnjá vs. gottit	Geavahit njárggastaga gos leat buorit guohtumat	Linnjás eai leat caggeváikkuhusat	Reimers m. fl. (2007)
Storliden ja Jokkmokksliden bieggapárka vs. bohccot	Johtin guottetguovllus	Johtingeainnut geavahuvvojit 76 % unnit huksehusáigodagas 2 km duohken.	Skarin m.fl. (2015)
Gilevuona bieggapárka vs. bohccot	Iskan dynamihka guovlogeavaheamis njárggas mii gáibida bieggapárkkas guji	Eai leat caggeváikkuhusat	Colman m.fl. (2012)
Biilageainnut ja barttat vs. gottit	Eanet váikkuhusat go johtolat lassána ja luomuin go olbmot mannet barttaide	Caggeváikkuhusat mas gidđajohtin lea manjonan 5 beivviin	Panzacchi m.fl. (2013b)
Gilevuona bieggapárka	Vuojeheami oktavuodas	Váddásat vuojehit bohccuid eret Roahtoviiknjárggas	Bdo 9, pers. dieđ.
Bearlvági bieggapárka	Johtima oktavuodas	Bohccuide lea váttis gidđat rasttildit bieggapárkka beassangeainnu (mii manná johtingeainnu rastá). Sivvan leat skálvvit	Bdo 7, pers. dieđ.
Muđui geainnut	Johtima oktavuodas	Danne go geaidnoráiggiid lea álkit mannat (áigodagain go eai leat olbmot lahka), de sáhttet bohccot čuovvut geainnuid eret guovllus, ja nu rievdadit lunddolaš/árbevirolaš johtingeainnu	Pers. dieđ. moanain boazodolliin moanain orohagain
Fápmolinnját ja johtin	Vásáhusat mángga guovllus	Dihto dálkkiin ja erenoamážit njoaiddosajiin sáhtta leat váttis vuojehit bohccuid linnjaid meattá	Geahča ref. pers. dieđ. Colman m.fl. (2009).